

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

На правах рукопису

РАСЧОТНОВ ЄВГЕНІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 343.123.3

**ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

**Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Науковий керівник

Галаган Володимир Іванович,
доктор юридичних наук, професор

Київ–2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	13
1.1. Генеза інституту зупинення досудового розслідування.....	13
1.2. Зміст інституту зупинення досудового розслідування.....	29
1.3. Процесуальні умови зупинення досудового розслідування.....	45
Висновки до розділу 1.....	67
РОЗДІЛ 2. ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	69
2.1. Зупинення досудового розслідування, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні.....	69
2.2. Зупинення досудового розслідування, якщо підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме.....	91
2.3. Інші підстави зупинення досудового розслідування.....	111
Висновки до розділу 2.....	131
РОЗДІЛ 3. ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА ПІСЛЯ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	133
3.1. Проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні після зупинення досудового розслідування.....	133
3.2. Підстави та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування.....	157
3.3. Напрями вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування.....	171
Висновки до розділу 3.....	186
ВИСНОВКИ.....	188
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	192
ДОДАТКИ.....	223

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄРДР	– Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	– Кримінальний кодекс України
КПК	– Кримінально-процесуальний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс України
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
ОВС	– органи внутрішніх справ
ПЗМХ	– примусові заходи медичного характеру
РФ	– Російська Федерація
Статут	– Статут кримінального судочинства
СНД	– Співдружність Незалежних держав
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік

ВСТУП

Актуальність теми. Проголошення незалежності України стимулювало активне становлення правової держави, удосконалення законодавства, зокрема кримінального процесуального, результатом чого стало набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України, прийнятим на зміну КПК, що діяв у державі ще з 1961 року.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду для того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини. Належно організована професійна діяльність слідчого та прокурора має забезпечити виконання цього завдання. Водночас унаслідок низки об'єктивних обставин, передбачених статтею 280 КПК України, слідчі не завжди можуть закінчити розслідування в установлені законом строки. Для заощадження процесуальних строків у кримінальному провадженні діє інститут зупинення досудового розслідування.

Статистичні дані щодо застосування норм зазначеного інституту виявили тенденцію до збільшення кількості випадків зупинення досудового розслідування за відповідними показниками порівняно з минулими роками. Так, відповідно до офіційної статистики Головного слідчого управління МВС України, 2013 року за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України досудове розслідування було зупинено у 329 кримінальних провадженнях, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України – 8102, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України – 111. Уже 2014 року за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України досудове розслідування було зупинено в 434 кримінальних провадженнях, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України – 5809, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України – 201. За 2015 рік за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України досудове розслідування було зупинено у 379 кримінальних провадженнях, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України – 6721, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України – 161.

Загальні проблеми зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні у своїх працях розглядали процесуалісти та криміналісти, зокрема: В. П. Бахін, Ю. М. Грошевий, П. С. Елькінд, М. В. Жогін, Б. М. Коврижних, Л. М. Лобойко, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, В. В. Назаров, В. Т. Нор, З. Д. Смітєнко, М. С. Строгович, О. Ю. Татаров, В. М. Тertiшник, М. А. Чельцов, О. О. Чувільов, В. П. Шибіко та ін.

Значний внесок у дослідження інституту зупинення досудового розслідування зробили радянські й українські науковці, серед яких Б. Г. Алімджанов, Ю. Ф. Бердичевський, В. М. Биков, В. Є. Гущев, А. Я. Дубинський, М. В. Ключова, Г. К. Кожевніков, С. М. Кургинян, В. Д. Ломовський, І. А. Малютін, М. А. Матющенко, А. І. Новіков, Л. М. Рєпкін, К. Д. Шатило, В. В. Шимановський, М. А. Якубович.

Проблемам зупинення та відновлення досудового розслідування присвятили свої роботи російські вчені Е. Ф. Закірова, М. В. Корольов, А. В. Кочетова, О. М. Попов, О. К. Черкасова, А. С. Шагінян та ін. Упродовж останніх років деякі питання зупинення досудового розслідування розглядали Д. М. Аніщенко, А. В. Дунаєва, І. І. Йовенко, І. С. Кривонос, К. Г. Марченко, Є. О. Наливайко, В. В. Топчій та ін.

Однак дослідження норм інституту зупинення досудового розслідування за КПК України 2012 року ще не було предметом комплексного наукового дослідження. Порівняно з КПК 1960 року, у чинному КПК України зміст цього інституту змінено, доповнено підставами зупинення досудового розслідування, що раніше не були передбачені КПК, останні з яких внесено 7 жовтня 2014 року. Зазначене свідчить, що досліджуваний інститут не дістав остаточного процесуального оформлення. Нагальним є визначення необхідності зупинення досудового розслідування у зв'язку із психічною хворобою підозрюваного, слідчих (розшукових) дій, які можуть проводити в межах зупиненого досудового розслідування, розширення підстав його зупинення, доцільності наявності окремої статті, що регламентує розшук підозрюваного, і нинішньої конструкції глави 23 КПК України тощо.

Окреслені обставини у своїй сукупності свідчать про актуальність проблеми та зумовили вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008; Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209-р; Пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень МВС України, що потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 року № 347; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 року № 14-10; Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки та планів науково-дослідних робіт Національної академії внутрішніх справ. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 грудня 2012 року (протокол № 35), зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1357, 2012 рік).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є розроблення науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Для досягнення зазначеної мети було визначено такі *задачі*:

- окреслити генезу інституту зупинення досудового розслідування;
- схарактеризувати зміст інституту зупинення досудового розслідування;
- визначити умови зупинення досудового розслідування;
- розкрити особливості зупинення досудового розслідування в разі, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні;

– сформулювати особливості зупинення досудового розслідування за умов, якщо підозрюваний переходується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;

– установити особливості зупинення досудового розслідування, якщо слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, а також якщо наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва;

– виокремити слідчі (розшукові) дії, які може бути проведено у кримінальному провадженні після зупинення досудового розслідування;

– з'ясувати підстави та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування;

– розробити пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законодавства в контексті питань, що розглянуті в роботі.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають, розвиваються і припиняються у кримінальному провадженні у зв'язку із зупиненням досудового розслідування.

Предмет дослідження – зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач і досягнення мети було застосовано комплекс методів, що становить оптимальне поєднання елементів емпіричного пізнання й аналізу отриманих даних. Використано систему загальнонаукових і спеціальних методів, що ґрунтуються на теорії пізнання соціально-правових явищ, спрямовані на отримання об'єктивних та достовірних результатів. За допомогою *історично-правового методу* визначено потреби практики та передумови закріплення інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні (підрозділи 1.1, 3.3). *Формально-юридичний метод* використано для порівняння норм КПК 1960 року та чинного КПК України з питань зупинення досудового розслідування, обґрунтування висновків і пропозицій щодо їх доповнення чи уточнення (підрозділи 1.1–1.3, 2.1, 3.3). *Порівняльно-правовий метод* надав можливість зіставити норми

кримінального процесуального законодавства України й окремих зарубіжних країн (РФ, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Вірменія, Республіки Казахстан, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан) щодо структури та сутності зупинення й відновлення досудового розслідування, а також унормування цього інституту у кримінальному провадженні (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2, 3.3). За допомогою *методу термінологічного аналізу* було вивчено терміни, розроблено й уточнено зміст та обсяг понять, їх становлення і субординацію, місце в понятійному апараті теорії, на базі якої здійснено дослідження (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.3). *Логіко-семантичний метод* і *метод аналізу словникових визначень* забезпечили поглиблене опрацювання понятійного апарату дослідження та з'ясування значень термінів, а саме: «умова», «приватний», «окремий», «хвороба», «важкий», «медична документація», «дублікат» (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 3.1, 3.3). *Соціально-юридичний* і *статистичний методи* використано для опитування слідчих ОВС України за спеціально розробленою анкетною в контексті предмета дослідження й узагальнення результатів (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування 206 слідчих ОВС м. Києва, Донецької, Луганської, Житомирської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Волинської, Вінницької, Харківської областей та Автономної Республіки Крим, проведеного впродовж 2013–2014 років, статистичні дані Головного слідчого управління МВС України за 2013–2015 роки. Крім цього, використано особистий досвід роботи дисертанта на посаді слідчого відділу розслідування економічних злочинів Ялтинського міського управління Головного управління МВС України в Автономній Республіці Крим.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших в Україні досліджень, у якому викладено проблемні питання інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. У роботі сформульовано й обґрунтовано низку положень та висновків, що мають

значення як для теорії кримінального процесу, так і для діяльності слідчих підрозділів, прокуратури й суду, зокрема:

вперше:

– доведено, що зупинення досудового розслідування на підставі наявності психічного захворювання в підозрюваного (пункт 1 частини 1 статті 280 КПК України) є необґрунтованим. Зупинення досудового розслідування за цією підставою є законним лише у зв'язку із соматичною хворобою підозрюваного;

– обґрунтовано, що зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України можна здійснювати на підставі запиту до іншої держави про міжнародну правову допомогу (відповідно до процесуальних дій, передбачених статтею 542 КПК України), з моменту направлення його органом досудового розслідування до вповноваженого (центрального) органу України. Визначено умови прийняття зазначеного процесуального рішення;

– аргументовано необхідність доповнення частини 1 статті 280 КПК України пунктом 4 такого змісту: «виключні обставини перешкоджають закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше доцільне об'єктивне процесуальне рішення», у зв'язку з відсутністю у КПК України норми, відповідно до якої слідчий, прокурор можуть прийняти рішення у провадженні за відсутності підозрюваного з інших об'єктивних, не передбачених частиною 1 статті 280 КПК України обставин;

– умотивовано необхідність виключення статті 281 КПК України «Розшук підозрюваного» та викладення глави 23 КПК України в новій редакції: стаття 280 КПК України «Підстави зупинення досудового розслідування», стаття 281 КПК України «Умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування», стаття 282 КПК України «Відновлення досудового розслідування» зі змістом, що цілком відповідає їх назвам;

удосконалено:

– дефініцію поняття «зупинення досудового розслідування», що передбачає основане на визначених у законі підставах, обґрунтоване

процесуальне рішення прокурора або слідчого за погодженням із прокурором, що зупиняє перебіг процесуальних строків і проведення окремих слідчих (розшукових) дій, за умов ужиття всіх можливих процесуальних і непроцесуальних заходів задля усунення наявних обставин, що перешкоджають закінченню розслідування;

– процесуальний порядок повідомлення особі про підозру як загальної умови зупинення досудового розслідування, відповідно до якого повідомлення про підозру слід вручати безпосередньо підозрюваному з виключенням регламентації вручення його у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень;

– поняття «слідчі (розшукові) дії» як дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів, перевірку вже отриманих доказів, а також установлення відомостей, що мають значення для виконання завдань кримінального провадження;

– регламентацію пред'явлення особи для впізнання, зокрема виключення з частини 6 статті 228 КПК України речення «Проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість у подальшому пред'явлення особи для впізнання». Цю слідчу (розшукову) дію може бути проведено в межах зупиненого досудового розслідування;

дістало подальший розвиток:

– наукова періодизація історичного розвитку інституту зупинення досудового розслідування, що починається з норм Новгородської судної грамоти 1471 року, і закінчується регламентацією досліджуваного інституту за КПК України 2012 року;

– перелік і поняття процесуальних умов зупинення досудового розслідування, розподіл їх на загальні й окремі;

– розуміння поняття «тяжка хвороба» як оцінного, що використовується лише в розмовному стилі мовлення та не відповідає вимогам використання термінів в офіційно-діловому стилі мовлення;

– визначення поняття «розшук підозрюваного», яке пропонують розуміти як діяльність слідчого, прокурора, оперативних підрозділів і компетентних осіб правоохоронних органів, спрямовану на встановлення місцезнаходження підозрюваного з метою притягнення до кримінальної відповідальності, якщо є підстави вважати, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та/або його місцезнаходження невідоме.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано й аргументовано теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, які може бути використано у:

– *законотворчій діяльності* – під час внесення змін і доповнень до чинного КПК України (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 20 липня 2015 року № 04–18/12–1733);

– *правозастосовній діяльності* – під час розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій з питань зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні (акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 23 червня 2015 року);

– *навчальному процесі* – для підготовки лекцій, семінарів і практичних занять, організації самостійної та індивідуальної роботи з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Кримінальне процесуальне право» (акт впровадження Національного університету Державної податкової служби України від 3 жовтня 2014 року, акт впровадження Національного університету «Києво-Могилянська академія» від 8 жовтня 2014 року, акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 3 червня 2015 року).

Апробація результатів дисертації. Головні положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, оприлюднено на науково-практичних конференціях і круглих столах: «Досудове розслідування у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи» (м. Київ, 26 грудня 2012 року); «Актуальні питання кодифікації законодавства України інституту

законодавства Верховної Ради України» (м. Київ, 4 червня 2013 року); «Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим кримінальним процесуальним кодексом України» (м. Київ, 5 липня 2013 року); «Сучасні проблеми теорії і практики кримінального та кримінального процесуального права України» (м. Київ, 27 січня 2014 року); «Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти» (м. Київ, 27 грудня 2014 року).

Публікації. Головні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, відображено в десяти друкованих працях, серед яких п'ять наукових статей у юридичних фахових виданнях, із них одна стаття – у зарубіжному виданні, та п'ять тез доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

1.1. Генеза інституту зупинення досудового розслідування

В умовах сьогодення дедалі більшої актуальності набуває питання забезпечення захисту прав і свобод людини в Україні, необхідності адаптації практики розслідування кримінальних правопорушень до умов нового КПК України 2012 року. У зв'язку із цим нагальною є потреба поглибленого дослідження, осмислення процесуальних інститутів і норм, серед яких важливе місце посідає інститут зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. Рішення слідчого, прокурора, що регламентують норми зазначеного інституту, безпосередньо пов'язано з дотриманням прав учасників кримінального провадження та витратами державних коштів, а також впливає на забезпечення швидкого, повного й неупередженого досудового розслідування і судового розгляду.

З'ясування сутності інституту зупинення досудового розслідування, вивчення історії його розвитку є першоосновою для його розуміння, правильного використання та нормативного вдосконалення. Досліджуючи етапи становлення інституту зупинення досудового розслідування, необхідно з'ясувати його зміст, проаналізувати загальні недоліки, можливості їх усунення й удосконалення процесуальних норм, що його врегульовують.

Питанням унормування процесуального порядку й умов зупинення досудового розслідування присвячено роботи низки процесуалістів і криміналістів різних часів [1–9]. Водночас генезу інституту зупинення досудового розслідування після прийняття чинного КПК України досліджували лише деякі дослідники. Зокрема, Д. М. Аніщенко [10] історію виникнення цього інституту вивчає лише з моменту прийняття Статуту 1864 року.

Запропонувавши власний підхід до тлумачення норм Статуту, що визначали підстави та порядок зупинення попереднього слідства, цей автор надалі детальну увагу приділяє проблемним питанням зазначеного інституту за чинним КПК України. Однак інші нормативно-правові акти, що передували Статуту та регламентували досудове розслідування у ХХ столітті, або взагалі не досліджено, або розглянуто поверхово, з неточним тлумаченням норм закону. У зв'язку із цим, вважаємо, що це дослідження не відображає на належному рівні історію зародження та розвитку інституту зупинення досудового розслідування.

Аналіз літературних джерел і нормативно-правових актів свідчить, що інститут зупинення досудового розслідування має тривалий шлях становлення та розвитку. Поняття «зупинення досудового розслідування» у кримінальному процесуальному праві виникло значно пізніше за писані норми вітчизняного законодавства, що дійшли до нас лише з Х століття. Хоча О. І. Чистяков зазначив, що до нас не дійшли не лише жоден писаний закон, а й згадки про який-небудь конкретний закон Х століття. Тому очевидно, що в той час не здійснювали унормування руху матеріалів кримінального провадження. Про це свідчить, зокрема, «Руська Правда», укладену фактично в ХІ столітті [11, с. 19, 64–73]. Згідно зі статтею 77 цього документа, було передбачено переслідування особи, яка вчинила злочин, за її слідом. На нашу думку, переслідування могли здійснювати як установлені, так і невідомі особи до виявлення або втрати її сліду. Проте рух кримінального провадження в період розшуку злочинця не визначали.

Водночас поняття «зупинення розслідування» в загальному його розумінні взагалі не використовували, ішлося про «відкладення судового розгляду справи» (як кримінальної, так і цивільної). Саме «відкладення», на наш погляд, передувало поняттю «зупинення», про що свідчать положення деяких законодавчих актів ХV–ХVІІ століть. Однак, на відміну від «зупинення», термін «відкладення» передбачає перенесення або відстрочення

певної дії на певний строк [12], а зупинення – це припинення дії на невизначений термін.

Отже, однією з перших згадок про відкладення розгляду справи можна вважати положення статті 10 Новгородської Судної грамоти 1471 року: *«А кто на ком поищет наезда, или грабежа в земном деле, ино судити наперед наезд и грабеж, а о земли после суд...»* [11, с. 304–308]. Зі змісту цієї статті випливає, що якщо під час розгляду справи щодо земельного спору буде вчинено такий злочин, як «наезд» або «грабеж», щодо спірного майна та/або когось із учасників цієї справи, то розгляд справи відкладуть до завершення розгляду кримінальної справи про «наезд» або «грабеж».

Згодом про можливість відкладення розгляду справи судом зазначали в статті 28 Судебника великого князя Івана IV 1550 року: *«А которое будет дело судит царь и великий князь... и которой суд не кончается, оставят его в обговоре, и дьяку исцовы и ответчиковы речи велети записать перед собою; или о чем ся пошлют на послушество, и дьяку велети то записывали перед собою ж; да те ему дела держати у себя за своею печатью, доколе дело кончается...»* [13, с. 97–128]. Тож відкладення розгляду справи в цьому разі було можливим, зокрема, за необхідності дослідження наявних або подання додаткових доказів для об'єктивного її вирішення.

Згадок про відкладення розгляду справи в таких історичних пам'ятках, як Литовські статuti 1529-го [14], 1566-го [15] та 1588-го [16] років, не виявлено.

Конкретні підстави відкладення розгляду справи визначено в статтях 118 та 149 глави X «О суде» Соборного уложення 1649 року: *«А будет ответчик по третьей грамоте ко ответу не станет для того, что он в то время будет на государеве службе... и такова ответчика в ыцове иску без суда не винити, а стати ему к суду после службы на указной отсрочной срок»* (стаття 118); *«А будет кто в... росправных делех учнет государю бити челом на Москве же на воевод и на всяких приказных и служилых людей, которья будут в Астрахане и... в таких делах тем челобитчиком суд давати втепоры, как тем воеводам и служилым людем государева служба минется»* (стаття 149) [17, с. 83–256].

Зміст цих норм свідчить, що суд мав право відкласти розгляд справи щодо осіб, які перебували на державній службі, до її закінчення.

Оскільки майже до кінця XIX століття в Російській імперії не було кваліфікованих правознавців, процесуальне законодавство того часу в частині визначення підстав можливого відкладення розгляду справи було примітивним і розрізненим, детальної уваги його систематизації не приділяли.

У «Правилах і формах о производствѣ слѣдствій» 1849 року, укладених Є. Колоколовим відповідно до Зводу законів Російської імперії [18], питання щодо відкладення справи також не внормовано.

Важливою правовою пам'яткою українського кримінально-процесуального законодавства є Статут 1864 року [19, с. 83–256]. Саме норми Статуту, зазначає Д. М. Аніщенко [10, с. 195], уперше внормовували поняття «зупинення» (на той час – попереднього слідства). Незважаючи на те що Статут був досить прогресивним нормативно-правовим актом, який визначав порядок попереднього та судового слідства, відомий процесуаліст XIX століття В. П. Даневський уважав, що попереднє слідство було ледь не найслабшою частиною кримінального процесу [20, с. 23]. Цей документ містив низку процесуальних норм, що визначали підстави та порядок зупинення як попереднього, так і судового слідства у кримінальному провадженні (статті 27, 277, 353, 354, 386, 388, 510, 523, 524, 529, 531–534, 542, 846–852, 1013–1015). Оскільки строки розслідування не були обмежені, його зупинення здійснювали лише за неможливості направити справу до суду з обвинувальним актом. Отже, саме норми Статуту започаткували інститут зупинення досудового розслідування, зміст окремих норм якого дійшов і до нашого часу.

Аналізуючи норми Статуту, С. І. Вікторський виокремлював дві групи підстав зупинення кримінального переслідування – юридичні та фактичні. До юридичних належали, зокрема, цивільна та духовна предсудимості. Першу з них визначала стаття 27 Статуту. У цій нормі передбачено, що якщо визначення діяння злочинним залежить від ухвали в установленому порядку прав стану або власності на нерухоме майно або ж властивості неспроможності

обвинуваченого, тоді переслідування кримінальний суд не порушує, а порушене зупиняють до вирішення спірного предмета судом цивільним. Духовну предсудимість врегульовано в статтях 1013–1015 Статуту. Згідно з ними, осіб, що сповідували християнську віру, звинувачених у багатоженстві чи кровозмішанні, передають кримінальному суду не раніше як після витребування висновку від суду духовного. Справи щодо вступу в шлюб, заборонений християнам, розглядав кримінальний суд лише після закінчення над винними суду духовного [21, с. 242–243].

Таким чином, юридичні підстави зупинення попереднього слідства були для судового слідчого підставою для визначення подальшого руху кримінальної справи після отримання рішення суду цивільного або духовного.

Фактичні підстави зупинення попереднього слідства в Статуті було окреслено, зокрема, статтями 277, 353, 354, 356, 846–852. До зазначених підстав належали такі:

- 1) невстановлення місцезнаходження винної особи, яка вчинила злочин;
- 2) захворювання обвинуваченого на психічну хворобу;
- 3) утеча або невстановлення місцезнаходження обвинуваченого.

Підстави зупинення попереднього слідства в разі *невстановлення винної особи* деталізовано в статті 277 Статуту, у якій зазначено, що якщо судовий слідчий у зв'язку з невстановленням винного не знайде підстав продовжувати слідство, то, зупинивши провадження, запитує через прокурора дозвіл окружного суду на закриття справи. Однак щодо цього положення законодавець передбачив, водночас, протилежну норму статті 276 Статуту, у якій визначено, що судовий слідчий не зупиняє слідство в разі, якщо обвинувачений зник або немає підозрюваного в учиненні злочину [22, с. 638–639].

У контексті зазначеного потребує уточнення думка О. Ю. Татарова, який, посилаючись на положення статті 276 Статуту, уважав: «Підставами зупинення досудового провадження вважали невстановлення місця перебування обвинуваченого або його втечу (ст. 276)» [23, с. 321], оскільки цю позицію

висловлено лише в коментарі до цієї статті. Водночас у коментарі до статті 276 Статуту за редакцією А. Ф. Коні, В. К. Случевського та інших зазначено, що наявність обвинуваченої сторони необхідна для змагального процесу, однак для процесу розшукового її може й не бути. Крім цього, за своїм змістом ця стаття не зобов'язує судового слідчого за будь-яких обставин продовжувати слідство, це суперечило б доцільності засад діяльності слідчого. У разі втечі обвинуваченого судовий слідчий мав здійснити всі необхідні слідчі дії за його відсутності та вжити всіх заходів для встановлення його місцезнаходження. Однак якщо його місцезнаходження не вдасться встановити, слідчий зобов'язаний направити справу до суду для вирішення питання щодо її подальшого руху в порядку, визначеному статтями 846–852 Статуту [22, с. 638–639], тобто для вирішення судом питання про зупинення слідства й оголошення обвинуваченого в розшук. Позиція зазначених науковців щодо діяльності слідчого в разі невстановлення місцезнаходження обвинуваченого не цілком зрозуміла, оскільки коментар і норма статті є суперечливими.

Крім цього, у коментарі до статті 277 Статуту зазначено, що питання тлумачення цієї статті є дискусійним у науковій літературі. Отже, залишається незрозумілим, мав судовий слідчий зупинити попереднє слідство на підставі статті 277 Статуту чи керуватися статтею 276 Статуту, у якій передбачено необхідність продовження провадження.

Суперечливість цих статей не було усунуто до втрати чинності Статутом. Водночас Статут не пояснював мету зупинення провадження відповідно до статті 277, якщо справа за цією статтею підлягала подальшому закриттю.

Зміст статті 277 Статуту також свідчить, що питання зупинення попереднього слідства було тісно пов'язано із прийняттям рішення про закриття кримінальної справи. Таким чином, за цих обставин рішення про зупинення попереднього слідства мало фактично формальний характер, оскільки справу одразу направляли до суду для вирішення питання про її закриття.

У разі виникнення питання про психічне захворювання обвинуваченого на попередньому слідстві Статут визначав, що слідчий, підтверджуючи цей факт шляхом проведення освідування судовим лікарем, а також відібрання пояснень у самого обвинуваченого й осіб, яким відомі способи його дій і суджень, передає для подальшого розпорядження прокурору все провадження з висновком лікаря щодо ступеня розумового розладу обвинуваченого (стаття 353 Статуту). Надалі справу разом з висновком прокурора направляли на розгляд до окружного суду (стаття 354 Статуту). Освідування розумово відсталих здійснювали у присутності окружного суду, зокрема через інспектора або члена лікарської управи та двох лікарів цієї управи (стаття 355 Статуту). Здійснення освідування було однаковим як для «безумных и сумасшедших» від народження, так і тих, які стали такими згодом. Не розрізняли випадки і за обставиною, коли саме почалися зазначені розлади – до чи після вчинення обвинуваченим злочину (стаття 355¹ Статуту). Із цього приводу Поль де Крюї зауважує, що «безумие» – це не стільки медичний, скільки соціальний і юридичний термін, який визначає такий стан, за якого хворі не можуть користуватися свободою дій унаслідок ненадійності їх поведінки [24, с. 51].

Щодо зупинення провадження у зв'язку із хворобою обвинуваченого М. В. Духовський зазначав: «Въ случае болезни, при которой подсудимый лишень возможности явиться на судъ, следствие приходится по необходимости остановить. ...Порядокъ пріостановки въ судебныхъ уставахъ указанъ лишь относительно душевно больныхъ, хотя, конечно, пріостановка возможна и по болезнямъ физическимъ» [25, с. 180].

Поділяючи наведену думку М. В. Духовського, І. Я. Фойницький зауважує: «Очевидно, что болезни, как душевные, так и физические, одинаково могут служить причиной, приостанавливающей уголовное производство; по отношению к последним это положение предполагается само собой и поэтому в законе не формулируется...» [26, с. 49].

Водночас у статті 397 глави 5 Статуту «О представлении обвиняемого к следствию и допросе его» зазначено: якщо у зв'язку з хворобою або з іншою поважною причиною викликаний не може з'явитися до слідства, то судовий слідчий відповідно до важливості справи або відбуває для отримання показань від обвинуваченого до місця його перебування, або очікує, коли перешкоди для його явки зникнуть. Однак ця правова норма не містить пояснень, яка саме психічна чи фізична хвороба може слугувати перешкодою для явки обвинуваченого до слідчого, як судовий слідчий очікує зникнення цих перешкод, як цей строк очікування необхідно оформити процесуально. Аналізуючи норми статей 353–355¹ і статті 397 Статуту, можна дійти висновку, що в останній статті хвороба, що заважала обвинуваченому з'явитися до слідчого, мала тимчасовий характер і була, на наше переконання, фізичною, оскільки діяльність судового слідчого в разі виникнення питання щодо осудності обвинуваченого була чітко регламентована статтями 353–355¹ Статуту й не передбачала перерви в провадженні за цими випадками. Водночас його норми не передбачали можливості зупинення розслідування за обставинами, зазначеними в статті 397.

Таким чином, незважаючи на наведені М. В. Духовським та І. Я. Фойницьким думки, Статут не містив прямої норми, яка дозволяла б судовому слідчому зупинити попереднє слідство у зв'язку з іншою, крім психічної, хворобою обвинуваченого. Уважаємо цю обставину суттєвим недоліком в умовах, коли фізична хвороба особи справді перешкоджала участі обвинуваченого у проведенні необхідних процесуальних дій.

Зупинення попереднього слідства у зв'язку з невстановленням місцезнаходження обвинуваченого врегульовували статті 846–852 Статуту. Керуючись цими нормами, суд у разі невстановлення місцезнаходження обвинуваченого або його втечі за поданням судового слідчого чи пропозицією прокурора чи за власною ініціативою видавав розпорядження щодо його розшуку й опублікування про це відомостей в оголошеннях, а також у місцевій губернській і столичній пресі. Ці повідомлення виголошували в містах на

площах, а в селах – на мирських зібраннях. Коли були підстави вважати, що обвинувачений перебуває за кордоном, то про виклик його до суду розміщували публікації у відомостях, що видавали іноземними мовами, тощо.

Установивши наявність обставин, що перешкоджали подальшому провадженню у справі, судовий слідчий для розгляду питання про її зупинення направляв справу до окружного суду. У разі підтримки цього рішення слідчого, прокурор окружного суду разом зі своїм поданням передавав справу на розгляд цього суду або до судової палати, залежно від складності справи. Розглянувши справу та подання прокурора, окружний суд або судова палата приймали вже відповідне рішення (статті 510, 523, 524, 529–534 Статуту).

Водночас, на думку деяких авторів [19, с. 292; 27, с. 2; 28, с. 17], порядок зупинення слідства в разі, якщо особа обвинуваченого відома, однак переховується від слідства, у Статуті визначено не було. Ці автори не пояснюють цієї обставини. Уважаємо, що наведене твердження потребує уточнення, оскільки переховування обвинуваченого від слідства можна трактувати як невстановлення його місцезнаходження, а це третя підстава зупинення слідства, про яку було зазначено вище. Водночас, відповідно до статті 386 Статуту, у разі повідомлення поліції щодо неможливості встановити місцезнаходження обвинуваченого, судовий слідчий звертається до суду з поданням про розшук обвинуваченого, що здійснюють відповідно до статей 846–852 Статуту. Крім цього, норма статті 846 Статуту містить таку заувагу: «...смотря по тому, въ каком положеніи дела скрылся обвиняемый...». На нашу думку, ця вказівка дає підстави для висновку, що особа обвинуваченого може бути й відома, проте у зв'язку з переховуванням від слідства судовий слідчий звертався з поданням до суду для її розшуку.

Статут не визначав порядку пред'явлення слідчим обвинувачення та не регламентував вимог до постанови про притягнення особи як обвинуваченого. Тому невирішеним залишилося питання, яку саме особу та з якого моменту визнавали обвинуваченим, що спричиняло набуттю відповідних процесуальних прав й обов'язків, визначених у статтях 387, 399, 401, 403, 408, 415, 431, 469,

475, 476, 491, 492 Статуту. Можна констатувати, що окремої норми, яка безпосередньо визначала б права й обов'язки обвинуваченого на попередньому слідстві, Статут не містив. Зазначені норми розміщено в різних статтях, зокрема серед загальних прав й обов'язків учасників попереднього слідства. На нашу думку, це недолік аналізованого документа, який було усунуто в подальших нормативно-правових актах, зокрема, у КПК України 1960 року, що був чинним упродовж понад п'ятдесяти років, а потім був скасований 2012 року у зв'язку з набранням чинності новим КПК України.

Відновлення попереднього слідства здійснювали на підставі статті 542 Статуту. Однак недолік цієї норми полягав у тому, що вона регламентувала процесуальні питання щодо відновлення лише закритих справ. Підстави та процесуальний порядок відновлення зупиненого слідства Статут не врегульовував. Не було належно роз'яснено це питання й у спеціальній юридичній літературі того часу [29–31]. Цей підхід законодавця, на думку С. І. Вікторського, свідчив, що ініціатива відновлення слідства належала не судовій палаті, а тим особам, які вповноважені на порушення кримінального переслідування загалом [21, с. 261]. На наш погляд ініціювати відновлення слідства мала змогу безпосередньо й судова палата, оскільки прийняти рішення щодо закриття справи могла саме вона. Водночас, відповідно до статей 846–852 Статуту, розшук зниклого обвинуваченого здійснював саме суд і направляв для цього відповідні листи й оголошення задля безпосереднього отримання інформації щодо його місцезнаходження. Також положення статті 542 Статуту не забороняли це здійснювати судовій палаті. Тому ініціатива відновлення слідства могла належати саме їй, що спрощує порядок відновлення слідства, скорочує час на здійснення зазначеної процедури. Крім цього, у разі ухилення обвинуваченого від покарання, коли справа знаходилася в суді, повторного проведення попереднього слідства Статут не вимагав.

Аналізуючи норми Статуту 1864 року, слід зазначити, що вони не були досконалими щодо порядку їх застосування. Зокрема, у ньому не визначено питання проведення процесуальних дій слідчого за зупиненим попереднім

слідством, можливості зупинення попереднього слідства у зв'язку із фізичною хворобою обвинуваченого, підстави його відновлення тощо. Незважаючи на певні недоліки, норми Статуту, що регламентували попереднє слідство, актуальні для дослідження й нині.

Наступним етапом у розвитку кримінального судочинства було законодавство часів радянської влади. Народний комісаріат юстиції УРСР 1919 року (точна дата невідома) прийняв Інструкцію для народних слідчих [32, с. 232–259] (Інструкція 1919 року). З прийняттям цієї Інструкції підстави зупинення попереднього слідства, порівняно зі Статутом 1864 року, було істотно звужено. В Інструкції 1919 року встановлено лише одну підставу зупинення попереднього слідства, що в Статуті належала до юридичних, а саме коли визначення діяння злочинним залежало від попереднього рішення цивільного спору (§ 26 Інструкції 1919 року). Однак у ній не було поділу підстав зупинення на фактичні та юридичні за аналогією до Статуту 1864 року, як і пояснень причини цього, що слід уважати не досить послідовним і логічним підходом законодавця цього історичного періоду.

Незважаючи на те що § 9 Інструкції 1919 року визначав обов'язок народного слідчого закінчити попереднє слідство в місячний термін з моменту пред'явлення обвинувачення, у разі неможливості це здійснити він уже не був наділений правом зупинити провадження, а повідомляв про причини зволікання народному судді, який визначав подальший рух справи.

З прийняттям наступної Інструкції для народних слідчих від 18 червня 1921 року [32, с. 273–304] (Інструкція 1921 року) підстави зупинення попереднього слідства, незважаючи на незначний проміжок часу, було дещо змінено, порівняно зі Статутом та Інструкцією 1919 року. Зокрема, Інструкція 1921 року вже не регламентувала зупинення слідства, якщо визначення діяння злочинним залежало від попереднього рішення цивільного спору.

Натомість у статті 138 Інструкції 1921 року визначено право народного слідчого в разі невстановлення місцезнаходження обвинуваченого або його втечі робити розпорядження про його розшук через міліцію, карний розшук й

інші установи. Якщо не здійснювали розшук обвинуваченого, народний слідчий мав провести всі необхідні слідчі дії та подати справу до належного суду на розпорядження про її зупинення до розшуку обвинуваченого.

Таким чином, підстави зупинення попереднього слідства за Інструкціями 1919-го і 1921 років було не лише звужено, порівняно зі Статутом 1864 року, а й за своєю сутністю вони майже не розв'язували наявні процесуальні проблеми. Однак, незважаючи на певні недоліки, саме зі змісту Інструкції 1921 року вбачається, що метою інституту зупинення попереднього слідства стає безпосереднє збереження визначених процесуальних строків розслідування.

Всеукраїнський центральний виконавчий комітет 16 грудня 1921 року постановою «Про введення в дію Положення про судоустрій УРСР» доручив Народному комісаріату юстиції до 1 лютого 1923 року розробити КПК України. Уже 13 вересня 1922 року Всеукраїнський центральний виконавчий комітет затвердив перший КПК УРСР [33, с. 20] (КПК 1922 року) [34]. Однак прийнятий Закон не вніс суттєвих змін щодо підстав зупинення попереднього слідства, передбачених Статутом 1864 року, проте, порівняно з Інструкціями 1919-го і 1921 років, їх було розширено. Зокрема, за КПК 1922 року знов надано можливість зупинити попереднє слідство лише у зв'язку із психічним захворюванням обвинуваченого, хоча, як і раніше, поза увагою залишалося його фізичне захворювання. У разі встановлення неосудного стану обвинуваченого на момент учинення злочину або після його вчинення, слідчий направляв справу до суду з висновком про закриття справи або її зупинення, якщо є дані про ймовірність одужання обвинуваченого. Відповідно до стану обвинуваченого суд приймав рішення про закриття або зупинення справи (статті 200, 204 КПК 1922 року). Як і за Інструкцією 1921 року, попереднє слідство підлягало закриттю в разі невстановлення винного (пункт 1 частини 1 статті 206 КПК 1922 року). Незмінними були й підстави зупинення слідства у зв'язку з розшуком обвинуваченого. Відновлення попереднього слідства після усунення причин, у зв'язку з якими було зупинено слідство, здійснював, як і раніше, суд (стаття 209 КПК 1922 року).

Згідно з наступним КПК УРСР від 15 вересня 1927 року (КПК 1927 року) [35], підстави зупинення попереднього слідства залишилися такими самими, як і в КПК 1922 року, однак неістотно було змінено порядок зупинення. Зокрема, у статті 131 КПК 1927 року, на відміну від статті 138 Інструкції 1921 року та статті 136 КПК 1922 року, було зазначено, що слідчий задля розшуку обвинуваченого вже виносив не розпорядження, а постанову. У разі безуспішного розшуку обвинуваченого протягом трьох місяців, слідчий направляв справу з висновками прокурору, а не суду, як було передбачено раніше. Саме прокурору, а не суду надано право зупинити та відновити попереднє слідство, а також закрити кримінальну справу (стаття 226 КПК 1927 року).

Найпрогресивнішим був розвиток інституту зупинення досудового розслідування після прийняття КПК УРСР 1960 року (КПК 1960 року) [36]. Уперше в історії радянського кримінального процесу зазначений інститут було виокремлено в розділі 2 в главу 19 «Зупинення попереднього слідства». Це процесуальне рішення вже не передувало закриттю кримінальної справи, а прийняти його міг слідчий самостійно, коли визначені в законі обставини тимчасово перешкождали подальшому провадженню.

Попереднє слідство у кримінальній справі зупиняли на підставі частини першої статті 206 КПК 1960 року в разі, якщо:

- 1) місцезнаходження обвинуваченого невідоме;
- 2) психічне або інше тяжке захворювання обвинуваченого перешкоджає закінченню провадження в справі;
- 3) не встановлено особу, яка вчинила злочин.

У випадках, зазначених у пунктах 1 і 2 цієї статті, попереднє слідство могло бути зупинено лише після того, як слідчий виносив постанову про притягнення певної особи як обвинуваченого й виконав усі слідчі дії, проведення яких можливе за відсутності обвинуваченого, а також уживав усіх заходів для збереження документів та інших можливих доказів у справі.

Попереднє слідство зупиняли вмотивованою постановою слідчого, копію якої направляли прокуророві.

Водночас підстави та порядок зупинення попереднього слідства, визначені пунктами 1–3 частини першої статті 206 КПК 1960 року, деталізовано в окремих статтях 207, 208 та 209 цього Кодексу. Крім цього, уперше КПК 1960 року регламентував можливість зупинення попереднього слідства у зв'язку не лише із психічною, а й фізичною хворобою обвинуваченого (пункт 2 частини першої статті 206 КПК 1960 року), визначаючи її як інше тяжке захворювання.

Упродовж тривалого часу зупинення попереднього слідства було можливим лише на підставі зазначених трьох пунктів статті 206 КПК 1960 року. Однак Законом України від 14 грудня 2006 року № 462-V частину першу статті 206 КПК 1960 року було доповнено пунктом 4 «Зупинення судом слідчих дій на час розгляду скарги на постанову про порушення кримінальної справи». Цю норму КПК було запроваджено вперше, оскільки попередні нормативно-правові акти (Статут 1864 року, Інструкції 1919-го та 1921 років, КПК 1921-го та 1927 років) забороняли зупиняти розслідування в разі надходження скарг від сторін у кримінальній справі [37, с. 336].

Прийняття зазначеного Закону було необхідним кроком для розвитку кримінального процесуального законодавства України. Після набрання чинності рішенням Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 визнано неконституційними положення КПК 1960 року, що унеможлиблюють розгляд судом на стадії досудового слідства скарг щодо приводів, підстав і порядку порушення кримінальної справи, можливості захищати свої права в суді. Водночас зазначений Закон доповнив КПК 1960 року статтями 236⁷ «Оскарження до суду постанови про порушення справи» та 236⁸ «Розгляд судом скарги на постанову про порушення справи».

Відновлення досудового слідства здійснював у разі потреби безпосередньо слідчий, який складав про це мотивовану постанову, копію якої направляв прокуророві (стаття 210 КПК 1960 року).

Саме у КПК 1960 року було істотно змінено підходи до правової регламентації інституту зупинення досудового розслідування. Зокрема, було розширено перелік підстав для зупинення досудового слідства, посилено гарантії прав учасників, інтересів яких стосується рішення слідчого.

Після набрання чинності 20 листопада 2012 року новим КПК України [38] порядок і підстави зупинення досудового розслідування, на відміну від КПК 1960 року, було суттєво змінено. Ці зміни стосуються не лише кількості статей, що містить зазначений інститут, а й їх змістовної складової.

Зі змінами та доповненнями, внесеними у КПК України 7 жовтня 2014 року [39], частина 1 статті 280 Кодексу передбачає такі підстави зупинення досудового розслідування:

1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;

2) підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;

2¹) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Дослідження зазначених підстав надає можливість стверджувати, що зупинення досудового розслідування, передбачене пунктами 2¹ та 3 частини 1 статті 280 КПК України, є цілком новими для процесуальної форми кримінального провадження. Ніколи раніше не поставало необхідності зупинення досудового розслідування у зв'язку з відмовою у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування з причини

його відсутності та під час проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Аналізуючи коментарі до статей 276, 386 і 846–852 Статуту, можна вважати, що на практиці після зупинення судовими слідчими попереднього слідства та направлення провадження для здійснення розшуку до суду саме він фактично здійснював розшук обвинуваченого в межах зупиненої справи. Тому нині, на наше переконання, це положення стало основою для норми частини 5 статті 280 КПК України 2012 року, що передбачає можливість проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, коли досудове розслідування зупинено.

Однак, незважаючи на суттєве оновлення інституту зупинення досудового розслідування, постає низка питань щодо встановлення, деталізації, правильного та законного застосування процесуальних норм статей 280–282 КПК 2012 року.

На підставі здійсненого аналізу доходимо висновку, що інститут зупинення досудового розслідування пройшов складний історичний розвиток. Його становлення й удосконалення обумовлені безпосередньо генезою держави, суспільних і правових відносин, зокрема у сфері кримінального провадження. Досліджуючи норми, що регламентували зупинення досудового розслідування, з часу його виникнення й донині, можна дійти висновку, що вони завжди потребували деталізації та гармонізації з іншими нормами процесуального закону, як того вимагає практика досудового розслідування. У чинному КПК України 2012 року питання законодавчого регулювання порядку зупинення досудового розслідування та застосування правових норм також залишаються не цілком вирішеними, інколи суперечливими, тому потребують подальшого дослідження й удосконалення.

1.2. Зміст інституту зупинення досудового розслідування

Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані найвищою соціальною цінністю. Права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [40]. Для забезпечення та захисту гарантованих прав і свобод людини, зокрема в разі їх порушення, держава через уповноважені на те законом органи здійснює відповідне реагування задля їх поновлення. Зокрема, за допомогою кримінального провадження мають охороняти та поновлювати права та свободи людини і громадянина від найнебезпечнішого виду правопорушень – злочину.

Повноту й ефективність кримінального провадження визначають норми КПК України. Відповідно до пункту 10 частини 1 статті 3 цього Кодексу, кримінальне провадження – це досудове розслідування та судове провадження, процесуальні дії у зв'язку з учиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність [41].

Проведення досудового розслідування здійснюють відповідно до кримінальної процесуальної форми, що є певним процесуальним порядком (правовим режимом) діяльності слідчого, прокурора, слідчого судді у кримінальному провадженні як загалом, так і за кожною процесуальною, слідчою (розшуковою) дією зокрема, їх зв'язком між собою, щодо учасників провадження й інших осіб, які до нього входять [42, с. 30–32; 43, с. 32–33].

Відповідно до частини 2 статті 214 КПК України, досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР [44]. Лише після цього, відповідно до засади публічності та завдань кримінального провадження, слідчий або прокурор проводять слідчі (розшукові), процесуальні й непроцесуальні дії з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування, притягнення до відповідальності в міру своєї вини кожного, хто вчинив кримінальне правопорушення.

Кримінальне процесуальне законодавство встановлює, що досудове розслідування має бути закінчено, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 219 КПК України, протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру в учиненні злочину прийняттям одного з таких рішень: закриттям кримінального провадження, зверненням до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, зверненням до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (частина 2 статті 283 КПК України).

Прийняттям одного із цих рішень прокурор фактично підсумовує діяльність органів досудового розслідування щодо встановлення події кримінального правопорушення, особи, яка його вчинила, її винності й інших обставин, щодо яких проводили розслідування.

Однак під час розслідування кримінального правопорушення іноді виникають об'єктивні обставини, що перешкоджають у встановленні законом строки та відповідно до процесуальної форми закінчити досудове розслідування. Тимчасові перешкоди пов'язані з поведінкою підозрюваного та можуть бути результатом його умисних дій або ж настати неусвідомлено, поза його волею. Саме виникнення цих обставин обумовлює існування інституту зупинення досудового розслідування.

На думку І. А. Малютіна, зміст досліджуваного інституту полягає в тому, що, у разі виникнення підстав, передбачених законом, що перешкоджають закінченню досудового розслідування, слідчий або прокурор мають зробити вимушену тимчасову перерву у розслідуванні до того часу, поки ці підстави не буде усунено або не постає необхідність у провадженні процесуальних або слідчих дій у справі [45, с. 4]. Позиція автора в умовах чинного КПК України залишається актуальною. Однак слід уточнити, що власне підстави не перешкоджають закінченню досудового розслідування, вони регламентують можливість прийняти рішення про зупинення, визначаючи обставини, які за своєю суттю і є перешкодою для завершення розслідування. Тому вважаємо, що змістом досліджуваного інституту є те, що, у разі виникнення підстав,

передбачених законом, слідчий або прокурор мають зробити вимушену тимчасову перерву у розслідуванні до того часу, поки обставини, що перешкоджають закінченню досудового розслідування, не буде усунено або не постане необхідність у провадженні процесуальних або слідчих (розшукових) дій.

Потім, на підставі та в порядку, визначеному статтею 280 КПК України, прокурор або слідчий за погодженням із прокурором зупиняють досудове розслідування до виникнення необхідності його відновлення, зокрема задля збереження строків досудового розслідування, якщо виконано всі необхідні та можливі процесуальні дії.

Низка процесуалістів ще часів СРСР зупинення досудового розслідування (на той час попереднього слідства) розглядала як самостійний інститут кримінального процесуального права [46, с. 4; 47, с. 335; 48, с. 222]. Зокрема, Г. К. Кожевников, обґрунтовуючи цю самостійність, зазначив, що зупинення досудового розслідування характеризується, по-перше, специфікою предмета правового регулювання, що визначає й особливості процесуальних та інших правовідносин, які виникають або припиняються у зв'язку з прийняттям рішення про зупинення досудового розслідування; по-друге, обсягом процесуальних прав і обов'язків, що виникають у суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності й учасників кримінального провадження у зв'язку з прийняттям процесуального рішення щодо зупинення провадження в різних процесуальних стадіях; по-третє, особливостями підстав зупинення кримінальної процесуальної діяльності в досудових і судових стадіях кримінального процесу [9, с. 36–37]. Це питання активно досліджують і сучасні українські науковці [43, с. 287–290].

Наведену думку поділяє й І. А. Малютін, який визначає самостійність аналізованого інституту сукупністю норм кримінального процесуального права, що регламентують підстави, умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування [45, с. 7].

У спеціальній літературі інститут права тлумачуть як сукупність відокремлених, порівняно відособлених правових норм у межах певної галузі (галузей) права, що регулюють певну групу (вид) взаємозалежних суспільних відносин. Інститут регулює не всю сукупність якісно однорідних суспільних відносин, а лише їх аспекти; володіє певною нормативною самостійністю; є відособленим від інших інститутів права – його норми не можуть з волі законодавця переміщатися в межі іншого правового інституту; має можливість формувати загальні поняття у власних межах. Водночас низка авторів, класифікуючи інститути права, виокремлює процесуальний інститут, яким вважає, наприклад, інститут порушення кримінальної справи [49, с. 310–312; 50, с. 144], що існував за часів чинності КПК 1960 року, а також притягнення до кримінальної відповідальності [51, с. 261]. На підставі зазначеного норми глави 23 «Зупинення досудового розслідування» КПК України можна вважати самостійним процесуальним інститутом, якому притаманні наведені вище ознаки.

Ця самостійність досліджуваного інституту є історично апробованою, теоретично та практично обґрунтованою процесуальною формою, відповідно до якої врегульовано процесуальний порядок прийняття відповідного рішення. Тому вважаємо слушною думку зазначених учених, що зупинення досудового розслідування є окремим важливим інститутом кримінального процесуального права України.

Отримавши незалежну процесуальну регламентацію у КПК 1960 року, інститут зупинення досудового розслідування був урегульований і в чинному КПК України.

Водночас проведене анкетування слідчих ОВС сприяло виявленню деяких складних процесуальних питань щодо можливості прийняття рішення про зупинення досудового розслідування. Зокрема, на запитання чи доводилося здійснювати зупинення досудового розслідування, лише 7,7 % опитаних відповіли: «Так, досить часто», тоді як 39,8 % респондентів відповіли, що доводилося, проте зрідка, а 52,4 % зазначили, що не було в цьому необхідності.

Значний відсоток рідкісних випадків прийняття рішень про зупинення досудового розслідування чи браку в цьому необхідності слідчі під час опитування пояснювали низкою причин. Зокрема, 16 % опитаних слідчих пояснюють це небажанням прокурора погоджувати прийняте рішення про зупинення; 20,8 % – неможливістю повідомити особі про підозру (до внесення змін і доповнень у статтю 42 КПК України від 7 жовтня 2014 року); 29,1 % – тим, що категорії кримінальних проваджень не зумовлювали необхідності в цьому; однак 26,6 % слідчим було складно відповісти на це питання, а 7,2 % зазначали інші причини. Наведена статистика підтвердила наявність проблемних аспектів в інституті зупинення досудового розслідування, що зумовлює необхідність подальшого розроблення дискусійних питань у цьому контексті.

Зіставивши статтю 280 КПК України, яка встановлює вичерпний перелік підстав та порядок зупинення досудового розслідування, і статтю 206 КПК 1960 року, що встановлювала ці підстави до прийняття чинного Кодексу, можна виявити такі відмінності та положення, що потребують удосконалення.

По-перше, у пункті 1 частини 1 статті 280 чинного КПК України зазначено, що підставою для зупинення досудового розслідування є захворювання підозрюваного на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком. Цю підставу у КПК 1960 року визначено в пункті 2 частини першої статті 206, коли психічне або інше тяжке захворювання обвинуваченого перешкоджає закінченню провадження у справі. Можемо констатувати, що пунктом 1 частини 1 статті 280 чинного КПК України підстави зупинення досудового розслідування у зв'язку із хворобою підозрюваного було певним чином розширено, порівняно з КПК 1960 року. Однак законодавець у чинному Кодексі не деталізує, за якою – психічною чи самотичною – хворобою має бути зупинено досудове розслідування, передбачаючи, водночас, таку деталізацію на судовому слідстві (частина 1 статті 335 КПК України).

У цьому контексті І. Я. Фойницький цілком слушно уважив, що тяжка хвороба, на підставі якої можливо зупинити слідство, може бути хворобою як фізичною, так і психічною [26, с. 49].

Однак у законодавстві наразі не вирішено такі питання: яку хворобу можна вважати тяжкою; як і хто має визначати, що за наявності цієї хвороби не можливо проводити процесуальні дії за участю підозрюваного; який документ необхідно вважати медичним висновком, хто і коли його має надавати. Водночас постає питання, чи правильно законодавець визначив підставу для відновлення розслідування, відповідно до частини 1 статті 282 КПК України, як видужання підозрюваного, оскільки необхідно з'ясувати: як і хто має визначати, що підозрюваний видужав; коли слід здійснювати відновлення розслідування – після одужання підозрюваного чи після виникнення можливості брати участь у процесуальних діях. Ці, а також інші питання, що буде розглянуто в дослідженні, є важливими як з теоретичного, так і практичного погляду та потребують подальшого аналізу.

Слід акцентувати увагу на тому, що в пунктах 1–2 частини першої статті 206 КПК 1960 року йдеться про обвинуваченого, а в частині 1 статті 280 чинного КПК України – про підозрюваного. Якщо відповідно до статті 43 КПК 1960 року обвинуваченим уважали особу, щодо якої в установленому цим Кодексом порядку винесено постанову про притягнення як обвинуваченого, щодо якого й було можливо зупинення слідства, то, відповідно до частини 2 статті 42 КПК України 2012 року, обвинуваченим є особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду в порядку, передбаченому статтею 291 цього Кодексу, а зупинення провадження можливо лише щодо підозрюваного.

Крім цього, на відміну від пункту 1 частини першої статті 206 КПК 1960 року, у пункті 2 частини 1 статті 280 КПК України 2012 року значно розширено підстави зупинення досудового розслідування – коли підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме. Тому за чинним КПК України слідчий або прокурор не лише мають установити факт переховування

підозрюваного, а й визначити мету цих його дій – ухилення від кримінальної відповідальності. Установлення мети ухилення підозрюваним від кримінальної відповідальності слід здійснювати під час розслідування на підставі зібраних доказів й іншої інформації стосовно відсутності підозрюваного, а прийняття рішення щодо його розшуку має ґрунтуватися на аналізі цих даних. Однак необхідно з'ясувати, як слідчий, прокурор може встановити цю мету, оскільки її можна, швидше, припускати, ніж знати напевне. Тому вважаємо, що аналізоване положення потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Також слід розглянути нову підставу зупинення досудового розслідування, передбачену пунктом 2¹ частини 1 статті 280 чинного КПК України, що впроваджена в Кодекс лише 7 жовтня 2014 року у зв'язку з доповненням КПК України окремою главою 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень». Водночас законодавець, передбачивши можливість зупинення досудового розслідування за цією підставою, не передбачив її усунення в разі відновлення досудового розслідування.

Ще однією новелою КПК України 2012 року є підстава зупинення досудового розслідування, передбачена пунктом 3 частини 1 статті 280 цього Кодексу, як наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. Слід зауважити, що впродовж періоду чинності радянського кримінального процесуального законодавства, як до його кодифікації 1922 року, так і до набрання 20 листопада 2012 року чинності новим КПК України, на відміну від інших підстав, підстави зупинення, передбачені пунктами 2¹ та 3 частини 1 статті 280 чинного КПК України ніколи не визначали. Однак і нововведення, передбачене пунктом 3 частини 1 зазначеної статті, також порушує низку питань щодо правильності його розуміння й оптимальності виконання цього положення в досудовому розслідуванні. Зокрема, не визначено, які конкретно обставини можуть бути підставою для зупинення досудового розслідування, коли постала необхідність звернутися до іншої держави для виконання дій у межах міжнародного

співробітництва, а також під час надання міжнародної правової допомоги іншій державі. Крім цього, немає роз'яснень, проведення яких саме слідчих (розшукових), інших процесуальних дій буде слугувати підставою для зупинення досудового розслідування; які встановлені обставини мають визначати момент зупинення розслідування. Не цілком зрозумілим є формулювання «наявна необхідність», оскільки воно порушує питання: зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України можливо в момент появи наявної необхідності чи все ж таки в разі направлення чи отримання відповідного міжнародного запиту. Також слід з'ясувати, чи правильно законодавець визначив можливість зупинення досудового розслідування саме у зв'язку з міжнародним співробітництвом, чи все ж таки у зв'язку з отриманням/наданням міжнародної правової допомоги.

Незважаючи на те що строк досудового розслідування починає спливати після повідомлення особі про підозру, чинний КПК України не передбачає можливості зупинення досудового розслідування, коли не встановлено особу, яка вчинила злочин, що раніше було передбачено в пункті 3 частини першої статті 206 КПК України 1960 року. Унаслідок браку цієї норми слідчі, які здійснюють досудове розслідування, перевантажені, тому що, не маючи можливості зупинити розслідування, в умовах стрімкого збільшення кількості кримінальних проваджень, вони постійно проводять процесуальні дії, спрямовані на встановлення особи, яка вчинила злочин.

Однак у цьому контексті, Г. В. Остафійчук зазначає: «Згідно ст.ст. 280–282 КПК України, якщо злочинець не встановлений, слідчий повинен скласти постанову про припинення досудового розслідування. Оперативні підрозділи повинні самостійно проводити оперативно-розшукові заходи». Далі автор зауважує: «Згідно ст. 280 КПК України слідчий у разі невстановлення особи, яка вчинила злочин має право зупинити досудове розслідування. Після зупинення досудового слідства, слідчий не має права проводити слідчі дії. Розкриття злочину здійснює оперативні підрозділи, які мають повноваження на проведення оперативно-розшукових дій та заходів» [52, с. 88, 129]. Уважаємо,

що наведена позиція не цілком відповідає чинному законодавству України. Статті 280–282 чинного КПК України зовсім не регламентують зупинення досудового розслідування в разі невстановлення особи, яка вчинила злочин, цю норму регламентував нині не чинний КПК 1960 року в пункті 3 частини першої статті 206. А частина 5 статті 280 КПК України, навпаки, безпосередньо визначає можливість проведення слідчих (розшукових) дій у межах зупиненого досудового розслідування, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Зазначена норма, на відміну від статті 210 КПК 1960 року, є прогресивною, оскільки враховує реальну можливість економії процесуальних строків під час здійснення слідчим, прокурором процесуальної діяльності в цьому напрямі. Водночас серед недоліків цієї норми слід визначити брак роз'яснень про те, які саме слідчі (розшукові) дії допустимо проводити за зупиненим розслідуванням, а які можна проводити лише після його поновлення.

Досліджуючи розшукову роботу під час досудового розслідування задля встановлення місцезнаходження підозрюваного, А. В. Дунаєва поділяє думки Р. С. Белкіна, Ю. Г. Корухова, О. Р. Россинської [53, с. 504] і зазначає, що суттєвих результатів можна досягти за допомогою таких слідчих (розшукових) дій, як: огляд (місцевості, приміщення, речей і документів); обшук; допит; освідування особи та пред'явлення особи для впізнання; слідчий експеримент; судова експертиза тощо [54, с. 100–103]. Однак, виокремлюючи зазначені слідчі (розшукові) дії, ця авторка не поділяє їх на ті, що проводять у звичайному порядку розслідування, і ті, що в межах зупиненого розслідування, відповідно до положень частини 5 статті 280 КПК України, а цей розподіл, на наш погляд, є надзвичайно важливим. Намагаючись виокремити слідчі (розшукові) дії, які можна проводити в межах зупиненого досудового розслідування, що направлені на встановлення місцезнаходження підозрюваного, Є. О. Наливайко виокремлює фактично одну слідчу (розшукову) дію – допит, не висвітлюючи інші [55, с. 379].

Отже, питання щодо визначення окреслених слідчих (розшукових) дій залишається відкритим і, на нашу думку, підлягає уточненню для того, щоб відомості про факти, отримані внаслідок їх проведення, були визнані допустимими, відповідно до процесуальної форми кримінального провадження.

Водночас, з огляду на зміни та доповнення, що вніс КПК України 2012 року до інституту зупинення досудового розслідування, постала необхідність нового тлумачення поняття зупинення досудового розслідування.

З часів нормативного закріплення досліджуваного інституту в КПК 1960 року поняття зупинення досудового розслідування вважали вимушеною тимчасовою перервою у проведенні процесуальних дій до відновлення досудового розслідування [56, с. 4]. Цю позицію поділяє й низка сучасних процесуалістів [57, с. 326; 58, с. 329; 59, с. 226; 60, с. 192].

За визначенням Великого тлумачного словника сучасної української мови, поняття «зупиняти», «зупинити» означає «припиняти рух кого-, чого-небудь; припиняти перебіг чого-небудь, переривати якусь дію, справу тощо» [12, с. 338].

У юридичній енциклопедії поняття «зупинення провадження у справі» визначено як підтверджена процесуальним рішенням тимчасова перерва у виконанні процесуальних дій на досудових стадіях та розгляду судової справи по суті, зумовлена об'єктивними причинами, що перешкоджають подальшому виконанню процесуальних дій і прийняттю процесуальних рішень. За загальним правилом зупинення провадження у справі має місце доти, доки наявні обставини, що були підставою для прийняття рішення про зупинення провадження у справі [61, с. 648].

На думку А. Я. Дубинського, зупинення досудового розслідування є тимчасовою перервою у провадженні, спричиненою настанням передбачених законом обставин, що перешкоджають подальшому розслідуванню [62, с. 5].

Згідно з визначенням В. М. Бикова та В. Д. Ломовського, зупинення провадження – це встановлена кримінальним процесуальним законом особлива, виняткова процесуальна форма, яку застосовують до порівняно незначної

кількості кримінальних проваджень і лише у випадках, якщо у провадженні відсутня особа, яка вчинила злочин [6, с. 7].

Зупинення досудового розслідування, на думку Л. М. Рєпкіна, – це регламентована законом перерва у провадженні, упродовж якої слідчий або прокурор у межах своєї компетенції вживають заходів для усунення обставин, які спричинили зупинення [63, с. 12]. Позицію зазначених учених поділяють також С. Г. Алимджанов [4], Ф. Ю. Бердичевський, М. А. Якубович [64] та Г. К. Кожевников [9, с. 31–32].

Одне з останніх визначень аналізованого поняття належить І. А. Малютіну. На думку цього науковця, зупинення досудового розслідування – це передбачена кримінально-процесуальним законом вимушена тимчасова перерва процесуальної діяльності у кримінальній справі за наявністю доказів, що характеризують відповідну підставу й умови, передбачені кримінально-процесуальним законом. Ця перерва триває до того часу, поки усувається підстава зупинення або не виникне необхідність у проведенні процесуальних, слідчих дій [45, с. 9]. Це визначення вважав цілком правильним і О. Ю. Татаров [23, с. 320].

Наведені визначення було надано відповідно до нині не чинного КПК 1960 року. Однак і після набрання чинності КПК України 2012 року в підручниках [43, с. 287; 65, с. 470; 66, с. 251] та інших виданнях [38, с. 700; 67, с. 550] зупинення досудового розслідування розглядають як вимушену тимчасову перерву у провадженні, перерву у процесуальній діяльності слідчого. Проте цей підхід, на наш погляд, підлягає уточненню, оскільки не враховує всіх процесів, що відбуваються під час зупинення досудового розслідування.

Виконавши умови, необхідні для прийняття зазначеного рішення, прокурор або слідчий наступним етапом приймають процесуальне рішення у вигляді постанови. Перерва в розслідуванні виникає лише з моменту винесення цієї постанови про зупинення досудового розслідування.

На наше переконання, *зупинення досудового розслідування* – це основане на визначених у законі підставах, обґрунтоване процесуальне рішення прокурора або слідчого за погодженням із прокурором, що зупиняє перебіг процесуальних строків і проведення окремих слідчих (розшукових) дій, за умов ужиття всіх можливих процесуальних і непроцесуальних заходів задля усунення наявних обставин, що перешкоджають закінченню розслідування.

Якщо КПК 1960 року забороняв проведення будь-яких слідчих дій у межах зупиненого розслідування, то чинний КПК України забороняє їх проведення, водночас, за однієї умови їх дозволяє – задля встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Нові для КПК України норми, що визначають порядок проведення досудового розслідування, були вже наявні у кримінальному процесі низки зарубіжних держав. Це стосується й інституту зупинення досудового розслідування. Однак положення, що визначають підстави та порядок зупинення досудового розслідування, залишаються недосконалими і не цілком відповідають потребам практики. У зв'язку із зазначеним, для вирішення актуальних процесуальних питань необхідно дослідити кримінально-процесуальне законодавство інших країн.

Порівнюючи зміст інституту зупинення досудового розслідування за КПК України та КПК деяких країн СНД, можна визначити схожі підстави зупинення розслідування і такі, що в КПК України не були ніколи передбачені, а також ті, які за законодавством України є недопустимими.

Зокрема, як і КПК України, який визначає чотири підстави зупинення досудового розслідування, КПК РФ [68], Білорусі [69], Вірменії [70], Азербайджану [71], Молдови [72], Таджикистану [73], Киргизстану [74], Узбекистану [75] передбачають більше таких підстав, зокрема, КПК Казахстану [76] містить дев'ять таких підстав.

Під час розгляду підстав зупинення досудового розслідування за КПК країн СНД, яких немає в КПК України, слід акцентувати увагу на пункті 4 частини 1 статті 221 КПК Киргизстану. У цій нормі передбачено можливість

зупинення розслідування в разі, якщо місцезнаходження обвинуваченого відоме, проте немає реальної можливості його участі у справі у зв'язку з вирішенням питання про позбавлення обвинувачуваного імунітету. Можливість зупинення розслідування в разі, коли місцезнаходження обвинуваченого відоме, однак за реальної неможливості його участі у справі регулює також і КПК РФ (пункт 3 частини 1 статті 208), Білорусі (пункт 3 частини 1 статті 264) і Таджикистану (пункт 4 частини 1 статті 230).

Крім цього, за КПК Білорусі (пункт 6 частини 1 статті 264) і Казахстану (пункт 10 частини 1 статті 50) досудове розслідування може бути зупинено у зв'язку з невиявленням безвісно зниклої особи.

Згідно з КПК України, під час призначення та проведення таких експертиз, як судово-медична, судово-психіатрична, економічна й інші, проведення яких, відповідно до пункту 1.13 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5, може тривати й до дев'яноста календарних днів, а у виняткових випадках і понад цей строк [77], зупинення досудового розслідування не допускають, оскільки експертизи є слідчими діями. Однак ця підстава до зупинення досудового розслідування передбачена в пункті 8 частини 1 статті 50 КПК Казахстану, хоча ця норма не визначає конкретних видів експертиз, провадження яких може зумовити прийняття зазначеного процесуального рішення. На нашу думку, ця підстава потребує додаткового осмислення та деталізації, оскільки прийняття зазначеного рішення здійснюється на розсуд слідчого, що подеколи може призвести до зловживання цією нормою, тобто зупинити провадження можуть без реальної на це необхідності.

Зіставляючи норми інституту зупинення досудового розслідування за КПК України з аналогічними нормами, передбаченими в КПК країн СНД, доходимо висновку, що законодавці України, РФ, Киргизстану, Вірменії, Білорусі, Казахстану, Таджикистану, Молдови, Узбекистану, Азербайджану по-різному визначили приводи та підстави для зупинення досудового

розслідування. Водночас деякі проблемні питання, наявні в КПК України, не мають вирішення і в законодавстві країн СНД, тому потребують подальшого дослідження [78].

Застосування норм інституту зупинення досудового розслідування залежить від слідчої ситуації, коли перед слідчим, прокурором постає питання можливості проведення подальшого досудового розслідування та прийняття остаточного рішення. Ця слідча ситуація зумовлена виникненням і встановленням обставин, передбачених частиною 1 статті 280 КПК України, за яких подальше розслідування може бути зупинено. Однак прийняттю рішення про зупинення досудового розслідування обов'язково має передувати виконання однієї, фактично головної, визначеної законодавцем умови – повідомлення особі про підозру. Це повідомлення є складним і важливим процесуальним рішенням, з якого починається відлік процесуальних строків, виникає сторона захисту, а також можливим є зупинення досудового розслідування. Водночас деякі процесуальні питання повідомлення особі про підозру, що наразі потребують уточнення відповідно до внесених змін у КПК України 7 жовтня 2014 року, про які йтиметься далі.

Установлені законом процесуальні строки гарантують з боку держави, відповідно до статті 2 КПК України швидке, повне та неупереджене розслідування. Однак протиправна поведінка підозрюваного, її наслідки та подальша діяльність, спрямована на ухилення від правової відповідальності, на певний час можуть перешкоджати виконанню в повному обсязі зазначених завдань кримінального провадження. За цих обставин може бути втрачено процесуальні строки без можливості прийняти остаточне рішення в розслідуванні.

Діяльність підозрюваного, яка перешкоджає на певний час завершити досудове розслідування, може передбачати різні аспекти. Захворювання підозрюваного – це пасивна поведінка, здебільшого, поза його волею; переховування від слідства, зокрема й поза межами України, – це його активна поведінка; неможливість встановлення важливих обставин злочину, що

зумовлює необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, – це діяльність підозрюваного, що може бути виражена як у його поточних активних чи пасивних діях, так і в діяльності, що передувала викриттю його як злочинця. Однак протиправні дії підозрюваного не мають визначати й формувати напрями діяльності держави у протидії злочинності. Тому норми КПК України мають регламентувати діяльність слідчого, прокурора на досудовому розслідуванні так, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини.

У цьому контексті інститут зупинення досудового розслідування спрямований заощадити строки досудового розслідування за наявності для цього підстав і, відповідно, неможливості завершити розслідування.

Дія досліджуваного інституту поширюється на тимчасову перерву лише у процесуальних строках досудового розслідування, однак не зупиняє плинність інших, передбачених законом. У цьому разі йдеться про неможливість зупинення строків застосування до підозрюваного ізоляційного запобіжного заходу, зокрема тримання під вартою. За наявності законної необхідності для подальшого його застосування, строк тримання під вартою не припиняють і не скасовують. Вони протікають самостійно щодо строків, у межах яких можливе проведення процесуальної діяльності, тому в разі закінчення їх може бути подовжено, відповідно до положень § 4 глави 24 КПК України. Доцільність збереження строків застосування до підозрюваного запобіжного заходу під час зупинення досудового розслідування має визначати вповноважена особа, яка проводить розслідування.

Водночас низка науковців обстоює іншу позицію. Спершу Г. Я. Мацьків [79, с. 146], а згодом і Є. Г. Коваленко [80, с. 155] слушною визначили думку Р. Х. Якупова, який ще 1971 року зазначив, що строки тримання під вартою за певних умов (у зв'язку зі скасуванням цього запобіжного заходу чи зміни його на інший) можуть зупинити й потім знову відновлювати. Скасування та зміна цього запобіжного заходу можлива у

процесі досудового розслідування в момент його закінчення чи зупинення. Дія строку зупиняється чи взагалі закінчується [81, с. 27–28]. Однак автори не пояснюють чому в разі скасування зазначеного запобіжного заходу його строки лише зупиняють, а не припиняють. Не цілком зрозуміло і те, хто (слідчий, прокурор, слідчий суддя) має приймати рішення щодо скасування чи зміни зазначених запобіжних заходів та на підставі якої норми КПК України. Тому цю позицію згодом буде прокоментовано додатково.

З огляду на пункт 3 частини 1 статті 280 КПК України, слід акцентувати увагу на питанні процесуальної діяльності слідчого, прокурора щодо зупинення досудового розслідування в разі необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, під час перебування підозрюваного в ізоляторі тимчасового тримання чи слідчому ізоляторі, у зв'язку з обранням щодо нього запобіжного заходу – тримання під варту. Окреслене питання у чинному КПК України не врегульовано.

Отже, інститут зупинення досудового розслідування не лише заощаджує строки досудового розслідування, зокрема у зв'язку з розшуком підозрюваного, а й сприяє тому, що слідчий, прокурор упродовж певного часу зосереджуються на інших важливих провадженнях, у яких ще не виконано всі можливі процесуальні дії для зупинення досудового розслідування чи прийняття остаточного процесуального рішення та звернення до суду.

Цю позицію поділяють і слідчі ОВС, про що свідчить проведене анкетування. На запитання, чи є нагальною необхідність існування інституту зупинення досудового розслідування 45 % респондентів відповіли, що під час зупинення досудового розслідування заощаджують процесуальні строки; 29,1 % вважають, що зупинення досудового розслідування надає можливість приділити увагу іншим провадженням; 28,6 % переконані, що після зупинення досудового розслідування реальною є можливість проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих, зокрема, на встановлення місцезнаходження підозрюваного; лише 15 % наполягають, що зупинення досудового

розслідування фактично означає припинення роботи за матеріалами кримінального провадження.

1.3. Процесуальні умови зупинення досудового розслідування

Рішення про зупинення досудового розслідування приймає прокурор або за погодженням із ним слідчий, відповідно до однієї з чотирьох підстав, визначених у частині 1 статті 280 КПК України, перелік яких є вичерпним. Однак зупинити досудове розслідування можливо лише в разі виконання низки процесуальних умов, що є обов'язковими, оскільки їх дотримання є одним із факторів визнання цього процесуального рішення законним. Ця обставина стосується, насамперед, й інших процесуальних рішень, що приймають уповноважені особи в досудовому розслідуванні.

Дослідження умов зупинення досудового розслідування здійснювали фактично лише в період чинності КПК 1960 року, проте в умовах чинного КПК України підхід до них потребує додаткового аналізу.

Ще за часів СРСР В. А. Моршинін поділяв умови зупинення попереднього слідства на загальні та спеціальні. Загальними автор уважав такі умови, без дотримання яких (за наявності однієї з підстав) неприпустимо зупинення провадження у справі, а саме: достовірне встановлення події злочину, наявність у ньому ознак складу злочину та відсутність обставин, що виключають провадження у справі. Спеціальними умовами вчений уважав: притягнення особи як обвинуваченого, виконання всіх слідчих дій, провадження яких можливо за відсутності обвинуваченого, та спливання строку попереднього слідства [82, с. 138]. Однак Л. М. Репкін не цілком погодився з В. А. Моршиніним і до загальних умов відніс не лише доказаність події злочину, а й виконання слідчих дій, провадження яких можливо за відсутності обвинуваченого. Крім цього, Л. М. Репкін доповнив спеціальні умови зупинення розслідування такими діями: прийняття всіх заходів для

встановлення обвинуваченого, прийняття всіх заходів для встановлення особи, яка вчинила злочин, засвідчення хвороби обвинуваченого лікарем, який працює в медичному закладі. Водночас спеціальні умови вчений назвав уже приватними [63, с. 21–23].

Водночас І. А. Малютін поділяв розглядувані умови на загальні й індивідуальні. Однак учений не пояснює, чому він приватні умови, про які зазначав Л. М. Рєпкін, визначив уже як індивідуальні. На наш погляд, ця невизначеність потребує уточнення.

Поділяючи думки попередників, І. А. Малютін загальні умови доповнив необхідністю вжиття всіх заходів до збереження доказів, забезпечення цивільного позову та можливої конфіскації майна. Проте таку умову, як виконання всіх слідчих дій, проведення яких можливо за відсутності обвинуваченого, цей автор відносить як до загальних, так і до індивідуальних умов, не обґрунтовуючи цю позицію. Уважаючи слушним підхід В. А. Моршиніна та Л. М. Рєпкіна, він доповнив індивідуальні умови оголошенням розшуку обвинуваченого [45, с. 23–24].

Загальними умовами зупинення досудового розслідування С. П. Єфімічев і П. С. Єфімічев [83, с. 78–79] уважали такі:

– обов'язковість проведення всіх слідчих дій у справі, якщо вони можливі за відсутності підозрюваного чи обвинуваченого, для встановлення обставин, що належать до предмета доказування;

– доказаність події злочину.

Проте запропонований усіма зазначеними авторами розподіл умов зупинення досудового розслідування здійснено без належної аргументації. Тому вважаємо за необхідне дослідити це питання детальніше, спочатку проаналізувавши терміни «спеціальний», «приватний», «індивідуальний» та «окремий», визначення яких містить Великий тлумачний словник сучасної української мови:

– спеціальний – це: 1) призначений виключно для кого-, чого-небудь; який має особливе призначення; 2) який стосується окремої галузі науки, техніки тощо;

– приватний – який належить окремій особі (особам); не державний, не суспільний;

– індивідуальний – властивий певній особі, який перебуває в особистому користуванні, розпорядженні, протилежний колективному, спільному;

– окремий – це спеціально призначений для чого-небудь; те, що є складовою частиною, елементом чого-небудь загального [12, с. 398, 667, 926, 1168].

Зіставляючи ці терміни, зазначимо, що, на наше переконання, термін «окремі» найчіткіше за своїм змістом відображає умови зупинення досудового розслідування, що є певною частиною загальних і які окремо виконують відповідно до підстави, за якою необхідно зупинити досудове розслідування. Тому вважаємо, що умови зупинення досудового розслідування слід поділяти на загальні й окремі. Крім цього, на нашу думку, зазначені загальні умови зупинення не цілком відповідають вимогам чинного КПК України. Наприклад, якщо для зупинення досудового розслідування за КПК 1960 року винесення постанови про притягнення особи як обвинуваченого було необхідною умовою лише за двома підставами з чотирьох, а саме на підставі пунктів 1–2 частини першої статті 206 КПК 1960 року, то за КПК України 2012 року повідомлення про підозру здійснюють обов'язково за кожною підставою зупинення. Ці зміни за час чинності нового Кодексу не досліджували, тому зазначене питання потребує детального висвітлення.

Термін «умова» має два значення. Згідно з першим, це те, відповідно до якого щось відбувається, а згідно з другим – це певний припис, якого необхідно дотримуватися задля досягнення певної мети. Відповідно до визначення, що містить Великий тлумачний словник сучасної української мови, «умова – це: 1) необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь. Обставини, особливості реальної дійсності, за

яких відбувається або здійснюється що-небудь; 2) правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь» [12, с. 1295].

Відповідно до Словника російської мови, поняття «условия» визначено як: «1) обстоятельство, от которого что-нибудь зависит; 2) правила, установленные в какой-нибудь области жизнедеятельности» [84, с. 771].

Згідно з визначенням тлумачного словника В. І. Даля, «условие – это зависимость чего от если или буде. Погода зависит от необходимых нам условий. Каждая статья договора, заключающего несколько условий» [85, с. 512].

Відповідно до тлумачення терміна «умови» у двох аспектах, убачається, що за КПК України умови зупинення досудового розслідування слід розуміти як виконання слідчим або прокурором низки певних процесуальних дій для законного прийняття рішення про це зупинення.

Аналіз спеціальної літератури свідчить, що низка авторів по-різному визначає перелік умов зупинення досудового розслідування, що передують прийняттю цього рішення.

У разі захворювання підозрюваного (пункт 1 частини 1 статті 280 КПК України) В. Я. Тацій, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, О. Г. Шило й інші співавтори [65, с. 473] окреслюють чотири умови:

- а) доведено факт учинення кримінального правопорушення;
- б) прокурор, слідчий за погодженням із прокурором особі повідомив про підозру;
- в) характер захворювання передбачає можливість через деякий час як повного одужання, так і зняття його гострих форм;
- г) слідчий виконав усі слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе за відсутності підозрюваного.

Як і попередні автори, В. В. Коваленко, Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний [43, с. 287–288] також виокремлюють чотири умови, однак деякі з них різняться, а саме:

- підозрюваний страждає на тяжке захворювання (психічне або соматичне);
- захворювання має бути не хронічним, а мати тимчасовий характер;
- захворювання беруть до уваги, якщо його підтверджено медичним висновком або висновком судово-психіатричної чи судово-медичної експертизи.

Поділяючи думку попередніх авторів, зокрема в тому, що хвороба має бути не хронічною, Л. М. Лобойко [66, с. 252], аналогічно визначає чотири умови зупинення, вказуючи на необхідність ужиття всіх можливих заходів для знайдення, отримання та збереження всіх доказів. Однак не цілком зрозуміло, чому автор одужання пов'язує не з підозрюваним, а з обвинуваченим, а також що конкретно має на увазі, застосовуючи поняття «знайдення всіх доказів». Тому його позиція потребує уточнення.

Водночас В. М. Тертишник виокремлює взагалі три умови зупинення досудового розслідування для всіх підстав, а саме: повідомлення особі про підозру, виконання всіх необхідних слідчих (розшукових) дій, а також тимчасовість хвороби [86, с. 129–131]. Інші умови цей автор, на жаль не виокремлює.

Учений В. В. Назаров [87, с. 295] визначає лише характеристики хвороби, тобто вона має бути тяжкою, тимчасовою, виліковною, підтверджена відповідним медичним висновком. Однак, не зазначаючи інших, автор, на наш погляд, не цілком розкриває всі умови зупинення досудового розслідування за дослідженою підставою.

Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України, коли підозрюваний переходується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме, автори [65, с. 473–474] визначають три умови зупинення досудового розслідування, на відміну від попередньої підстави:

- а) доведено факт учинення кримінального правопорушення;
- б) особі повідомлено про підозру;

в) слідчий виконав усі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також усі дії для визначення місцезнаходження особи.

Інші автори, поділяючи позицію зазначених учених, доповнюють її умовою – коли слідчий, прокурор оголосили розшук підозрюваного [43, с. 287–289]. Проте слід зауважити, що оголосити розшук підозрюваного можна як окремою постановою, так і одночасно постановою про зупинення досудового розслідування, тому, на нашу думку, цю умову доцільно визначити так: «оголошення розшуку підозрюваного».

На думку Л. М. Лобойко, додатковою умовою є зібрання стороною обвинувачення достатніх доказів, що вказують на те, що кримінальне правопорушення вчинене певною особою [66, с. 253]. Слід акцентувати увагу, що висловлення «вчинене певною особою» в цій ситуації не цілком конкретне, оскільки не зрозуміло, чи йдеться про особу, яка вчинила злочин, чи особу, яка вчинила злочин й оголошена в розшук. У цьому разі має йтися безпосередньо про особу підозрюваного. Тому, на нашу думку, цю умову доцільно визначити так: «сторона обвинувачення зібрала достатні докази вчинення підозрюваним кримінального правопорушення».

Водночас В. В. Назаров зазначає умову зупинення досудового розслідування за досліджуваною підставою, як те, що після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускати, крім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного [87, с. 296]. Однак ця позиція, на наш погляд, потребує уточнення, оскільки зазначена умова регламентує процесуальну діяльність слідчого, прокурора вже після зупинення досудового розслідування, що не належить безпосередньо до умови прийняття рішення про зупинення досудового розслідування.

Щодо необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва (пункт 3 частини 1 статті 280 КПК України) перша група авторів [65, с. 474] визначає такі три умови зупинення для цієї підстави:

- доведено факт учинення кримінального правопорушення;
- особі повідомлено про підозру;
- слідчий виконав усі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, проведення яких можливе та необхідне до зупинення досудового розслідування.

Деякі автори [43, с. 289] доповнюють, що матеріали кримінального провадження мають містити запит про міжнародну правову допомогу, складений відповідно до статті 552 КПК України, і документи, які до нього додають.

Ці позиції науковців поділяє і Л. М. Лобойко [66, с. 253], натомість В. В. Назаров узагалі умови зупинення досудового розслідування за цією підставою не визначає [87, с. 296].

Аналізуючи умови зупинення досудового розслідування, констатуємо, що жоден з авторів не поділяє умови зупинення на загальні й окремі чи якісь інші, що, на нашу думку, не цілком відображає зміст цього інституту. Крім того, вважаємо, що деякі умови зупинення розслідування потребують уточнення.

Зокрема, відповідно до змін і доповнень, унесених до КПК України 7 жовтня 2014 року, підозрюваним уже вважають не лише особу, якій у порядку, передбаченому статтями 276–279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, а й особу, щодо якої складено це повідомлення (частина 1 статті 42 КПК України), однак його не вручено їй унаслідок невстановлення місцезнаходження цієї особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень. Водночас необхідність і порядок проведення дій щодо вручення повідомлення про підозру залишаються незмінними, що, на наш погляд, потребує додаткового аналізу.

Унесені зміни та доповнення до частини 1 статті 42 КПК України є цілком адекватними, тому оновлена редакція зазначеної норми більше відповідає потребам практики розслідування злочину, ніж попередня, що було підтверджено під час анкетування слідчих ОВС. У цьому контексті було запропоновано таке. Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України,

оголосити в розшук можливо лише підозрюваного, однак процесуально неврегульованою є можливість зупинення досудового розслідування, якщо особу підозрюваного встановлено, проте не визначено його місцезнаходження та немає можливості повідомити йому про підозру. На запитання, чи потрібне унормування у КПК України положень, відповідно до яких складання повідомлення про підозру без його фактичного вручення є підставою оголошення підозрюваного у розшук, більшість слідчих (67,4 %) відповіла: «Так, ці доповнення необхідно внести для надання можливості зупинення досудового розслідування й оголошення підозрюваного в розшук». Однак думки решти слідчих розділилися. Зокрема, 16,9 % респондентів вважають, що ці доповнення не потрібні, оскільки можна здійснювати пошук особи, якій не повідомлено про підозру, силами слідчого або прокурора, та оперативних підрозділів за дорученням слідчого; водночас 14,5 % слідчим було складно відповісти на це запитання; 0,9 % – мають іншу думку.

Крім цього, на запитання, якими мають бути дії слідчого чи прокурора після складання повідомлення про підозру для одержання підстав оголошення особи в розшук і зупинення досудового розслідування, де були можливі декілька варіантів відповіді, слідчі ОВС визначили декілька цих дій. Уважають за необхідне приєднати повідомлення про підозру до матеріалів кримінального провадження 51,4 % опитаних; 45,6 % – направити листом до вимоги повідомлення про підозру за встановленою адресою реєстрації або мешкання особи; 35,4 % – вручити на розписку повідомлення про підозру одному з членів сім'ї чи близьких родичів. Отже, дії слідчого, прокурора, на думку опитаних, різняться. Із цим можна цілком погодитися, оскільки є необхідність вручення повідомлення про підозру. Проте вручення цього повідомлення родичам чи іншій особі слід відрізнити від факту повідомлення особі злочинця про підозру, про що буде зазначено далі.

Окремі умови зупинення досудового розслідування, коли слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (пункт 2¹ частини 1 статті 280 КПК України) у зв'язку з

новизною цієї підстави, у спеціальній літературі ще не визначено. Тому, поряд із загальними умовами, надалі в дослідженні визначимо й окремі умови зупинення досудового розслідування за зазначеною підставою.

Аналіз підстав зупинення досудового розслідування, визначених у КПК України, а також зазначених у спеціальній літературі умов зупинення досудового розслідування дає підстави виокремити такі загальні умови зупинення досудового розслідування:

– особі повідомлено про підозру або складено щодо неї таке повідомлення;

– доведено факт учинення кримінального правопорушення підозрюваним;

– виконано всі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе до прийняття рішення про зупинення досудового розслідування;

– ужито заходів для збереження доказів у кримінальному провадженні.

Уважаємо, що в цьому підрозділі слід акцентувати увагу на такій загальній умові зупинення розслідування, як повідомлення про підозру, оскільки ця умова, на наш погляд, є головною.

На відміну від КПК 1960 року, за КПК України 2012 року строки досудового розслідування, відповідно до частини 1 статті 219, починаються з моменту повідомлення особі про підозру, лише після цього можливо й зупинення досудового розслідування (частина 1 статті 280 КПК України). Однак це нововведення в частині процедури повідомлення особі про підозру одразу викликало серед працівників слідчих підрозділів і науковців низку запитань щодо можливої практичної реалізації цих положень, оскільки без такого повідомлення особі про підозру неможливим було і зупинення досудового розслідування. Слідчий чи прокурор були безпосередньо залежними від здійснення цієї процедури, тому що закон не передбачав альтернативних дій за неможливості здійснити це повідомлення з об'єктивних

причин, в інший спосіб, відповідно до вимог вручення повідомлень. На цьому ми акцентували увагу в дослідженнях.

Наприклад, злочин міг учинити громадянин України, який постійно мешкає в іншій державі. Учинивши протиправні дії, він міг повернутися назад до країни свого постійного проживання. Однак, у разі перебування цієї особи поза межами України, було майже унеможливлено процедуру притягнення її до відповідальності в Україні, оскільки для явки до слідчих органів України ця особа або самотійно мала прибувати, не маючи жодного процесуального статусу, або ж цю особу необхідно викликати повісткою, відповідно до положення статті 566 КПК України. Проте й викликати цю особу як підозрюваного прокурор або слідчий не могли, оскільки вона ще не отримала такого статусу, а наявність у кримінальному провадженні повідомлення про підозру не давала підстав оголосити цю особу в розшук [88]. Згодом на проблеми процесуального характеру під час повідомлення особі про підозру зважив і законодавець та вніс необхідні зміни та доповнення у КПК України [39; 91].

Відповідно до частини 1 статті 278 КПК України, письмове повідомлення про підозру вручають у день його складення слідчий або прокурор, а в разі неможливості вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень. Крім цього, письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручають не пізніше ніж упродовж двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання (частина 2 статті 278 КПК України). У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру впродовж двадцяти чотирьох годин з моменту затримання, ця особа підлягає негайному звільненню (частина 3 статті 278 КПК України). З огляду на зазначене, доходимо висновку, що письмове повідомлення про підозру вручають безпосередньо особі, яку підозрюють у вчиненні злочину, і лише в разі неможливості це зробити – іншим шляхом, про який ідеться вище. Однак норма частини 1 статті 278 КПК України не визначає, кому саме має бути вручено це повідомлення. Невизначеність, на нашу думку, є суттєвим упущенням законодавця, яке необхідно виправити.

Розглядаючи питання повідомлення особі про підозру у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, припустимо дві ситуації: коли особа отримує це повідомлення безпосередньо і коли немає жодної можливості його вручити.

Поняття повідомлення, вимоги до нього, спосіб вручення та підтвердження цього вручення, як і повістки (виклику), визначено статтями 111, 112 глави 6, статтями 133–136 глави 11 КПК України.

Відповідно до частини 1 статті 111 КПК України, повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальною дією, за допомогою якої слідчий або прокурор повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час і місце проведення відповідної процесуальної дії або прийняте процесуальне рішення чи здійснену процесуальну дію.

Із цього приводу зауважимо, що зазначені норми регламентують здійснення повідомлення особі, яка вже набула певного статусу у кримінальному провадженні (потерпілий, свідок, підозрюваний). Однак якщо ця норма стосується особи, якій необхідно вручити повідомлення про підозру, то звідси випливає, що ця особа ще не має жодного процесуального статусу у кримінальному провадженні, оскільки підозрюваний набуває його з моменту вручення повідомлення, а не з моменту його виклику.

Крім цього, відповідно до частини 2 статті 111 КПК України, законодавець запропонував спосіб вручення повідомлень для тих осіб, участь яких у певних процесуальних діях не є обов'язковою. Повідомлення особі про підозру – це обов'язкова процесуальна дія; участь особи, якій повідомляють підозру, є теж обов'язковою. Спосіб для вручення повідомлень, за допомогою якого КПК України також передбачає надання особі статусу підозрюваного, на нашу думку, за своєю суттю для цього не призначений, через нього порушують законні права як підозрюваного, так й інших осіб.

Вручення повідомлення особі про підозру у спосіб для вручення повідомлень не є однозначним щодо ефективності та законності проведення цієї процесуальної дії, її правових підстав і наслідків. На нашу думку, більшість

цих способів є недопустимими. Зокрема, процедуру вручення повідомлення здійснюють у порядку, передбаченому главою 11 цього Кодексу (частина 3 статті 111 КПК України). Відповідно до частини 1 статті 135 глави 11 КПК України, особу викликають до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. У разі тимчасової відсутності особи за місцем мешкання повістку для передання їй вручають на розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею мешкає, житлово-експлуатаційній організації за місцем мешкання особи чи адміністрації за місцем її роботи (частини 2 статті 135 КПК України).

Належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є підпис особи про отримання повістки, зокрема, на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом (частина 1 статті 136 КПК України).

Процесуальний акт повідомлення особі про підозру – це офіційний документ. Низка авторів зазначає: «...Підозра вперше чітко сформульована в офіційному документі – повідомленні особі про підозру» [43, с. 276].

З визначення офіційного документа, яке міститься в статті 358 КК України, убачається, що він має містити зафіксовану інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, що спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, який складають, видають чи посвідчують повноважні (компетентні) особи органів державної влади, що складений з дотриманням визначеними законом форм і містить передбачені законом реквізити. Іншими обов'язковими критеріями офіційного документа є те, що він має надавати права або звільняти від обов'язків [90]. Повідомлення про підозру – це важливий процесуальний документ, який надає певній особі процесуальний статус підозрюваного, а отже, наділяє його певними правами й обов'язками. Повідомлення про підозру у кримінальному процесі стосується

лише однієї особи – підозрюваного. Він не стосується інших учасників провадження. Із цього приводу А. А. Ахундова зазначає: «...Підозрюваний – це, насамперед, окрема людина, особистість, правове становище (статус) якої з більшою чи меншою повнотою виражено у праві» [91, с. 30]. Здійснюючи вручення повідомлення про підозру не підозрюваному, а у спосіб, передбачений для вручення повідомлень іншій особі (родичам, представнику житлово-експлуатаційної організації тощо), слідчий, прокурор або інша вповноважена особа вручає його тому, хто не має жодного стосунку до вказаного документа, а в інших випадках – і до розслідування злочину загалом. Зазначену особу не наділяють жодними правами, як і не звільняють від жодних обов'язків. Більш того, ця особа не зобов'язана повідомляти про отримання зазначеного документа підозрюваному, вона його може взагалі не знати. Крім цього, отримавши документ, вона може з особистих причин переїхати жити навіть до іншої держави, померти тощо. Водночас, у наслідок вручення зазначеного повідомлення особі може бути повідомлено про факти, які їй у зв'язку з таємницею слідства не можна знати. Зокрема, це стосується розслідування злочинів, що містять відомості про державну таємницю (статті 517, 518 КПК України). З моменту вручення сторонній особі повідомлення про підозру особа, яка вчинила злочин, може і не знати, що стосовно неї здійснюють розслідування. У разі ж оголошення її в розшук і подальшого затримання може з'ясуватися, що ця особа не переховувалася, а була відсутня за місцем мешкання з інших особистих причин, а того, кому вручали повідомлення про підозру, підозрюваний і не знав.

Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 277 КПК України, письмове повідомлення про підозру, крім установлених реквізитів, має містити, зокрема, анкетні відомості особи яку повідомляють про підозру (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце мешкання, громадянство). Таким чином, зазначене підтверджує те, що сторонньої особи цей документ не стосується, а стосується лише майбутнього підозрюваного. Тому не зрозуміло, на якій підставі особу вважають повідомленою про підозру після вручення

цього документа зовсім іншій особі, яка одержання його має засвідчити власноручним підписом. Фактично про підозру повідомляють іншу особу, а особу, яка вчинила злочин, – ні. Очевидно, що не можна вручати цей документ в інший спосіб, окрім безпосереднього вручення особі, яка вчинила злочин, під час явки або приводу.

Водночас на підставі частин 1, 2 статті 135 КПК України можна виокремити щонайменше два критерії вручення повістки (повідомлення) іншим особам за відсутності безпосереднього адресата:

- 1) тимчасова відсутність особи за місцем мешкання;
- 2) повідомлення (повістку) іншій особі вручають лише для передання визначеному адресату.

У КПК України та спеціальній літературі не визначено, як установлюють саме тимчасову, а не постійну відсутність особи, якій необхідно вручити повідомлення. Лишається нез'ясованим питання: якщо особа покинула мешкання на постійній основі, однак ніхто про це не знав, чи буде це повноцінним врученням повідомлення. Уважаємо, що в цьому разі вручення повідомлення буде безрезультатним.

Крім цього, логічним є висновок, що повідомлення (повістка) не стосується сторонньої особи, коли за відсутності визначеного адресата його вручають саме особі, яка не є учасником процесу. Ця особа не несе жодної відповідальності, наприклад, за неприбуття особи, яку викликають, на допит. Якщо вручення повідомлення про підозру сторонній особі здійснюють лише для передання майбутньому підозрюваному, не можна вважати, що особа, яка вчинила злочин, повідомлена про підозру, оскільки ні слідчий, ні прокурор цього реально не здійснив.

Зіставляючи норми частин 1, 2 статті 135 та частину 1 статті 136 КПК України, доходимо висновку, що вони є суперечливими. Якщо відповідно до частини 1 статті 136 КПК України належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є підпис особи про отримання, зокрема, на поштовому повідомленні, відеозапис

вручення повістки, будь-які інші дані, що підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом, то лишається невстановленим, чим можна підтвердити факт отримання повідомлення через електронну пошту або факсимільним зв'язком, якщо безпосередньо підтвердження його отримання не здійснювали (Інтернет або факс неналежно працюють тощо). За цих обставин зазначене є фактично неможливим. Вручення повідомлення про підозру шляхом надіслання його поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком не є ефективним, оскільки в цьому разі є значний ризик, що з певних причин (технічних, об'єктивних, природних, людського фактору тощо) повідомлення може не дійти до адресата. Наприклад, поштовий конверт може бути втрачено, пошкоджено, його може отримати стороння особа. Крім цього, факт отримання особою повідомлення не завжди можна довести (наприклад, поставити підпис у поштовому повідомленні може і стороння особа). Повідомлення особі про підозру електронною поштою чи факсом не можна вважати отриманням повноцінного офіційного документа, оскільки це лише його копія.

Відповідно до частини 3 статті 276 КПК України, після затримання чи повідомлення про підозру та повідомлення про права слідчий чи прокурор або інша вповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав. Однак у разі вручення повідомлення не власне підозрюваному це здійснити неможливо, що є порушенням прав підозрюваного.

Потребує аналізу питання правомірності фіксування факту вручення повідомлення про підозру іншій особі (не підозрюваному) шляхом відеозапису. Відповідно до частини 1 статті 307 Цивільного кодексу України, фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводять відкрито на вулиці, зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Згідно з частиною 2 цієї статті, знімання фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, зокрема таємне, без згоди

особи може бути проведено лише у випадках, установлених законом [92]. Кримінальний процесуальний кодекс України регламентує здійснення відеозапису таких процесуальних слідчих (розшукових) дій: допит (стаття 224), пред'явлення особи для впізнання (стаття 228), огляд (стаття 237), слідчий експеримент (стаття 240), обшук (стаття 234) тощо. Відповідно до пункту 3 частини 2 статті 105 КПК України, стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії може бути додатком до протоколу. Крім цього, відповідно до пункту 2 статті 107 КПК України, про застосування технічних засобів фіксування процесуальної дії заздалегідь повідомляють осіб, які беруть участь у процесуальній дії. Відповідно до частини 6 статті 27 КПК України, здійснення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також здійснення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускають на підставі ухвали суду, яку приймають, *ураховуючи думки сторін* і можливість здійснення цих дій без шкоди для судового розгляду.

З огляду на зазначене, вважаємо, що застосуванню відеозапису під час вручення повідомлення про підозру іншій особі має передувати попередження про застосування цього технічного пристрою. Без отримання відповідної згоди, про що, на нашу думку, необхідно скласти протокол цієї процесуальної дії, застосування відеозапису буде порушувати цивільні та кримінально-процесуальні права особи, що є неприпустимим. Не маючи жодного стосунку до кримінального провадження, ця особа фактично має право взагалі не отримувати документи, що її не стосуються.

Крім цього, під час вручення повідомлення про підозру іншій особі вповноважена особа має встановити її. Для цього потрібні її анкетні дані. Відповідно до пунктів 4–6 статті 6, пункту 1 частини 1 статті 11 Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року, первинними джерелами відомостей про фізичну особу є: видані на її ім'я документи; підписані нею документи; відомості, які особа надає про себе. Обробка даних про фізичну особу без її згоди не допускається. Підставами для обробки

персональних даних є згода суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних [93]. Отже, особа має право відмовитися надавати свої анкетні дані, оскільки повідомлення про підозру їй не стосується. Для встановлення цієї особи іншим шляхом, з інших джерел потрібен час, який доцільніше використати для розшуку підозрюваного.

Зазначені обставини свідчать, що норми КПК України, які регламентують вручення повідомлення особі про підозру в інший спосіб, не кореспондуються не лише з іншими положеннями Кодексу, а й з нормами інших галузей права.

Неузгодженими та суперечливими залишаються положення частини 1 статті 42 та частини 1 статті 280 КПК України, оскільки частина 1 статті 280 не передбачає можливість зупинення досудового розслідування щодо підозрюваного, який набув цього статусу у зв'язку із затриманням. Тобто затримана особа має повноцінний статус підозрюваного у кримінальному провадженні, однак, до прикладу, оголосити її в розшук і зупинити досудове розслідування неможливо. На цьому проблемному питанні акцентує увагу й А. А. Патик, який пропонує визнавати особу підозрюваним умотивованою постановою слідчого або прокурора з обов'язковим повідомленням зазначеній особі про це протягом десяти діб, за винятком випадку невстановлення її місцезнаходження. У цьому разі необхідно вручити зазначеній особі постанову в установленому Кодексом порядку одразу після встановлення її місцезнаходження [94, с. 45]. Фактично автор пропонує здійснювати повідомлення про підозру у спосіб, яким було передбачено пред'явлення обвинувачення за КПК 1960 року. Думка А. А. Патики є слушною, однак період часу в десять діб ми вважаємо задовгим, немає сенсу зволікати з повідомленням про підозру, оскільки можуть, наприклад, змінитися встановлені обставини злочину, а також якщо особу затримано і їй протягом аж десяти днів не вручено повідомлення про підозру, то вона не може цілком усвідомлювати свій процесуальний статус і користуватися відповідними правами. Не цілком конкретним є і поняття «одразу після встановлення її місцезнаходження», тому що місцезнаходження підозрюваного може бути встановлено в інших області

чи навіть державі, а щоб повідомити йому про підозру, потрібен певний час. Тому вважаємо, що повідомлення про підозру має вручати слідчий або прокурор особі, яка вчинила злочин, якомога швидше – упродовж 24 годин. Цього часу цілком достатньо з моменту реальної можливості це здійснити зазначеними службовими особами.

Слушно свого часу, в умовах чинності КПК 1960 року, зазначала В. В. Рожнова, що копії головних процесуальних документів, зокрема постанови про притягнення особи як обвинуваченого, вручають обвинуваченому на руки з метою забезпечення його прав на захист, а також права на оскарження відповідних процесуальних рішень [95, с. 208].

Однак необхідно визначити, як діяти слідчому або прокурору, якщо повідомлення про підозру не можна вручити особисто особі, яка вчинила злочин, як у день його складання, так і загалом. Із цього приводу В. В. Коваленко, Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний зазначають, що письмове повідомлення про підозру вручають у день його складання прокурор або слідчий, а в разі неможливості вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, тобто шляхом виклику або приводу [43, с. 281]. Ми поділяємо думку зазначених авторів у частині, що письмове повідомлення про підозру в разі неможливості вручити його в день складання особі, яка вчинила злочин і переховується від слідства, усе одно їй особисто, проте з використанням заходів примусу, зокрема приводу. Обстоюючи позицію, що повідомлення про підозру необхідно вручати особисто підозрюваному, О. П. Кучинська стверджує, що слід ураховувати важливість цієї процедури в реалізації принципу забезпечення права на захист, тому недопустимим видається будь-яка можливість «заочного» повідомлення про підозру. Крім цього, авторка вважає, що положення частини 1 статті 278 КПК України, відповідно до якого в разі неможливості вручення письмового повідомлення про підозру в день його складання прокурор або слідчий має діяти за загальними правилами для вручення повідомлень, не відповідає низці принципів кримінального провадження, зокрема свободи від самовикриття,

забезпечення свободи й особистої недоторканності тощо [96, с. 198–204]. Продовжуючи цю думку, можна зауважити, що, відповідно до частини 1 статті 279 КПК України, у разі виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язаний виконати дії, передбачені статтею 278 цього Кодексу. Якщо підозрюваний має захисника, то повідомлення про нову або зміну раніше повідомленої підозри здійснювати в спосіб, передбачений для вручення повідомлень, недопустимо, оскільки це є порушенням права підозрюваного на захист. За цих обставин знову постає питання доцільності та правомірності вручення нового або зміненого повідомлення про підозру іншій особі.

Із цього приводу Є. О. Наливайко пропонує змінити частину 1 статті 278 КПК України та викласти її в такій редакції: «Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складання слідчим або прокурором, а у разі неможливості такого вручення після виконання слідчим усіх можливих дій для виклику особи, після чого, вважаючи, що особа належним чином повідомлена про підозру та має статус підозрюваної, слідчий за згодою із прокурором має право зупинити досудове розслідування та оголосити особу в розшук» [55, с. 377]. Думка Є. О. Наливайка, на наш погляд, потребує уточнення, оскільки постає питання, як особа може бути належно повідомлена про підозру, якщо її слідчий або прокурор навіть не бачили, тобто цю дію в об'єктивній дійсності не здійснено. У цьому разі не можна використовувати поняття «належним чином повідомлена», доцільніше використовувати поняття «набула статусу підозрюваної особи».

На наше переконання, законним є вручення повідомлення про підозру безпосередньо особі, яка вчинила злочин, за місцем проведення розслідування або в місці перебування цієї особи, якщо дозволяють обставини, після чого вона ознайомлюється зі своїми правами й обов'язками та набуває статусу підозрюваного.

Акцентуючи увагу на особі підозрюваного, О. С. Степанов пропонує внести зміни до статті 42 КПК України та викласти частину 1 цієї статті у такій

редакції: «Підозрюваним є особа, щодо якої у встановленому цим Кодексом порядку складене повідомлення про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення» [97, с. 219]. Позицію О. С. Степанова також уважаємо слушною, однак у цій нормі КПК України, на наш погляд, необхідно передбачити, що підозрюваним є особа, не лише щодо якої складено повідомлення про підозру або затримана, а й відомості про яку внесено до ЄРДР.

Водночас, на думку А. В. Дунаєвої, частину 1 статті 276 КПК України необхідно доповнити положенням і викласти її в такій редакції: «Якщо під час досудового розслідування особа, якій не повідомлено про підозру, але відносно якої є достатні докази для підозри її у вчиненні кримінального правопорушення, ухиляється від органів кримінального переслідування, то слідчий, за погодженням з прокурором, звертається до суду з поданням щодо визнання такої особи підозрюваною» [54, с. 62–63]. На наш погляд, наведена пропозиція потребує уточнення, оскільки свій підхід авторка формулює лише до особи, яка ухиляється від слідства та суду, і не враховує те, що є випадки, коли повідомити особі про підозру неможливо з інших причин.

Відповідно до пункту 1.3 частини 1 розділу 1 Положення «Про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» (Положення), затвердженого наказом Генерального прокурора України від 17 серпня 2012 року № 69, Реєстр утворено та ведуть відповідно до вимог КПК України з метою забезпечення, зокрема, єдиного обліку кримінальних правопорушень і прийнятих під час досудового розслідування рішень; осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження. Відповідно до підпунктів 10–12 пункту 2.1 частини 2 цього розділу, до Реєстру вносять відомості про: час і дату повідомлення про підозру, відомості про особу, яку повідомлено про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, в учиненні якого підозрюють особу, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; зупинення та відновлення досудового розслідування; оголошення розшуку підозрюваного. Водночас, відповідно до пункту 2.3

зазначеної частини, внесення відомостей здійснюють шляхом занесення реєстратором інформації до Реєстру та вибору даних у довідниках для заповнення документів первинного обліку, зокрема про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення та яку підозрюють у їх учиненні і рух кримінального провадження.

Згідно з підпунктами 4.1. і 4.2. частини 4 цього підрозділу, відомості з Реєстру надають у вигляді витягу в порядку, установленому КПК України. Витяг з Реєстру – це документ про внесення певних відомостей про кримінальне правопорушення до Реєстру або про відсутність їх у Реєстрі, отриманих за параметрами пошуку, визначеними в пункті 4.3 цього розділу.

Отже, на нашу думку, якщо наявні достатні докази для повідомлення особі про підозру, однак немає можливості здійснити зазначене особисто цій особі з об'єктивних причин, зокрема, у разі її переховування від органів слідства, слідчий або прокурор виносить повідомлення про підозру та здійснює внесення даних про це в Реєстр. Із цього моменту особа набуває статусу підозрюваного, що підтверджує витяг з Реєстру з внесеними про цю особу необхідними даними. Уважаємо, що зазначена процедура є об'єктивнішою в разі зупинення досудового розслідування, зокрема й оголошення розшуку підозрюваного.

Ураховуючи зазначене, пропонуємо зміни до пункту 1 статті 278 КПК України (див. підрозділ 3.3).

Розглянувши умову повідомлення особі про підозру як головну, загальну, вважаємо за необхідне визначити окремі умови зупинення досудового розслідування. До цих умов, ураховуючи особливості та специфіку кожної підстави зупинення, вважаємо доцільним віднести такі умови.

Підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком (пункт 1 частини 1 статті 280 КПК України):

– отримано відповідну документальну інформацію щодо захворювання підозрюваного;

– захворювання підозрюваного та його хворобливий стан є таким, що тимчасово перешкоджає проводити за його участю процесуальні дії, у зв'язку з чим неможливо прийняти остаточне рішення у кримінальному провадженні;

– захворювання підозрюваного виключає можливість звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме (пункт 2 частини 1 статті 280 КПК України):

– підозрюваний зник від органів досудового розслідування, а його місцезнаходження невідоме;

– оголошення розшуку підозрюваного;

– виконано всі необхідні слідчі (розшукові) дії для встановлення місцезнаходження підозрюваного.

З огляду на особливості спеціального досудового розслідування, зупинення досудового розслідування, відповідно до пункту 2¹ частини 1 статті 280 КПК України, здійснюють за таких умов:

– наявність у кримінальному провадженні ухвали слідчого судді щодо відмови у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

– відсутність нових даних підтвердження переховування підозрюваного від органів досудового розслідування поза межами України.

Наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва (пункт 3 частини 1 статті 280 КПК України).

– матеріали кримінального провадження містять запит про міжнародну правову допомогу й документи, що до нього додають.

Якщо захворювання підозрюваного або його зникнення не підтвердилося, а також зникла необхідність виконання дій у межах міжнародного співробітництва, то вважати це умовами зупинення досудового розслідування не можна. Наведену обставину слід уважати певною слідчою ситуацією.

Інші загальні й окремі умови зупинення досудового розслідування розглянемо у відповідних підрозділах другого розділу. Запропоновану інтерпретацію окремих умов зупинення досудового розслідування обґрунтовано в дослідженні надалі.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз історичних джерел права свідчить, що вперше поняття «зупинення» (на той час – попереднього слідства) з'являється у Статуті 1864 року. Однак норми, що регламентували питання зупинення та відновлення слідства, незважаючи на те, що окремі з них дійшли й до нашого часу, протягом тривалого часу були за своїм змістом дещо суперечливими, недосконалими, а також були тісно пов'язані із прийняттям рішення про закриття кримінальної справи. Досліджуваний інститут став самостійним лише у КПК 1960 року та залишається таким донині.

2. Ураховуючи, що інститут права розуміють як сукупність відокремлених, порівняно відособлених правових норм у межах певної галузі (галузей) права, що регулюють певну групу (вид) взаємозалежних суспільних відносин, а також те, що він регулює не всю сукупність якісно однорідних суспільних відносин, а лише їх аспекти; володіє певною нормативною самостійністю; є відособленим від інших інститутів права – його норми не можуть з волі законодавця переміщатися в межі іншого правового інституту; має можливість формувати загальні поняття у власних межах, норми глави 23 «Зупинення досудового розслідування» КПК України можна вважати самостійним процесуальним інститутом, якому притаманні наведені вище ознаки.

3. Під зупиненням досудового розслідування у кримінальному провадженні, слід розуміти основане на визначених у законі підставах, обґрунтоване процесуальне рішення прокурора або слідчого за погодженням із

прокурором, що зупиняє перебіг процесуальних строків і проведення окремих слідчих (розшукових) дій, за умов ужиття всіх можливих процесуальних і непроцесуальних заходів задля усунення наявних обставин, що перешкоджають закінченню розслідування.

4. Головною загальною умовою зупинення досудового розслідування є повідомлення особі про підозру або складення щодо неї такого повідомлення. Спосіб для вручення повідомлень, за допомогою якого КПК України також передбачає надання особі статусу підозрюваного за своєю суттю для цього не призначений, через нього порушують законні права як підозрюваного, так й інших осіб.

5. Письмове повідомлення про підозру вручають безпосередньо особі, стосовно якої є дані щодо вчинення нею злочину, у день його складення слідчий або прокурор, а в разі неможливості вручення – не пізніше ніж протягом 24 годин з моменту явки чи приводу цієї особи до слідчого або прокурора.

РОЗДІЛ 2

ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

2.1. Зупинення досудового розслідування, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні

Першою підставою зупинення досудового розслідування, передбаченою пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України, є тяжка хвороба підозрюваного, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком [98]. Детальне дослідження зазначеної норми порушує низку питань щодо правильного її сприйняття, оцінювання та належного й законного застосування.

Законодавець визначає принаймні дві умови щодо хвороби, за яких наявна підстава для прийняття рішення про зупинення досудового розслідування: по-перше, хвороба має бути тяжкою; по-друге, вона має перешкоджати підозрюваному брати участь у кримінальному провадженні. Водночас, визначаючи ці умови, законодавець не надає роз'яснення, що є значущішим під час вирішення питання щодо зупинення досудового розслідування за цією підставою – тяжкість хвороби чи неможливість підозрюваному брати участь у кримінальному провадженні. Уважаємо, що брак належного роз'яснення цих двох складових може призвести не лише до розбіжностей під час їх тлумачення, а й їх суперечності в разі аргументації процесуального рішення щодо зупинення досудового розслідування.

Поняття «тяжка хвороба» не використовували в нормативно-правових актах, що регламентували досудове розслідування на території нашої держави, а саме: Статуті 1864 року [19, с. 83–256], Інструкціях 1919-го та 1921 років [32, с. 232–259, 273–304] та КПК УРСР 1922-го [34] і 1927 років. [35]. Зокрема, за

Статутом 1864 року та КПК УРСР зупинення досудового розслідування було можливим лише у випадку психічного захворювання обвинуваченого. Водночас були наявні норми закону, що регламентували зупинення досудового розслідування не лише за наявності психічної хвороби, а й у зв'язку з тяжким хворобливим станом підозрюваного, про що йшлося в пункті «б» статті 202 КПК СРСР 1923 року [99, с. 47–54]. Позицію, що саме важкий хворобливий стан є підставою для зупинення досудового розслідування, поділяв і К. Д. Шатило [46, с. 9].

Уперше поняття «тяжка хвороба» застосовано в пункті 2 частини першої статті 206 та в статті 208 КПК 1960 року [36], у яких зазначено про «психічне або інше тяжке захворювання». У КПК України поняття «тяжка хвороба» ширше (частина 3 статті 37, пункт 5 частини 1 статті 138, частина 1 статті 225, пункт 1 частини 1 статті 280, частина 1 статті 335 КПК України) і стосується не лише підозрюваного, а й інших учасників провадження. Однак, незважаючи на використання цього поняття, визначення його не містить ні КПК 1960 року та юридична література того часу [100–102], ні чинний КПК України. Не надає його й сучасна спеціальна література [41; 67; 103–105]. Не пропонує роз'яснень цього поняття і постанови Пленуму Верховного Суду [106] та Вищого спеціалізованого суду України. Не приділено належної уваги поняттю «тяжка хвороба» й у дослідженнях радянських [9; 45] і зарубіжних науковців [107–110], які досліджували інститут зупинення досудового розслідування. Науковці лише констатували факт відсутності визначення цього поняття та переліку тяжких хвороб, проте спроб дослідити це поняття здійснено не було. Однак нині дослідження аналізованого поняття є надзвичайно актуальним для теорії та практики кримінального процесу.

Поняття «тяжка хвороба» логічно вважати технічним терміном, запозиченим із медицини. Із цього приводу С. А. Толста зазначає: «У процесі застосування норм права в різних сферах суспільного життя без таких термінів обійтись неможливо. Необхідно лише дотримуватись тих правил, що технічні терміни використовуються в тому самому значенні, яке закріплене за ними у

відповідній галузі науки, з якої вони запозичені» [111, с. 110]. Однак визначення аналізованого поняття не містить ні спеціальна медична література [112–119], ні тлумачні словники [120–123], а також нормативно-правові акти МОЗ України [124–126].

У спеціальній медичній літературі використовують поняття «важкий стан хворого, пацієнта», визначення якого ґрунтується на відповідних принципах, а саме: оцінювання функцій основних фізіологічних систем, свідомості та психіки, даних лабораторних та інструментальних методів дослідження тощо. Крім цього, стан хворого має стандарти градації: задовільний, стан середньої тяжкості, важкий, коли є помірні порушення вітальних (терморегуляція, серцева діяльність, дихання) функцій за одним–двома показниками, край важкий (грубі порушення вітальних функцій), термінальний [127, с. 3–6]. Наведені критерії визначають за допомогою універсальних систем оцінювання тяжкості хворих, таких як «TISS», «APACHE», «SAPS» та ін. [128, с. 24].

Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник містить поняття «важкохворий» – який важко хворіє. Термін «важкий» визначено, зокрема, як сповнений фізичних мук, страждань; небезпечний [129]. Новий тлумачний словник пропонує схоже тлумачення як терміна «важкий» [130, с. 156], так і терміна «тяжкий» [131, с. 593–594]. У навчально-довідковому виданні «Медицина в термінах і визначеннях» використано поняття «тяжка/важка хвороба» лише для перекладу іншими мовами. Висловлювання на кшталт «хворий(-а) нещодавно переніс(-есла) тяжку хворобу», «задовільний (тяжкий) стан хворого» [132, с. 98, 100, 107] використовують лише в розмовному стилі мовлення.

Натомість Нова медична енциклопедія містить визначення лише терміна «хвороба», який тлумачить як порушення життєдіяльності організму, взаємозв'язку його з навколишнім середовищем, що звичайно призводить до тимчасового або постійного зниження або втрати працездатності [133].

Під час проведення анкетування слідчих ОВС на запитання, що слід уважати «тяжкою хворобою», маючи можливість обрати декілька варіантів

відповідей, 42,7 % з них визначали це поняття як хвороби підозрюваного, крім психічних, які на тривалий час позбавляють його можливості брати участь у досудовому розслідуванні; 25,7 % – психічні, але тимчасові й виліковні розлади здоров'я; 15,5 % – як психічні, так й інші тимчасові, але виліковні розлади здоров'я; 53,3 % – отримані травми (забої, переломи тощо), планові чи позапланові операції, що перешкоджають підозрюваному брати участь у необхідних процесуальних діях; 37,3 % – хронічні захворювання підозрюваного в період їх загострення; 16,5 % – хронічні тяжкі, фактично не виліковні хвороби; лише 1,4 % пропонували інші відповіді.

Ураховуючи зазначене, доходимо важливого висновку, що поняття «тяжка хвороба», яке вжито у КПК України, не визначено ні в юридичній, ні в медичній літературі, а також його по-різному тлумачать слідчі ОВС. Унаслідок цього нині деякі автори вважають, що тяжким є захворювання, за якого стан здоров'я підозрюваного перешкоджає можливості його участі у кримінальному провадженні [43]. Цю позицію можна поділяти лише частково, оскільки перешкоду може спричинити отримана травма, водночас, хворобливий стан лікар може оцінити як задовільний. Тому не завжди тяжкий хворобливий стан підозрюваного може бути підставою для зупинення досудового розслідування.

З огляду на неоднозначне розуміння поняття «тяжка хвороба», слід детально дослідити його зміст, питання, за яких умов хвороба перешкоджає участі підозрюваного у кримінальному провадженні, а також можливість віднесення до неї саме психічних розладів.

Поняття «тяжка хвороба» застосовують, зокрема, у пункті 3 частини 1 статті 41 Сімейного кодексу України. Відповідно до цієї норми, шлюб може бути визнано недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їх нащадків.

У спеціалізованій літературі зазначено, що досліджуване поняття є оцінним. У кожному конкретному випадку, залежно від віку того з подружжя, який є хворим, його соціального стану, професії, суд може визнати певну

хворобу «тяжкою», оскільки особа віком 50–60 років не може мати стан здоров'я особи віком 20-ти років. Поняття «тяжка хвороба» має поширюватися на осіб, яким у передбаченому порядку встановлено групу інвалідності, а також на осіб, хвороби яких визначено, зокрема, у Переліку хронічних захворювань, затвердженому наказом МОЗ УРСР від 8 лютого 1985 року № 52 [134], відповідно до якого особи, які страждають на такі захворювання, не можуть мешкати в комунальній квартирі чи в одній кімнаті з іншими членами своєї сім'ї [135]. Із цього приводу постають питання: чому визнавати хворобу тяжкою має суддя, який розглядає справу, а не лікар, який, поза сумнівом, має більше спеціальних знань у галузі медицини, а також як це здійснити, якщо ні визначення поняття, ні критеріїв оцінювання хвороби немає.

Крім цього, зазначений наказ МОЗ УРСР містить перелік хронічних, а не тяжких захворювань. Хвороби розглянуто з позиції неможливості хворого мешкати в комунальній квартирі або в одній кімнаті з членами своєї сім'ї, а не з огляду на неможливість брати участь у кримінальному провадженні, що є суттєвим аспектом. Саме тому положення цього наказу використовувати для визначення тяжкої хвороби з метою зупинення досудового розслідування не цілком правильно.

Водночас, згідно із цим наказом, медичний висновок (додаток до наказу № 3), що засвідчує хворобу, видають або на рік, або безстроково. За цих обставин хронічне захворювання фактично може бути строковим, а отже, може бути й підставою для зупинення досудового розслідування, на чому ми акцентуємо увагу згодом.

Низка авторів обстоює позицію, за якою, вирішуючи питання про зупинення досудового розслідування, тяжкість хвороби слід визначати за Переліком захворювань, що є підставою для подання в суди матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання, установленого наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань і МОЗ України від 18 січня 2000 року № 3/6 [41]. У документі зазначено такі хронічні хвороби: хронічна тотальна емпієма плеври, хронічний мієлолейкоз,

хронічний еритромієлоз тощо [136]. У цьому контексті невирішеними є принаймні два питання: по-перше, як цей Перелік може бути прийнято за основу для визначення хвороби тяжкою, що безпосередньо є підставою для зупинення досудового розслідування, якщо для прийняття цього процесуального рішення іншою умовою є перешкода участі підозрюваного у кримінальному провадженні, а в Переліку – неспроможність подальшого відбування покарання; по-друге, якщо хвороби, зазначені в Переліку, є підставою для звільнення засудженого від відбування подальшого покарання, то чому вони є підставою саме для зупинення досудового розслідування, а не для звільнення особи від кримінальної відповідальності, з огляду на положення статті 48 КК України. Водночас у цьому документі також не визначено, що перелічені в ньому хвороби є тяжкими. Цілком поділяючи позицію М. В. Корольова, ми вважаємо, що цей Перелік не може бути використано для визначення кола тяжких захворювань, що могли б слугувати підставою для зупинення досудового розслідування [109, с. 80].

Зіставляючи норми пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України та норми, що передбачають підстави зупинення досудового розслідування у зв'язку із хворобою обвинуваченого за КПК інших країн, визначимо їх спільні та відмінні положення. Як і КПК України, КПК РФ (пункт 4 частини 1 статті 208), Вірменії (пункт 4 частини 1 статті 31), Узбекистану (пункт 4 частини 1 статті 364), Азербайджану (пункт 4 частини 1 статті 53), не містять розподілу хвороб на психічні або інші (тяжкі), проте зазначено, що хвороба має бути тяжкою. Натомість цей розподіл передбачено у КПК Білорусі (пункт 4 частини 1 статті 246), Молдови (пункт 4 частини 1 статті 287/1), Таджикистану (пункт 3 частини 1 статті 230), Киргизстану (пункт 2 частини 1 статті 221), Казахстану (пункт 4 частини 1 статті 50), Туркменістану (пункт 2 частини 1 статті 308). У КПК РФ, Білорусі, Казахстану, Туркменістану зазначено, що хвороба має бути тимчасовою. За КПК РФ, підтвердження хвороби здійснюють за медичним висновком; за КПК Білорусі, Таджикистану, Киргизстану, хворобу підтверджує лікар державної лікарні; за КПК Молдови,

Узбекистану – судово-медична та судово-психіатрична експертиза; за КПК Казахстану та Туркменістану – у порядку, передбаченому Законом, а КПК Вірменії взагалі не містить положень щодо того, чим підтверджувати хворобу.

Водночас жоден із КПК зазначених країн не пропонує роз'яснень, що є тяжкою хворобою, щодо порядку визнання хвороби тяжкою, медичного висновку. Лише КПК Білорусі не визначає хворобу як тяжку, що, на нашу думку, є правильним підходом.

З огляду на зазначене, словосполучення «тяжка хвороба» у кримінальному процесуальному праві справді варто розглядати як оцінне поняття. Із цього приводу слушно зазначає І. А. Тітко, що оцінним слід уважати закріплене в нормі кримінального процесуального права поняття, зміст якого не містить чітко визначеної, завершеної системи ознак, що зумовлює здійснення його конкретизації в кожному окремому індивідуально визначеному випадку за розсудом правозастосовувача [137, с. 17]. Отже, слідчий, прокурор на досудовому розслідуванні мають оцінити хворобу й у разі, якщо її буде оцінено як тяжку, матимуть підстави для зупинення досудового розслідування. Логічно стверджувати, що не кожна хвороба є тяжкою, але кожна тяжка хвороба є хворобою.

Однак перша частина наведеного твердження не збігається зі змістом пункту 5 частини 1 статті 138 КПК України, яка визначає, що однією з поважних причин неприбуття особи на виклик є саме тяжка хвороба. До прикладу, у день виклику до слідчого, прокурора особа захворіла на гостру респіраторну вірусну інфекцію, викликала додому лікаря, який підтвердив цей діагноз, призначивши ліжковий режим і лікування на одну–дві доби. Отже, особа мала законні підстави не з'явитися на виклик у зв'язку з поважною причиною. Однак її неявка цього дня не унеможливорює її явку вже наступного дня. Тому не зрозуміло, якою буде діагностована хвороба – тяжкою чи хворобою, яка перешкоджала явці за повісткою до слідчого, прокурора, а отже, й участі у кримінальному провадженні.

Аналізуючи процесуальне положення пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України щодо перешкоди наявної хвороби участі підозрюваного у кримінальному провадженні, можна її трактувати як фізичну неможливість підозрюваного брати участь у певній процесуальній дії (важкий хворобливий стан, травма). Важкість хворобливого стану та діагноз, безперечно, установлює лікар (лікарі), який здійснює лікування чи огляд підозрюваного, про що здійснює запис у медичній документації. Слідчий або прокурор не є фахівцями в галузі медицини, тому вони не можуть об'єктивно самостійно оцінити зі своєї позиції, що участь підозрюваного у кримінальному провадженні є протипоказаною. У цьому разі слідчий, прокурор мають тісно співпрацювати з лікарем, визначаючи реальну неможливість підозрюваного брати участь у провадженні. З огляду на думку В. В. Шимановського [56, с. 11], вважаємо, що для документального підтвердження хвороби слідчий або прокурор має звернутися до лікарської установи, щоб отримати офіційне підтвердження діагнозу, хворобливого стану, імовірного періоду та наслідків лікування, можливості брати участь у тій чи тій процесуальній дії (допит, слідчий експеримент тощо) у певних умовах (у лікувальному закладі або поза ним). Крім цього, слідчому чи прокурору необхідно проконсультуватися з лікарем щодо характеру захворювання, а також бажано його допитати про вплив хвороби на можливість проводити з підозрюваним процесуальні дії. Оцінювання хвороби, що може послужити підставою для прийняття процесуального рішення, за цих умов можуть здійснювати лише тоді, коли слідча ситуація у провадженні не вимагає призначення судово-медичної експертизи і слідчий або прокурор упевнений у можливості прийняти рішення про зупинення досудового розслідування. Якщо у слідчого або прокурора є сумніви щодо хвороби та рекомендацій лікаря, він може призначити судово-медичну експертизу щодо об'єктивності медичних висновків. Однак слід урахувувати, що час проведення цієї експертизи може бути значно довшим, ніж час, за який підозрюваний знову зможе брати участь у процесуальних діях, і,

замість пришвидшеного закінчення розслідування, його строки доведеться подовжувати.

Водночас вважаємо за необхідне рекомендувати слідчому, прокурору в обов'язковому порядку самостійно переконуватися в неможливості підозрюваного брати участь у кримінальному провадженні, якщо це не є небезпечним для їх життя чи здоров'я.

Ураховуючи наведені обставини, позиції авторів [9, с. 173], а також законодавців інших країн стосовно того, що зупинення досудового розслідування може бути лише на підставі судово-медичної експертизи, доходимо висновку, що це положення потребує уточнення.

Можливість зупинення розслідування передбачена і в інших галузях правової системи України. Зокрема, відповідно до пункту 1 частини 2 статті 156 Кодексу адміністративного судочинства України [138], суд має право зупинити провадження у справі в разі захворювання особи, яка бере участь у цій справі, підтвердженого медичною довідкою, що перешкоджає прибуттю до суду, якщо її особиста участь буде визнана судом обов'язковою, – до її одужання. Схожа підстава зупинення провадження у справі встановлена пунктом 2 частини 1 статті 202 Цивільного процесуального кодексу України [139].

Законодавство України не містить переліку захворювань, наявність яких могла б бути підставою для зупинення провадження у справі, установлюючи лише їх кваліфікаційну ознаку – неможливість явки до суду протягом тривалого часу. А головною умовою зупинення провадження є хвороба, яка перешкоджає на певний час явці особи до суду, і підтвердження її довідкою.

Ще за часів чинності КПК 1960 року низка авторів, зокрема В. М. Биков, поділяли практику зупинення досудового розслідування не лише у зв'язку з тяжкою хворобою, а й у всіх випадках захворювання, що виключають можливість проведення слідчих дій за участю обвинуваченого [2, с. 7]. Науковці В. В. Шимановський [56, с. 11] та Г. К. Кожевніков [9, с. 67] акцентували увагу на тому, що важливою умовою зупинення досудового розслідування за наявності хвороби особи була її неможливість брати участь у

кримінальному провадженні. Із цього приводу М. О. Матющенко зазначає, що не кожна тяжка хвороба позбавляє людину можливості трудитися, пересуватися, бути діяльною. Для зупинення провадження за справами у зв'язку із хворобою підсудного значення має об'єктивний стан хворого та перебіг хвороби, що спричиняє неможливість пересуватися (з'явитися до суду), унаслідок чого і брати участь у процесі [140, с. 23]. На думку О. К. Черкасової, поняття «тяжкість» захворювання є не визначальним, а оцінним. Значно важливіше розуміти, що захворювання має бути таким, яке виключає можливість подальшого провадження в разі неможливості участі підозрюваного чи обвинуваченого в слідчих та інших процесуальних діях [141, с. 88–94].

Укладання нормативно-правових актів України, зокрема й КПК України, здійснюють згідно з вимогами законодавчого підстилю офіційно-ділового стилю мовлення. У його межах уживають терміни, функція яких полягає в тому, щоб не лише називати предмет чи поняття, а й давати їм точне визначення. Серед вимог до терміна слід акцентувати увагу на таких: по-перше, його треба вживати лише в тій формі, яка зафіксована у словнику; по-друге, його слід уживати в одному значенні, закріпленому за ним у словнику [142, с. 69]. Однак словосполучення «тяжка хвороба» не відповідає вимогам використання термінів в офіційно-діловому стилі мовлення, оскільки його немає у словниках, а науковці та практичні працівники ОВС трактують його як оцінне поняття.

Про недоцільність використання поняття «тяжка хвороба» свідчить також той факт, що, відповідно до пункту 2 частини 5 статті 110 КПК України, у мотивувальній частині процесуального рішення, а в аналізованому випадку – у постанові про зупинення досудового розслідування, слідчий або прокурор мають указати мотиви прийняття постанови та їх обґрунтування. Однак, згідно з положеннями пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України, наявність тяжкої хвороби особи має бути зафіксована в медичному висновку. Проте поняття «тяжка хвороба» в медицині немає, тому факт саме такої хвороби не може бути

встановлено, аргументовано та підтверджено в медичному висновку. У медичному документі буде констатовано діагноз хвороби, стан хворого та відповідні рекомендації. Таким чином, посилення в постанові на те, що хвороба перешкоджає підозрюваному брати участь у кримінальному провадженні, на наше переконання, не є характеристикою хвороби як тяжкої.

Аналізуючи два поняття – «тяжка хвороба» та «перешкодження участі у кримінальному провадженні», доходимо важливого висновку, що визначення хвороби як тяжкої цілком залежить від того, чи перешкоджає вона участі підозрюваного у кримінальному провадженні. Навіть якщо певну хворобу оцінити як тяжку, однак яка дозволяє провести процесуальні дії за участю підозрюваного та прийняти остаточне рішення, вона не є підставою для зупинення досудового розслідування. Проте якщо хвороба об'єктивно перешкоджає участі підозрюваного у кримінальному провадженні, то її автоматично слід визнавати тяжкою. За цих обставин логічним буде не намагатися визнати хворобу тяжкою, а лише визначити, що вона перешкоджає участі підозрюваного у кримінальному провадженні. Отже, під час вирішення питання щодо зупинення досудового розслідування згідно з пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України головною і фактично єдиною умовою щодо хвороби є те, що вона має перешкоджати участі підозрюваного у кримінальному провадженні.

Крім цього, можна стверджувати, що слово «тяжка», використане в пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України, зайве, оскільки не має жодного смислового навантаження під час вирішення питання про зупинення досудового розслідування, а словосполучення «тяжка хвороба» не є терміном, визначеним у законодавстві України, спроба тлумачення цього поняття призводить до дискусії серед науковців і практичних працівників ОВС, а також непорозумінь і помилок. У зв'язку із цим, пропонуємо виключити з пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України слово «тяжка», залишивши чітко визначений термін «хвороба» [143].

Дискусійним залишається питання щодо того, на який строк хвороба має перешкоджати підозрюваному брати участь у кримінальному провадженні. Наприклад, К. Д. Шатило вважає, що підставою для зупинення розслідування є власне факт важкого хворобливого стану підозрюваного, що виключає можливість брати участь у провадженні [144, с. 9]. Підхід автора поділяють В. М. Биков і В. Д. Ломовський. Учені стверджують, що заздалегідь не можна передбачити розвиток тяжкого захворювання, оскільки в ньому можливі ускладнення (подеколи навіть лікар не спроможний передбачити це), тому в разі психічного або іншого тяжкого захворювання обвинуваченого провадження за кримінальною справою слід зупинити [145, с. 17].

Однак є і протилежні позиції серед науковців. На думку Л. М. Рєпкіна, якщо хвороба нетривала і її виліковування потребує декількох днів, справа не може бути зупинена [63, с. 18]. Схожу позицію обстоює і В. В. Шимановський, який зазначає, що захворювання має бути тривалим, оскільки якщо захворювання короткочасне, то немає сенсу та необхідності зупиняти слідство [56, с. 11]. Аналогічну думку висловлює і Г. К. Кожевніков [9, с. 69]. Однак ця позиція авторів, на нашу думку, потребує уточнення.

По-перше, зупинення досудового розслідування не здійснюють безпосередньо в разі захворювання підозрюваного, це здійснюють лише за умови, якщо всі можливі процесуальні дії без участі останнього виконано, а його завершення неможливе. По-друге, якщо підозрюваний захворів, наприклад, за декілька днів до закінчення строку досудового розслідування або в період ознайомлення з матеріалами провадження, то в цьому разі чекати настання тривалого періоду хвороби, що не має відповідної градації, означає, що слідчий чи прокурор має здійснювати процедуру подовження строків досудового розслідування. Однак це потребує затрат робочого часу, додаткових адміністративних і матеріальних ресурсів, спричиняє психологічне перевантаження. Це, на наш погляд, може бути невиправданим, оскільки відволікає від інших проваджень, що суперечить принципу процесуальної

економії, якого прагне дотримуватися кримінальне процесуальне законодавство.

Уважаємо, що слідчий або прокурор мають грамотно оцінити слідчу ситуацію, що склалася на момент виникнення питання про необхідність зупинення досудового розслідування за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України. Це процесуальне рішення слід приймати з огляду на вплив неможливості підозрюваного брати участь у процесуальних діях на обставини розслідування злочину, плин строків досудового розслідування та інших обставин, що перешкоджають швидкому, повному й неупередженому розслідуванню злочину. Тому слушною вважаємо думку О. К. Черкасової, що поняття часу не є визначальним. Це оцінна категорія. Значно важливіше розуміти, що захворювання має бути таким, щоб виключало можливість подальшого провадження у справі, у разі неможливості участі підозрюваного або обвинуваченого в слідчих та інших процесуальних діях [146, с. 175–76]. Водночас принцип доцільності не протиставляється принципу законності, а є засобом його реалізації [147, с. 27].

На запитання, хто має вирішувати, що хвороба підозрюваного перешкоджає його участі у процесуальних діях, 45,1 % опитаних слідчих ОВС відповіли, що слідчий (прокурор), який розслідує злочин; 14,5 % – прокурор, 31,5 % вважають, що це питання має вирішувати лікар; лише 8,7 % – слідчий суддя. Ураховуючи неоднозначне розуміння цього питання, вважаємо доцільним підхід М. В. Жогіна та Ф. М. Фаткулліна [148, с. 274], що це питання має вирішувати орган досудового розслідування. Наприклад, відповідно до частини 2 статті 513 КПК України, суд може постановити ухвалу про застосування ПЗМХ, лише якщо доведено, що особа вчинила суспільно небезпечне діяння в стані неосудності або після вчинення кримінального правопорушення захворіла на психічну хворобу. Тобто в цьому разі лікарі надають свої висновки щодо хвороби підсудного, проте суд їх оцінює та приймає в цій частині процесуальне рішення. На досудовому розслідуванні поради лікаря щодо неможливості підозрюваного брати участь у процесуальних

діях набувають процесуального значення лише після винесення слідчим, прокурором відповідної постанови. Водночас без висновків лікаря (лікарів) рішення щодо зупинення досудового розслідування буде необ'єктивним.

Розглядаючи питання зупинення досудового розслідування у зв'язку із психічною хворобою підозрюваного, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на такому аспекті. У пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України не розмежовано хвороби на психічні або соматичні. Однак, ураховуючи умови зупинення досудового розслідування щодо цієї підстави, зазначені у спеціальній літературі [43, с. 22], а також положення частини 1 статті 335 КПК України, можна констатувати, що закон таки передбачає можливість зупинення досудового розслідування і у зв'язку із психічним захворюванням підозрюваного. Одразу зауважимо, що цей підхід потребує уточнення.

Позицію законодавця розглянемо щодо випадку захворювання підозрюваного на психічну хворобу після вчинення злочину, оскільки протиправне діяння в стані неосудності позбавляє від кримінального покарання (частина 2 статті 19 КК України) [149].

Ще 1956 року В. П. Портнов [150, с. 11], а 1957 року Е. С. Зеліксон [151, с. 13] пропонували передбачити законом можливість зупинення попереднього слідства у зв'язку із психічною хворобою лише судом. Однак цю позицію не поділяли деякі науковці, які вважали, що недостатньо аргументів попередників позбавити органи попереднього слідства цієї можливості [152, с. 272–273].

На думку Л. М. Рєпкіна, можливість зупинення досудового розслідування може мати місце, якщо висновок судово-медичної експертизи, установивши хворобу, виключає необхідність закриття справи або застосування ПЗМХ. Аналізуючи судову практику та вимоги Інструкції «Про порядок застосування примусового лікування та інших заходів медичного характеру відносно психічно хворих, що скоїли суспільно небезпечні діяння» від 14 лютого 1967 року, цей автор зазначає, що слідчий може зупинити попереднє слідство лише в разі необхідності застосування до обвинуваченого не ПЗМХ, а

обов'язкового лікування, на яке має направляти слідчий [153, с. 67, 70–71]. Аналогічну позицію обстоював й І. М. Гуткін [154]. Однак автори не роз'яснюють, чому з обвинуваченим неможливо було продовжувати процесуальні дії в загальному порядку за участю захисника, а також власне порядок визначення хвороби тимчасовою і тяжкою, що є обов'язковою умовою прийняття рішення про зупинення.

Не поділяючи позицію, згідно з якою слідчий має право направляти обвинуваченого на примусове лікування, Л. Захожий та С. Доліна вважають, що кримінальну справу все ж таки має бути зупинено, навіть якщо психічний розлад не позбавляє обвинуваченого усвідомлювати свої дії або керувати ними [155, с. 50]. Однак автори також не аргументують цю необхідність, якщо обвинувачений не втратив можливість усвідомлювати свої дії або керувати ними.

Верховний Суд України в частині 3 абзацу другого постанови Пленуму «Про судову практику по застосуванню примусових заходів медичного характеру» від 19 березня 1982 року № 2 акцентував увагу судів на необхідності зважати, що тимчасовий розлад душевної діяльності особи, який позбавляє її можливості усвідомлювати власні дії або керувати ними й настав після вчинення злочину, але до винесення судом вироку, не усуває можливості застосування до неї ПЗМХ [156].

Уважаючи помилковими думки Л. Захожого і С. Доліної, М. Є. Клюкова і В. П. Малков стверджували, що попереднє слідство зупиняють у разі настання після вчинення злочину тимчасового психічного захворювання обвинуваченого, яке позбавляє його можливості усвідомлювати власні дії або керувати ними (за умови якщо обвинувачений не становить небезпеки для суспільства та не потребує примусового лікування) [157, с. 64–68]. Однак висловлену позицію, урахувавши положення зазначеної постанови Пленуму Верховного Суду України, ці автори не обґрунтували, що було б доцільно.

У подальших дослідженнях знов акцентовано увагу на можливості зупинення слідства в разі тимчасового тяжкого психічного захворювання

обвинуваченого з вирішенням через органи охорони здоров'я питання про його стаціонарне лікування, але за умови, якщо обвинувачений становить небезпеку для оточуючих [158, с. 250]. Однак автори не пояснюють необхідність лише зупинення слідства, оскільки за цих обставин обвинуваченому фактично потрібне примусове лікування.

Неоднозначну позицію у своєму дослідженні обстоює Г. К. Кожевніков. Спочатку автор зазначає, що в разі захворювання обвинуваченого на тимчасовий психічний розлад без втрати можливості усвідомлювати свої дії та керувати ними, слідство не зупиняють, а продовжують за участю захисника. Але згодом зауважує, що, з огляду на висновки судово-психіатричної експертизи, слідчий, якщо обвинувачений страждає на тимчасове психічне захворювання та не потребує застосування ПЗМХ, вносить постанову про зупинення попереднього слідства до його одужання [9, с. 59, 62]. Знову постає питання, чому у другому випадку слідство все ж таки необхідно зупиняти. Не відповідає на окреслені питання й І. А. Малютін [45, с. 35–37].

Відповідно до пункту 3 частини 2 статті 242 КПК України, слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, що викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності. Сумнівом вважають припущення про наявність в особі психічного розладу, що може вплинути на юридично значущу поведінку, з урахуванням поведінки підозрюваного [159, с. 8; 160, с. 18–19].

У спеціальній юридичній літературі чітко не визначено коло і немає формулювання питань, які слідчий, прокурор мають ставити експерту для з'ясування психічного стану підозрюваного. Запропонований І. А. Малютіним [45, с. 36–37] підхід є не цілком коректним, зокрема, тому, що експерт не має права встановлювати осудність чи неосудність особи, оскільки це право виключно суду. Тому доцільними вважаємо такі запитання:

1. Чи страждав (П.І.Б.) на хронічне психічне захворювання, недоумство в період діяння, у якому його підозрюють? Якщо так, то на яке?

2. Чи перебував (П.І.Б.) у стані тимчасового хворобливого розладу психічної діяльності в зазначений період?

3. Чи міг (П.І.Б.) у період діяння, у якому його підозрюють, з огляду на його психічний стан, усвідомлювати власні дії та/або керувати ними?

4. Чи страждає (П.І.Б.) нині на психічне захворювання? Якщо так, то на яке?

5. Чи може (П.І.Б.) зараз усвідомлювати свої дії та/або керувати ними?

6. Чи потребує (П.І.Б.) за своїм психічним станом примусових заходів медичного характеру?

Якщо експертизою встановлять, що підозрюваний має психічний розлад, який виключає здатність усвідомлювати власні дії та/або керувати ними, і потребує ПЗМХ, слідчий або прокурор мають завершити досудове розслідування направленням клопотання до суду про застосування ПЗМХ, відповідно до глави 39 КПК України.

Можна припустити, що висновок експертів буде містити посилання на те, що підозрюваний не може усвідомлювати свої дії та/або керувати ними, водночас, за своїм психічним станом ПЗМХ не потребує. У цьому разі також зупинення досудового розслідування, відповідно до пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України, є неприпустимим, оскільки перебування підозрюваного в цьому стані виключає його процесуальну дієздатність. Проведення із цією особою процесуальних дій, коли необхідно апелювати до його здорового глузду, є порушенням його прав, а також спричиняє неможливість посилатися на надану ним інформацію як на доказову. Крім цього, відповідно до абзацу третього частини 5 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» від 3 червня 2005 року № 7, тимчасовий розлад психічної діяльності особи, який позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, що настав після вчинення злочину (як до постановлення вироку, так і під час відбування покарання), також може бути підставою для застосування ПЗМХ [161]. Ця

інтерпретація підстави застосування ПЗМХ фактично означає, що слідчий зазначене питання має вирішувати самостійно, керуючись лише тим, що підозрюваний за своїм психічним станом не може усвідомлювати власні дії та/або керувати ними. Уважаємо, що ці обставини виключають можливість зупинення досудового розслідування на підставі пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України, а розслідування має бути завершено відповідно до положень глави 39 КПК України.

Якщо судово-психіатричною експертизою встановлять, що підозрюваний учинив злочин у стані осудності, але потім захворів на психічну хворобу, що не позбавляє його можливості усвідомлювати власні дії та/або керувати ними і не потребує ПЗМХ, він може бути визнаний судом, зокрема, обмежено осудним, відповідно до статті 20 КК України. У цьому разі, на наше переконання, досудове розслідування має бути закінчено на загальних підставах – зверненням до суду з обвинувальним актом, з огляду на наявність у підозрюваного психічних вад (порівняно неглибоких психічних розладів («психічних аномалій»), які не досягають психотичного рівня) [162, с. 52], відповідно до положень пункту 1 частини 1 статті 49, пункту 3 частини 2 статті 52 КПК України.

Викладене вище надає можливість стверджувати, що зупинення досудового розслідування за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України у зв'язку із психічною хворобою підозрюваного буде незаконним, оскільки це суперечить сутності інституту зупинення досудового розслідування, тому що в цьому разі сенсу заощаджувати процесуальні строки немає. Розслідування може бути зупинено лише за наявності соматичного захворювання підозрюваного. Отже, практика інших країн СНД зупиняти досудове розслідування на підставі психічного захворювання обвинуваченого потребує уточнення.

Деякі автори [43, с. 295; 66, с. 252; 87, с. 288] вважають, що вимогами до визначення хвороби є те, що вона має бути: нехронічною, тимчасовою та виліковною. Однак інші дослідники, навпаки, стверджують, що підставою для

зупинення досудового розслідування може бути і хронічне захворювання, але в період загострення [109, с. 10; 145, с. 16; 163, с. 52].

Аналіз цього питання підтверджує слушність думки другої групи авторів на прикладі хронічного гломерулонефриту, тобто хвороби нирок. Головним клінічним критерієм як гострого гломерулонефриту, так і хронічного є можливість повного виліковування першого і неможливість повного виліковування другого. Порівняно з гострим, хронічний гломерулонефрит трапляється в два–чотири рази частіше. Повна ремісія у хворих на хронічний гломерулонефрит відбувається лише в поодиноких випадках. Усі хворі на гострий гломерулонефрит та із загостреннями хронічного мають бути госпіталізовані в спеціалізовані нефрологічні відділення. Тривалість дотримання постільного режиму залежить від тяжкості захворювання та виразності основних симптомів і може коливатися від двох–чотирьох тижнів до двох–трьох місяців [164, с. 405–411]. Аналізуючи зазначене, доходимо висновку, що хронічний гломерулонефрит у період ремісії не може перешкоджати участі підозрюваного у процесуальних діях, зокрема у слідчому експерименті, допиті тощо. Проте в разі загострення, з огляду на режим лікування, проведення певних слідчих (розшукових) дій може бути унеможливлено. Тому на цей період досудове розслідування доцільно зупинити, а після подолання загострення хвороби – поновити та завершити. Водночас можливість проведення з підозрюваним процесуальних дій не означає, що підозрюваний одужав і позбувся хвороби.

За цих обставин доходимо висновку, що хронічна хвороба також може бути підставою для зупинення досудового розслідування. У цьому разі умовами до хвороби не можуть бути виліковність і тимчасовість. Поняття «тимчасовість» слід застосовувати не до хвороби, а до перешкоди участі підозрюваного у кримінальному провадженні, що, на нашу думку, слід передбачити в законі. Крім цього, на підставі викладеного потребують уточнення й іншої інтерпретації слова «підозрюваний захворів» у пункті 1

частини 1 статті 280 КПК України, оскільки підозрюваний може захворіти й до початку досудового розслідування.

Відповідно до пункту 5 частини 1 статті 138 КПК України, перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад є поважною причиною неприбуття особи на виклик. У період розслідування підозрювана особа жіночої статі у зв'язку з народженням дитини може бути поміщена до відповідного лікувального закладу (пологового будинку). За медичними показниками, а також фізично із жінкою певні процесуальні дії провести може бути неможливо. Водночас під час вагітності, пологів, а також у післяпологовий період можливі певні ускладнення стану здоров'я, зокрема хвороби, проведення операцій тощо, тому перебування у стаціонарі лікувального закладу може бути тривалим. Уважаючи, що підставою для зупинення досудового розслідування за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України є фізична неможливість підозрюваного за станом здоров'я тимчасово брати участь у процесуальних діях, перебування підозрюваної жінки в лікувальному закладі у зв'язку з вагітністю, пологами або в післяпологовий період, на нашу думку, може бути підставою для зупинення досудового розслідування за вищезазначеною нормою, проте з дотриманням зазначених вище умов процесуального фіксування стану її здоров'я.

Хвороба підозрюваного, відповідно до пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України, має бути підтверджена відповідним медичним висновком. Закон, на жаль, не визначає, що саме є відповідним медичним висновком. Не містить трактування цього поняття і КПК РФ.

«Відповідним медичним висновком» 18,7 % опитаних слідчих ОВС вважають висновок, складений закріпленим лікарем одноособово; 28,2 % – комісією лікарів; 27,1 % – висновок експерта; 13,5 % – довідку лікаря; 10,8 % – листок непрацездатності; 1,1 % – показання родичів підозрюваного. Таким чином, практичні працівники по-різному тлумачать медичний висновок. Немає однозначного розуміння медичного висновку й у спеціальній юридичній

літературі. Деякі автори припускають, що ним може бути довідка лікаря, висновок експерта (судового медика або психіатра) [65, с. 473], інші вважають медичний висновок окремим документом, ним визнають висновок судово-психіатричної чи судово-медичної експертизи [43, с. 288; 87, с. 295]. З огляду на ці розбіжності, розуміння поняття «медичний висновок» потребує уточнення.

Досліджуючи поняття «медичний висновок», ми дійшли висновку, що медичного документа з такою назвою (формою), який передбачав би можливість визначати загальну констатацію певної хвороби, немає в документації, яку використовують у закладах охорони здоров'я [165], не містить визначення цього поняття ні спеціальна юридична, ні спеціальна медична література.

Водночас є медичні висновки, але певного призначення, а саме:

– офіційний медичний висновок – висновок щодо конкретного випадку, укладений медичними експертами в установленому порядку, відповідно до наказу Міністерства транспорту України «Про правила видачі свідоцтв авіаційному персоналу в Україні» від 7 грудня 1998 року № 486 [166];

– медичний (бальнеологічний) висновок [167];

– медичний висновок про дитину-інваліда віком до 18 років [168].

Зважаючи на призначення цих документів, спиратися на них під час вирішення питання про зупинення досудового розслідування неможливо, оскільки вони мають зовсім інші функції, ніж установлення стану хворого підозрюваного на день прийняття цього процесуального рішення.

В аналізованому контексті також слід з'ясувати значення терміна «діагноз». Це стислий лікарський висновок про сутність захворювання та функціональний стан хворого, сформульований за допомогою термінів сучасної медичної науки (позначення захворювання за прийнятою класифікацією та визначення індивідуальних особливостей організму хворого) [169]. Ураховуючи це визначення, можна припустити, що відповідним медичним висновком законодавець у вузькому розумінні, імовірно, уважає діагноз,

установлений підозрюваному. Проте цей діагноз має бути належно оформлений. Тому знову припускаємо, що відповідний медичний висновок слід трактувати як медичний документ, який підтверджує наявність у підозрюваного тяжкої хвороби, заповнений закріпленим лікарем одноособово або колегіально, щодо стану хворого, діагнозу, відповідних рекомендацій, виданий у встановленій МОЗ України формі й в установленому законом порядку.

Відповідно до медико-правового тлумачного словника, «медична документація» – це письмовий доказ, що містить відомості про перебіг хвороби, лікування, остаточний діагноз і проведення лікування поза межами лікувального закладу [170, с. 259]. Таким чином, «медична документація» є чітко визначеним поняттям, на відміну від медичного висновку. За своїм змістом охоплює поняття «медичний висновок», визначає зміст документа, що може бути підтвердженням законності прийняття процесуального рішення, відповідно до пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України.

Ми вважаємо, що несуттєвим є те, колегіально прийнято рішення лікарями щодо підтвердження хвороби чи одноособово лікарем, оскільки головною умовою є фізична неможливість підозрюваного брати участь у певних процесуальних діях, у чому має впевнитися особисто прокурор або слідчий. Водночас у медичному документі може й не бути зазначено діагноз хворого або кодування цього діагнозу, оскільки їх відображення можливе лише за бажанням хворого, відповідно до частини 1 статті 7 Закону України «Про захист персональних даних» [93]. Тому цей медичний документ має бути підставою для зупинення досудового розслідування в сукупності з допитом закріпленого лікаря щодо неможливості підозрюваного брати участь у кримінальному провадженні. Такими медичними документами можна вважати: довідку лікаря (зокрема й довільної форми), листок непрацездатності, виписку з картки амбулаторного (стаціонарного) хворого, висновок лікувально-консультативної комісії, зокрема, відповідно до Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, затвердженої наказом МОЗ України від 13 листопада 2001 року № 455,

Положення про експертизу тимчасової непрацездатності, затвердженої наказом МОЗ України від 9 квітня 2008 року № 189 [162; 171], судово-медична експертиза.

Ураховуючи зазначене, пропонуємо в пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України поняття «відповідний медичний висновок» замінити поняттям «медична документація».

2.2. Зупинення досудового розслідування, якщо підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме

Відповідно до частини 1 статті 68 Конституції України [41], кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права й свободи, честь і гідність інших людей. Цю норму можна визнати основоположною засадою стабільного розвитку та гарантованої безпеки України та людства загалом.

На жаль, вимоги Основного Закону України нехтують, а в умовах сьогодення можна констатувати лише ескалацію злочинності. Причому злочинець, усвідомлюючи невідворотність кримінальної відповідальності за протиправні вчинки, здебільшого, уживає всіх можливих заходів, щоб відвести від себе підозру й уникнути її, зокрема, переховуючись від органів слідства. Неможливість установити місцезнаходження злочинця та притягнути його до відповідальності призводить до небажаних наслідків: ускладнює оперативну обстановку; перешкоджає швидкому, повному та неупередженому розслідуванню злочину, а також відновленню порушених прав й інтересів громадян (моральний і матеріальний збитки); а в низці випадків – становить загрозу безпеці учасників процесу, стосовно яких можуть вчиняти протиправні дії. Для встановлення місцезнаходження підозрюваних слідчий чи прокурор та оперативні підрозділи мають провести додаткові, інколи досить складні й

трудомісткі, розшукові заходи, здійснення яких потребує значних сил, часу та матеріальних ресурсів.

Для виконання завдань кримінального провадження слідчий чи прокурор має оголосити особу злочинця в розшук і для збереження процесуальних строків зупинити досудове розслідування, відповідно до частини 1 статті 281, пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України.

Водночас аналіз норм, що регламентують підстави та порядок оголошення розшуку підозрюваного (частина 1 статті 281 КПК України) та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування (пункт 2 частини 1 статті 280 КПК України), вимагає кореспондування з іншими нормами закону.

Так, відповідно до частини 1 статті 281 КПК України, якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук. Проте зупинити досудове розслідування можливо, якщо підозрюваний *переховується* від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та його місцезнаходження невідоме. Отже, у першому випадку закон не вимагає від прокурора або слідчого встановлення причин і мети діянь підозрюваного, за якими неможливо встановити його місцезнаходження, крім власне факту невідомості, однак для зупинення розслідування законодавець зобов'язує мати доказати переховування підозрюваного та мету цього – ухилення від кримінальної відповідальності.

Таким чином, у змісті зазначених норм є очевидні розбіжності їх смислового навантаження, що порушує логічне запитання: якщо місцезнаходження підозрюваного невідоме, але слідчий чи прокурор не мають доказів того, що підозрюваний не лише переховується, а й мету цього – ухилення від кримінальної відповідальності, чи буде це підставою для оголошення його розшуку та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування. Відповідно до положень закону, оголошення розшуку підозрюваного лише на підставі невстановлення його місцезнаходження можливе, але зупинення досудового розслідування – ні, оскільки слідчий,

прокурор не довів факт переховування підозрюваного від слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності. У цьому контексті слід зауважити, що у практичній діяльності з розслідування злочинів розшук підозрюваного може тривати впродовж навіть кількох років, а неможливість зупинити досудове розслідування після оголошення розшуку призведе до закінчення всіх процесуальних строків розслідування й унеможливить їх продовження.

Слід акцентувати увагу, що поняття «місцезнаходження невідоме» ширше за «переховування від слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності», оскільки місцезнаходження підозрюваного може бути невідомим з різних причин, і не лише за наявності в слідства фактів його переховування. Отже, ці положення потребують детального дослідження.

Крім цього, на наш погляд, потребують уточнення черговість статей 280 та 281 КПК України, оскільки зупинення досудового розслідування за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України без оголошення розшуку підозрюваного неможливе. За часів чинності КПК України 1960 року оголосити розшук обвинуваченого можна було й після зупинення досудового розслідування [58, с. 331], за сучасних умов, відповідно до частини 2 статті 281 КПК України, про оголошення розшуку, зокрема, зазначають у постанові про зупинення досудового розслідування.

Проаналізуємо умову зупинення досудового розслідування – оголошення розшуку підозрюваного. Так, на відміну від загального поняття «розшук» у широкому значенні [172, с. 364; 173, с. 205; 174, с. 2], конкретизованіше поняття «розшук підозрюваного» трактують уже у вузькому значенні.

За часів чинності КПК 1960 року О. В. Захарченко визначала розшук обвинувачених як самостійний напрям діяльності слідчого, органу дізнання за дорученням слідчого, що ґрунтується на поєднанні кримінально-процесуальних і непроцесуальних, зокрема оперативно-розшукових, заходів, здійснюваних щодо осіб, які ухиляються від слідства [175, с. 31]. Нині А. В. Дунаєва розшук підозрюваного трактує як діяльність слідчого з установлення місцезнаходження

підозрюваного, який переховується від органів досудового розслідування, як у взаємодії з іншими підрозділами ОВС, що діють за його дорученням, так і самостійно, за наявності умов, установлених законом [54, с. 45].

З наведених визначень поняття розшуку підозрюваного вбачається, що якщо вповноважена службова особа не доведе факт переховування підозрюваного від слідства, оголошення його розшуку є неможливим. Науковці визначають можливість оголошення розшуку підозрюваного за наявності додаткової умови, тобто переховування від слідства, проте ця умова стосується лише зупинення досудового розслідування. Крім цього, такі визначення не відповідають ні змісту частини 1 статті 281, ні пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України. Оголошення розшуку підозрюваного й зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування необхідно здійснювати на взаємозумовлених засадах. На нашу думку, неможливість оголошення розшуку й зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування за фактом невстановлення місцезнаходження злочинця значно обмежує можливості правоохоронних органів, спрямовані на розкриття злочинів, і перешкоджає виконанню завдань кримінального провадження, про що буде зазначено далі.

На думку Л. М. Лобойко, характерною ознакою оголошення розшуку підозрюваного є те, що слідчий знає, хто вчинив злочин, однак місцезнаходження цієї особи не встановлено «в силу різних причин». Закон ці причини не перераховує, проте вивчення слідчої практики засвідчує, що «найбільш поширеною» причиною є переховування обвинуваченого [176, с. 259]. Слова автора «в силу різних причин» і «найбільш поширеною» дають нам підстави вважати, що оголосити особу в розшук можливо не лише в разі встановлення факту умисного переховування, а й з інших причин, зокрема в разі неможливості його встановити.

З огляду на зазначене та положення частини 1 статті 281 КПК України, вважаємо, що розшук підозрюваного – це діяльність слідчого, прокурора, оперативних підрозділів і компетентних осіб правоохоронних органів, спрямована на встановлення місцезнаходження підозрюваного з метою

притягнення до кримінальної відповідальності, якщо є підстави вважати, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та/або його місцезнаходження невідоме. Водночас прокурор чи слідчий не мають оголошувати розшук підозрюваного без достатніх підстав, зокрема з метою приховування допущених помилок і неякісного розслідування.

Умисне переховування, на думку деяких авторів, має бути підтверджено доказами [65, с. 474]. Інші автори акцентують увагу на встановленні саме свідомого переховування [43, с. 289], а також на тому, що особа сховалася або зникла від розслідування [45, с. 28; 66, с. 253]. Уважаємо безперечним, що ці факти обов'язково слід відображати в матеріалах кримінального провадження. Проте залишається невирішеним питання власне можливості оголошення підозрюваного в розшук, якщо ці дані не отримано.

На думку О. В. Захарченко, ухилення від слідства та суду полягає в умисній, довгостроковій відсутності підозрюваного за місцем мешкання чи роботи без поважних причин, приховуванні інформації про своє місцезнаходження, протидії органам слідства в здійсненні розшуку шляхом неправомірного впливу на учасників кримінального процесу [177, с. 73].

Ухилення від органів досудового розслідування та суду А. В. Дунаєва розуміє як будь-які умисні дії/бездіяльність підозрюваного чи інших осіб за його дорученням, здійснювані з метою уникнення підозрюваним відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення [54, с. 79]. Це ухилення, вважає також Є. О. Наливайко, має полягати в активних діях підозрюваного [178, с. 67].

Визначаючи поняття «переховування», ми поділяємо думку А. В. Дунаєвої, тому що поняття «довгострокова відсутність», на чому наполягає О. В. Захарченко, не цілком конкретне, його можна трактувати по-різному, а подеколи взагалі не потрібно чекати протягом тривалого часу, якщо факт переховування наявний і встановлений у стислий термін, зокрема, утеча з-під варти. Оголошення підозрюваного в розшук у зв'язку з утечею може відбутися невдовзі після виявлення цього. Не завжди й активні дії

підозрюваного є причиною неможливості встановити його місцезнаходження, оскільки він, навпаки, щоб не виявили, де він перебуває, може змінити свій звичайний спосіб життя, уникаючи, наприклад, спілкування та появи в людних місцях. Ці дії доцільніше, на наш погляд, схарактеризувати як пасивні, а не активні.

Уважаємо за необхідне порушити питання оголошення розшуку підозрюваного в разі обрання до нього запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, а також коли запобіжний захід раніше не застосовували.

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 177 КПК України, метою застосування запобіжного заходу є запобігання спробі переховуватися від слідства та/або суду. Згідно із частиною 5 статті 194 КПК України, суд, обираючи запобіжний захід, не пов'язаний з триманням під вартою, зобов'язує підозрюваного не лише з'являтися за кожною вимогою до суду чи іншого визначеного органу державної влади, а й виконувати один або кілька обов'язків, зокрема: прибувати до визначеної службової особи з установленою періодичністю, повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця мешкання та/або місця роботи тощо. Порушення встановлених судом вимог є сигналом для слідчого або прокурора про ймовірне переховування підозрюваного від слідства, що потребує, звісно, підтвердження. Для цього слідчий, прокурор перевіряють обставини неприбуття особи з поважних причин, установлених статтею 138 КПК України, якщо запобіжний захід не був пов'язаний з триманням під вартою.

Водночас під час перевірки цих обставин може бути встановлено, що підозрюваний не з'являється без поважних причин, хоча продовжує мешкати за встановленою адресою чи перебуває в іншому відомому місці. За цих обставин підстав для оголошення його в розшук немає, оскільки місцезнаходження підозрюваного відоме, проте це може бути підставою для здійснення приводу, відповідно до статей 140–143 КПК України, чи навіть зміни запобіжного заходу на суворіший, оскільки ці дії перешкоджають розслідуванню. Тому слушною є

думка М. С. Рєпкіна, що держава має ефективно запобігати спробам обвинуваченого ухилятися від участі у провадженні [179, с. 222].

Однак А. М. Титов, навпаки, вважає, що неможливість виконання приводу підозрюваного є достатньою підставою оголошення цієї особи в розшук [180, с. 107–109]. На наш погляд, позиція цього автора потребує уточнення, оскільки неможливість здійснення приводу може бути зовсім не пов'язана з переховуванням підозрюваного від слідства, зокрема, у зв'язку з його небажанням відчиняти двері та покидати місце мешкання, хворобою тощо.

Водночас, якщо місцезнаходження підозрюваного залишається невідомим, щоб визначити, чи це умисне переховування, чи дії, не пов'язані з ним, крім зазначених у статті 138 КПК України причин, низка авторів стверджує, що необхідно з'ясувати, що громадянин [177, с. 69–70; 181, с. 23; 182, с. 77]:

- 1) не помер;
- 2) не притягнутий до кримінальної відповідальності в іншому кримінальному провадженні;
- 3) не призваний на військову службу;
- 4) не зареєстрував шлюб зі зміною прізвища або просто не змінив прізвище;
- 5) не виїхав на сезонні роботи за контрактом;
- 6) не перетинав кордон з метою відпочинку та у зв'язку з відрядженням;
- 7) не перебуває в лікарні.

На наш погляд, причини відсутності підозрюваного, перелічені в пунктах 2–6, більше стосуються випадку, коли не було раніше застосовано запобіжний захід, оскільки від'їзд на довгостроковий відпочинок або сезонні роботи в певних випадках може бути розцінений слідчим, прокурором як привід для подальшого переховування від слідства. За час відсутності особа може змінити зовнішність, стать, анкетні дані та виїхати за кордон під вигаданим ім'ям.

Ураховуючи зазначене, необхідно виокремити вагомі причини вважати, що підозрюваний переховується від слідства, якщо до нього раніше було застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, а саме:

- підозрюваний не з'явився за викликом до слідчого чи прокурора без попередження про неможливість явки;
- підозрюваний не відповідає на телефонні дзвінки протягом декількох годин або днів, залежно від обставин провадження;
- підозрюваний не має родинних зв'язків, які могли б пояснити причину його відсутності та вказати на його місцеперебування;
- підозрюваний відсутній за місцем мешкання та адресою, зазначеною в особистому зобов'язанні чи ухвалі слідчого судді;
- неможливо отримати дані про причини відсутності підозрюваного від родичів, знайомих чи інших осіб, або останні заявили про причини його відсутності, що не належать до переліку поважних причин неявки;
- неможливо встановити місцезнаходження підозрюваного оперативним шляхом;
- отримано свідчення про наміри підозрюваного сховатися від слідства;
- несанкціоновано знято електронний засіб контролю.

Установлення одного або сукупності цих фактів може свідчити про переховування підозрюваного від органів слідства, проте вони не є вичерпними та повною мірою можуть і не свідчити, що підозрюваний переховується саме з метою ухилення від кримінальної відповідальності, а не з інших причин.

Надалі розглянемо питання щодо оголошення розшуку підозрюваного, коли його місцезнаходження невідоме і запобіжний захід не обирали.

На думку А. С. Шагіяна, факт, що підозрюваний переховується, необхідно підтверджувати довідками з місця мешкання та роботи або навчання про тривалу відсутність, показаннями свідків тощо. Зниклою від слідства слід вважати особу, яка умисно вчиняє дії, спрямовані на приховування свого місцезнаходження з метою ухилитися від кримінальної відповідальності [37, с. 89].

Поділяючи позицію А. С. Шагіняна, Е. Ф. Закірова вважає, що для оголошення розшуку підозрюваних слід установити, що ці особи усвідомлюють факт їх розшуку, тобто вони мають розуміти, що їх розшукують за вчинення злочину, а вони з метою уникнути відповідальності здійснюють заходи, щоб їх місцезнаходження не було встановлено. Якщо ж особа переконана, що не доведуть її причетність до злочину і/або у зв'язку з бродяжництвом змінює місце мешкання, то вважати, що ця особа переховується від слідства, необґрунтовано [183, с. 77].

На думку О. В. Захарченко, лише впевнившись у тому, що підозрюваний зник, тобто вчинив умисні дії, спрямовані на ухилення від слідства, слідчий може винести постанову про оголошення його в розшук [177, с. 70].

Думки зазначених науковців ми поділяємо щодо того, що отримання відповідних доказів про переховування підозрюваного є підставою для оголошення його в розшук. Проте як діяти, якщо особу злочинця встановлено, а законними засобами з'ясувати його місцезнаходження не вдається, інформації щодо його наміру ухилитися немає, автори вказівок не дають. Водночас злочин може вчинити громадянин України, який постійно мешкає в іншій державі. Учинивши протиправні дії, наприклад, перебуваючи у відрядженні в Україні, повернувся назад до країни свого постійного місця мешкання. Неврегульованим лишається питання, чи слід у цьому разі тлумачити повернення цієї особи в країну мешкання як переховування від слідства України.

Низку випадків переховування підозрюваного від розслідування визначає О. В. Ковальова, зокрема, відносить до них: бродячий спосіб життя підозрюваного, уникнення суспільно корисної праці [184, с. 39–40]. Однак авторка не виокремлює обставини, за якими підозрюваний може бути сиротою, вести відособлений спосіб життя, протягом тривалого часу не підтримувати зв'язків з рідними та знайомими, тому допит цих осіб може не надати інформації щодо місцезнаходження підозрюваного. Отже, невизначеним залишається питання, хто в цьому випадку точно підтвердить, що підозрюваний

переховується саме від правоохоронних органів, а не продовжує обраний спосіб життя. Прикладом може бути вчинення вбивства на замовлення кілером, який постійно мешкає в іншій державі або іншій області. До розшуку цієї особи без офіційного його оголошення не буде залучено достатньо сил і засобів, наявних в арсеналі правоохоронних органів, і злочин може залишитися нерозкритим.

В окреслених випадках складно отримати прямі докази навмисного переховування підозрюваного від слідства. Із цього приводу слушно зауважує О. О. Закатов, що у процесі прийняття рішення необхідно враховувати фактор тактичного ризику, оскільки розшук здійснюють, переважно, в умовах інформаційної невизначеності та конфлікту [185, с. 9]. Цілком поділяємо і думку А. А. Матчанова, що лише за умов дотримання законності та шляхом забезпечення прав і законних інтересів особи можна досягти цілей кримінального процесу [186, с. 8].

Ураховуючи зазначене, вважаємо, що оголошення розшуку підозрюваного в разі невстановлення його місцезнаходження за браком даних про його умисне переховування не є порушенням його прав і законних інтересів, а є лише одним із засобів виконання завдань кримінального процесу. Важливо і те, що оголошення розшуку підозрюваного не є обставиною, що обтяжує покарання цієї особи.

Після вчинення злочину злочинець зрідка добровільно повідомляє про це правоохоронним органам і співпрацює з ними. Зазвичай він не повідомляє про свої діяння, а замовчує їх, не допускаючи наведення на себе підозри. Згодом ця особа може зникнути, а про її намір переховуватися від слідства ніхто не повідомить. Замовчування про певні факти та події, що в певних випадках можна тлумачити як обман, є небажанням бути притягнутим до кримінальної відповідальності за вчинене, а отже, намаганням ухилитися від неї. З огляду на це, зазначену особу все одно має бути оголошено в розшук і притягнуто до кримінальної відповідальності.

Таким чином, ми вважаємо, що за основу прийняття рішення щодо оголошення розшуку підозрюваного та зупинення у зв'язку із цим досудового

розслідування має бути факт учинення підозрюваним злочину, а також не лише навмисне переховування від слідства, а й неможливість установити його місцезнаходження без наявності даних про такий умисел.

Слідчий під час розслідування має довести, зауважує Г. К. Кожевніков, що склалася ситуація, за якої слідчими діями не встановлено не лише справжнє, а й імовірне місцезнаходження підозрюваного [9, с. 153]. Однак цей автор не роз'яснює, що є «справжнім місцезнаходженням», а що «ймовірним». На наш погляд, його позиція потребує уточнення. У прокурора або слідчого може бути припущення щодо ймовірного місцезнаходження підозрюваного, проте він може перебувати в різних місцях, зокрема, іншій області, навіть іншій державі. Не цілком зрозуміло, чому за наявності хоча б припущень щодо місцезнаходження підозрюваного не розцінювати його дії як переховування від органів слідства, оскільки без оголошення підозрюваного в розшук він може вільно пересуватися на значні відстані. Ураховуючи зазначене, припущення щодо ймовірного місцезнаходження підозрюваного не має бути перешкодою для прийняття рішення щодо оголошення його розшуку, оскільки якщо підозрюваний порушує міру запобіжного заходу, то його дії підпадають під ознаки переховування від органів досудового розслідування. Доказування обставин, на які вказує автор, не належить до обставин доказування, відповідно до КПК України.

Якщо підозрюваний учинив злочин і добровільно не зізнався в учиненому, він має бути притягнутий до відповідальності відповідно до закону, а для цього його потрібно відшукати.

Факт того, що особу злочинця неможливо встановити, має бути закріплено в офіційному документі, зокрема в постанові про оголошення розшуку, відповідно до статей 110, 281 КПК України. У мотивувальній частині постанови (пункт 2 частини 5 статті 110 КПК України) зазначають: зміст обставин, які є підставами для прийняття постанови; мотиви прийняття постанови, їх обґрунтування та посилання на положення цього Кодексу, тобто обставини події злочину та стан розслідування. Їх необхідно викласти стисло,

лаконічно, для висвітлення суті події, не висвітлюючи важливих деталей викриття вини підозрюваного. Мотивами прийняття рішення є переховування підозрюваного від слідства та/або неможливість установлення його місцезнаходження. Обґрунтовуючи прийняте рішення, слід відійти від практики посилення в постанові на прізвища допитаних осіб, які викрили наміри підозрюваного переховуватися від слідства. Оскільки якщо розшук підозрюваного було оголошено в постанові про зупинення досудового розслідування, сторона захисту після отримання цієї постанови може скористатися зазначеними даними й негативно вплинути на цих осіб та/або перешкоджати розшуку підозрюваного. У зв'язку із цим, у постанові пропонуємо робити посилення такого змісту: «З допиту низки свідків було встановлено, що...» або «Під час допиту потерпілого було встановлено, що...».

Кожен процесуальний документ має бути грамотно оформлений. Мотивація постанови, зокрема про оголошення розшуку підозрюваного, має бути належною, логічною, послідовною, відображати реальні підстави її винесення.

Незважаючи на це, автори, які підготували зразки процесуальних документів, ці обставини не врахували. Одна група авторів у постанові про оголошення розшуку підозрюваного доходить висновків, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування лише тому, що він відсутній удома та на роботі [187, с. 321–322]. Інша група вважає так лише тому, що підозрюваний відсутній удома [188, с. 173]. На жаль, з текстів постанов не вбачається, на яких підставах слідчий чи прокурор дійшов висновку, що відсутність підозрюваного є фактом його переховування загалом і від слідства зокрема. Відсутність удома чи на роботі не є належною мотивацією прийняття цього рішення. Так само й у практиці розслідування злочинів виносять невмотивовані постанови. Зокрема, у кримінальному провадженні № 12014040650004102 громадянина Ч. у розшук оголошено взагалі без мотивування причини цього. На необхідності належного оформлення постанов та їх обґрунтованості доречно акцентує увагу і К. Г. Марченко [189].

На наш погляд, у постанові має бути відображено факт проведення необхідних дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, принаймні таким формулюванням: «Проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, позитивного результату не забезпечило. Оскільки поважних причин неявки підозрюваного для провадження за його участю процесуальних дій не встановлено, а його місцезнаходження залишається невідомим, у слідства є достатні підстави вважати, що підозрюваний (прізвище, ім'я, по батькові) переховується від органів досудового розслідування». Якщо ж під час розслідування буде встановлено факти переховування підозрюваного, про них слід зазначити в постанові. Належність і повноту проведення дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, до його оголошення у розшук має перевіряти керівник органу досудового розслідування або прокурор.

У день прийняття процесуального рішення щодо розшуку підозрюваного слідчий доповідає матеріали про розшук підозрюваного керівнику органу досудового розслідування для погодження та подальшого направлення начальнику територіального органу внутрішніх справ для організації розшуку підозрюваного.

Зазначені матеріали обов'язково мають містити витяг з ЄРДР; копії письмового повідомлення про підозру; постанови про оголошення розшуку підозрюваного або постанови про зупинення досудового розслідування; ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу [44]. Надання інших, окрім зазначених, процесуальних документів оперативним підрозділам законодавством не передбачено. Однак організатору розшуку слід повідомити виконавцю якомога більше отриманих даних щодо розшукуваного, його родичів, знайомих, обставини неможливості встановлення місцезнаходження, а також інші дані, що можуть бути корисними під час розшуку. Надання цих даних здійснюють у вигляді окремої довідки, що зумовлено практикою, оскільки визначені документи, що мають направляти для розшуку, містять

обмежену інформацію щодо розшукуваного та обставин події, проте її може бути недостатньо для якісного проведення відповідних заходів щодо виявлення та затримання злочинця.

На думку Є. В. Прохорової та Г. К. Кожевнікова, у довідках, що можуть бути додані до обов'язкових документів, зазначають таку інформацію [190, с. 33; 191, с. 163]:

– установчі дані підозрюваного: прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, громадянство, національність, місце мешкання та реєстрації, освіта, сімейний стан, постійне місце роботи або навчання, посада, спеціальність, назва навчального закладу та час його закінчення, дані про попередню роботу;

– інформація щодо паспортних даних, військового квитка, диплома, їх серії, номери, дата та місце видачі;

– наявність у розшукуваного документів, що посвідчують особу, зокрема свідоцтво про народження, шлюб, водійське посвідчення;

– підстави оголошення розшуку (у чому підозрюють, коли та ким розпочато кримінальне провадження, його номер);

– обставини ухилення від досудового розслідування (коли почав переховуватися, за яких обставин, можливе місцезнаходження, хто сприяв його переховуванню);

– дані про попередні засудження (коли, де, яким судом, за якою статтею КК був засуджений, де відбував покарання, коли і на підставі чого був звільнений, чи був дактилоскопійований);

– опис прикмет (стать, вік на вигляд, зріст тощо), особливі прикмети;

– особливості функціональних прикмет (хода, жестикуляція, міміка, характерні слова тощо);

– звички, схильності, залежність;

– стан здоров'я (коли і де лікувався, чи має хронічні захворювання, інвалідність);

– психологічні особливості (темперамент, особливості характеру).

За масштабом розшукових заходів виокремлюють такі види розшуку: місцевий (початковий), регіональний, державний і міжнародний, за допомогою Інтерполу [192; 193].

У разі оголошення розшуку підозрюваного окремою постановою, слідчий чи прокурор продовжують уживати заходів для встановлення його місцезнаходження, а також подальше розслідування злочину, виконуючи всі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також усі дії для встановлення місцезнаходження особи, прийняття відповідно до частини 2 статті 280 КПК України рішення про зупинення досудового розслідування. Водночас у КПК України та спеціальній літературі не роз'яснено, що саме розуміти як необхідні та можливі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії. У зв'язку із цим, поділяючи думку С. М. Канарського [194, с. 131–132], можемо стверджувати, що необхідними слідчими (розшуковими) та іншими процесуальними діями, які має здійснити слідчий до зупинення досудового розслідування, слід уважати слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, що фіксують обставини вчинення злочину, речові докази, викривають злочинні дії підозрюваного та, водночас, у разі невиконання яких, вони згодом можуть утратити доказове значення або стати взагалі нездійсненними, тобто ті, які мають зафіксувати обставини, що можуть змінитися чи зникнути, що надалі негативно позначиться на процесі доказування або може призвести до неможливості довести вину злочинця, якщо розслідування буде відновлено.

Можливі процесуальні дії, на наш погляд, слід розуміти як додаткові, спрямовані на перевірку та підтвердження основних (прямих) доказів учинення підозрюваним злочину, розширення кола осіб, які можуть надати певну інформацію, що має значення для провадження, а також ті, що підтверджують переховування підозрюваного від органів досудового розслідування й неможливість виявити його місцезнаходження. Крім цього, можуть бути такі, що мають значення для правильного вирішення провадження, проте які не належать до предмета доказування відповідно до закону [195, с. 144].

Визначити достатність виконання зазначених у частині 2 статті 280 КПК України процесуальних дій, на нашу думку, стандартно неможливо, оскільки обсяг виконання слідчих (розшукових) й інших процесуальних дій буде залежати безпосередньо від слідчої ситуації та обставин провадження. Слідчий чи прокурор мають оцінити достатність цих дій з огляду на положення статей 91–94 КПК України і за внутрішнім переконанням дійти висновку, що зупинення досудового розслідування негативно не позначиться на процесі доказування вини підозрюваного вже після його відновлення.

Потребує додаткового аналізу й необхідність установлення мети переховування підозрюваного від органів слідства – ухилення від кримінальної відповідальності. Під час проведення анкетування слідчих ОВС на запитання, чи необхідно для зупинення досудового розслідування, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України, ураховувати мету – ухилення від кримінальної відповідальності, 59,7 % респондентів відповіли: «Ні, не обов'язково, достатньо встановлення факту переховування підозрюваного»; водночас, 35,5 % респондентів вважають, що враховувати цю мету все ж таки потрібно, а 4,8 % було складно відповісти. Тобто думки слідчих різняться, а це підтверджує необхідність детально дослідити це питання.

Зі змісту пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України очевидно, що підозрюваний може переховуватися й з інших причин, проте саме мета ухилення від кримінальної відповідальності є виключно підставою прийняття рішення про зупинення досудового розслідування. Однак під час розслідування може бути встановлено, що підозрюваний переховується від слідства, наприклад, з метою доведення особистих справ до кінця або з метою розшуку особи, яка, на його думку, може підтвердити його алібі тощо. На жаль, КПК України такі дії підозрюваного не оцінює, не досліджено це проблемне питання й у спеціальній літературі, що є прогалиною законодавця.

Уважаємо, що факт переховування підозрюваного від слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності довести може бути складно, зокрема без прямих пояснень підозрюваного, запису переговорів, прямих

показань свідків. Якщо під час затримання підозрюваний повідомить мету переховування, не пов'язану з ухиленням від кримінальної відповідальності, а слідчий чи прокурор не зможуть це твердження спростувати, то фактично оголошення його розшуку та зупинення досудового розслідування буде неправомірним. Ця ситуація може виникнути, якщо кримінальне провадження розпочато задовго після вчинення злочину, коли особу злочинця встановлено, проте невідомим залишається його місцезнаходження. За цей період злочинець міг легально навіть змінити стать або анкетні дані. Довести в цьому разі, що зазначене вчинено з метою ухилення від кримінальної відповідальності, без пояснень підозрюваного досить складно, а на час, коли необхідно приймати рішення щодо оголошення цієї особи в розшук, таких даних може зовсім не бути.

Водночас у літературі зазначають, що коли підозрюваний відомий, однак невідоме його місцезнаходження та він не має мети переховуватися від органів слідства та суду, щоб ухилитися від кримінальної відповідальності, відлік строків давності притягнення до кримінальної відповідальності не зупиняють, а після їх закінчення кримінальне провадження має бути закрито [43, с. 289]. У цьому контексті К. Г. Марченко пропонує розглядати пункт 2 частини 1 статті 280 КПК України з погляду можливості зупинення досудового розслідування в разі, якщо: а) особа ухиляється від органів досудового розслідування та суду; б) з інших причин її місцезнаходження невідоме [196, с. 111–117]. У пункті 2 частини 1 статті 280 КПК України, пропонує і Є. О. Наливайко [178, с. 70], слід передбачити можливість зупинення досудового розслідування, якщо місцезнаходження підозрюваного невідоме та його неможливо встановити з інших причин.

Наведені пропозиції фактично є аналогією підстав зупинення досудового розслідування, наприклад, за КПК РФ або Білорусі. Водночас, на думку І. С. Кривоноса, практика свідчить, що слідчим невідомі зазначені юридичні наслідки. Саме тому орган досудового слідства, здебільшого, не збирає докази,

спрямовані на встановлення причини відсутності підозрюваного [197, с. 113].
Позицію зазначеного автора поділяють й інші науковці [178, с. 68].

Проаналізувавши зазначені погляди та пропозиції, зауважимо, що якщо слідчий або прокурор установлять, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування, це є безперечним приводом для оголошення його розшуку. Проте немає гарантії того, що поняття «інші причини неможливості встановити місцезнаходження підозрюваного» насправді не передбачає умисні дії чи бездіяльність підозрюваного щодо переховування від органів слідства. У цьому разі строки притягнення особи до кримінальної відповідальності без їх зупинення сплинуть і злочинець, який і справді переховувався від слідства, не понесе за свої протиправні дії відповідальність.

Крім цього, невизначеною є можливість слідчого чи прокурора чітко й об'єктивно з'ясувати наміри підозрюваного переховуватися від слідства, якщо немає інформації, яка це підтверджує чи спростовує. За наведених обставин слідчий чи прокурор не може знати реальні думки підозрюваного. Отримуючи показання від інших осіб, не завжди можна бути впевненим, що вони відповідають дійсності, оскільки підозрюваний може маскувати свої реальні наміри та поширювати про себе неправдиву інформацію, яку допитувані особи сприймають як достовірну. Допитувані також можуть помилятися, надаючи певну інформацію. Неможливість прийняття в цьому разі рішення щодо оголошення розшуку підозрюваного та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування створює колапс у розслідуванні злочину. На наше переконання, це недопустимо.

Жодна норма кримінальних процесуальних кодексів країн СНД, що визначають підстави оголошення розшуку підозрюваного та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування, не містить посилання на встановлення мети переховування підозрюваного. Не передбачав цієї норми і КПК 1960 року.

Водночас не цілком зрозумілою є позиція авторів стосовно того, що слідчі не збирають докази, спрямовані на встановлення причини відсутності підозрюваного, оскільки шляхом допитів родичів і знайомих підозрюваного,

інших осіб, отримання інформації з інших джерел, оперативної інформації тощо слідчий чи прокурор установлює (і має встановлювати), зокрема, саме ці дані. Наприклад, під час допиту слідчий, прокурор, отримавши інформацію про те, що підозрюваний відсутній на роботі чи вдома, завжди ставить запитання, куди підозрюваний поїхав, чому поїхав і які пояснення надав. Зазначені автори не роз'яснюють, що, на їх думку, є доказами причини відсутності підозрюваного.

Уважаємо, що мета переховування підозрюваного від слідства не має бути єдиною та головною у прийнятті рішення про зупинення досудового розслідування. Для слідчого чи прокурора несуттєво, з якою метою підозрюваний переховується, оскільки встановлена слідчим мета переховування може бути хибною і не відповідати об'єктивній дійсності.

Крім цього, відповідно до пункту 7 частини 1 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція відповідно до покладених на неї завдань розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом [198]. Тобто мета переховування підозрюваного від слідства в цьому разі не має значення.

Водночас, як зразок, постанову про зупинення досудового розслідування, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України, виносять на підставі того, що підозрюваний не з'явився на виклик до слідчого, відсутній удома та на роботі [187, с. 319–320], тобто підозрюваний переховується від органів досудового розслідування саме з метою ухилення від кримінальної відповідальності. Але насправді з тексту постанови це не впливає. Не зазначено, зокрема, що підозрюваного оголошено в розшук, а це є прямим порушенням однієї з умов зупинення досудового розслідування. З постанови випливає, що слідчий чи прокурор не мають доказів, що підозрюваний переховується від слідства та суду, і не встановлено мети цього переховування. Брак аргументації прийняття зазначеного рішення можна пояснити дефіцитом інформації щодо дій підозрюваного за неможливістю встановити його місцезнаходження. За цих обставин прийняти інше об'єктивне процесуальне

рішення для збереження процесуальних строків неможливо, а підстави вважати, що підозрюваний таки може переховуватися від слідства, насправді є.

На наш погляд, якщо вжитими заходами та використаними можливостями не вдалося встановити місцезнаходження підозрюваного, його потрібно оголошувати в розшук, навіть незважаючи на те, що довести факт переховування від слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності внаслідок об'єктивних причин не вдалося.

Ураховуючи зазначене, пропонуємо внести зміни до відповідної статті КПК України щодо можливості оголосити особу в розшук, якщо під час досудового розслідування буде встановлено, що підозрюваний переховується від органів слідства та/або його місцезнаходження невідоме, без урахування мети переховування.

У разі зупинення досудового розслідування, перебіг процесуальних строків давності притягнення до кримінальної відповідальності також зупиняється, оскільки не можна достовірно підтвердити, що підозрюваний переховується, водночас, не можна це спростувати. Твердження, що всі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачать на її користь (абзац 3 статті 62 Конституції України), стосується лише доказів учинення злочину підозрюваного або обвинувачення, а не питання, пов'язаного з інститутом зупинення досудового розслідування.

Оголошення розшуку підозрюваного – це показник результативності проведення розслідування, установлення обставин події злочину й особи, яку підозрюють у його вчиненні. На наш погляд, не можна цілком поділяти позицію Г. В. Юркової, яка вважає, що одним з найважливіших показників ефективності діяльності органів досудового слідства є зупинення досудового слідства та розшук обвинувачених осіб [199, с. 86], оскільки слід розмежовувати діяльність слідчих й оперативних підрозділів щодо розшуку підозрюваного та безпосередньо прийняття рішення щодо зупинення розслідування. Зупинення розслідування означає, що виконано всю можливу

роботу щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, а з іншого – неспроможність правоохоронних органів довести розслідування до кінця.

Виконавши необхідні та можливі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, що було доцільно здійснити до зупинення досудового розслідування, прокурор чи слідчий приймає рішення про зупинення досудового розслідування, відповідно до положень частин 3, 5–7 статті 110, пункту 2 частини 1, 4 статті 280 КПК України. Відомості про прийняте процесуальне рішення вносять до ЄРДР. Після зупинення досудового розслідування слідчий, прокурор має право проводити слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

2.3. Інші підстави зупинення досудового розслідування

За третьою підставою, що передбачена пунктом 2¹ частини 1 статті 280 КПК України, досудове розслідування може бути зупинено в разі, якщо слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Наявність цієї підстави обумовлена появою у КПК України нової глави 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень», згідно з якою за окремі види злочинів можливо провести та закінчити досудове розслідування за відсутності підозрюваного, у зв'язку з його переховуванням від слідства поза межами України.

Спеціальне досудове розслідування здійснюють на підставі ухвали слідчого судді за розглядом клопотання слідчого, прокурора про здійснення цього розслідування. Розглянуте нововведення деякі автори вважають прогресивним кроком законодавця [200, с. 134–140].

Відповідно до пунктів 4–5 частини 2 статті 297² КПК України, клопотання слідчого чи прокурора має містити відомості щодо результатів звернення до компетентних органів іноземних держав із запитами про видачу

особи (екстрадицію) та викладенням обставин про переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності. Тобто підозрюваний на момент такого звернення до слідчого судді оголошений у розшук. Тому досудове розслідування до звернення із цим клопотанням могло зупинитися або є зупиненим, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України, оскільки не завжди на момент прийняття рішення про оголошення розшуку підозрюваного та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування є дані про те, що він переховується поза межами України. Ці дані може бути отримано вже згодом.

Згідно із частиною 5 статті 280 КПК України, після зупинення досудового розслідування заборонено проведення лише слідчих (розшукових) дій, а не процесуальних. Тому вважаємо, що, наприклад, у разі отримання відповіді від іноземної держави щодо неможливості видачі (екстрадиції) особи, але за наявності інформації щодо її перебування в цій країні та якщо немає необхідності проведення слідчих (розшукових) дій, не спрямованих на розшук підозрюваного, слідчий або прокурор може підготувати й подати клопотання до слідчого судді, відповідно до статті 297² КПК України, без відновлення досудового розслідування.

У разі винесення слідчим суддею ухвали про відмову в задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, надалі досудове розслідування у зв'язку із цим може бути зупинено. Тому вважаємо, що зупинення можливе лише за дотримання відповідних умов: наявність у кримінальному провадженні ухвали слідчого судді щодо відмови в задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, а також відсутність нових даних підтвердження переховування підозрюваного від органів досудового розслідування поза межами України. Водночас, якщо після отримання цієї ухвали у стислий строк (залежно від обставин провадження) буде отримано нову інформацію щодо переховування підозрюваного від слідства поза межами України, досудове розслідування зупинити недоцільно, а

слід повторно звернутися до слідчого судді із цим клопотанням, спираючись на отримання нової інформації.

На наш погляд, якщо звернення до слідчого судді з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування було в межах зупиненого досудового розслідування за іншою підставою (пункт 2 частини 1 статті 280 КПК України), то в разі отримання ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні цього клопотання, на підставі того, що прокурор, слідчий не довів, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності й оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук, досудове розслідування слід поновити, на підставі необхідності проведення процесуальних дій, після чого знову зупинити, проте вже на підставі пункту 2¹ частини 1 статті 280 КПК України. Однак у цьому разі справедливим може бути питання доцільності зупиняти досудове розслідування на підставі пункту 2¹ зазначеної статті, якщо заощадити процесуальні строки можна на підставі пункту 1 цієї самої норми.

Уважаємо, що після відмови слідчим суддею у спеціальному розслідуванні за недостатністю фактів переховування підозрюваного поза межами України зупинення досудового розслідування у зв'язку із цим буде об'єктивніше відображати рух кримінального провадження, зокрема й у разі повторного звернення до слідчого судді після отримання нової необхідної інформації.

Водночас важливо розуміти, що зупинення досудового розслідування за пунктом 2¹ частини 1 статті 280 КПК України не означає, що поновлюється строк давності притягнення особи до кримінальної відповідальності, оскільки підозрюваний і надалі перебуває в розшуку, а саме факт оголошення розшуку зупиняє строки давності.

Наступною, четвертою, підставою зупинення досудового розслідування є наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, передбачена пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України.

Якщо підстави зупинення досудового розслідування за хворобою або розшуком підозрюваного давно відомі радянському кримінальному процесуальному законодавству та їм присвячено чимало наукових праць, підстави зупинення досудового розслідування, передбачені пунктами 2¹–3 частини 1 статті 280 КПК України є цілком новими для процесуальної форми кримінального провадження, яким поки що не приділено достатньої уваги в літературі.

Можливість зупинення досудового розслідування під час міжнародного співробітництва, крім КПК України, так чи інакше передбачено у КПК деяких країн СНД. За КПК Киргизстану (пункт 4 частини 1 статті 221), Білорусі (пункт 3 частини 1 статті 246) та Азербайджану (пункт 53.1.5 частини 53.1 статті 53), слідство може бути зупинено у зв'язку з вирішенням питання про видачу обвинуваченого іноземною державою. У КПК Таджикистану (пункт 4 частини 1 статті 230), навпаки, передбачено зупинення розслідування у зв'язку з видачею обвинуваченого іноземній державі. Зупинення досудового розслідування у зв'язку з виконанням будь-яких інших дій у межах міжнародного співробітництва КПК зазначених держав не регулюють. Тобто допит, пред'явлення особи для впізнання, обшук та інші процесуальні дії в межах міжнародного співробітництва не тягнуть за собою зупинення досудового слідства.

Ширші підстави зупинення досудового розслідування передбачає КПК Казахстану, за яким провадження у кримінальній справі може бути цілком або у відповідній частині зупинено як у зв'язку з вирішенням питання видачі обвинуваченого іноземною державою (пункт 3 частини 1 статті 50), так і в разі виконання процесуальних дій, пов'язаних із отриманням правової допомоги (пункт 9 частини 1 статті 50). Однак перелік цих процесуальних дій не деталізовано, натомість є посилання на Конвенцію про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року. Не пояснено й те, що є процесуальними діями, пов'язаними з отриманням правової допомоги.

Не визначено процесуальні дії в межах міжнародного співробітництва й у КПК України та науковій літературі. Тому перелік і категорії цих процесуальних дій можна тлумачити по-різному.

Зокрема, у спеціалізованих виданнях зазначено:

1) оскільки процедури направлення *запиту про міжнародну правову допомогу* й одержання доказів і відомостей від компетентних органів іноземної держави є досить складними й тривалими [87, с. 297], а суд, прокурор, слідчий не мають імперативних засобів впливу на строки проведення запитуваною стороною процесуальних дій, то законодавець цілком резонно передбачив можливість зупинення досудового розслідування в цих випадках [41, с. 613];

2) обов'язковою умовою для зупинення досудового розслідування на цій підставі є наявність у матеріалах кримінального провадження запиту, складеного відповідно до статті 552 КПК України й документів, що до нього додають [67, с. 552];

3) звернення компетентних органів України із запитами до вповноважених органів інших держав про виконання у кримінальному провадженні певних процесуальних дій, передбачених КПК України та міжнародними договорами, їх виконання в іноземних державах вимагає досить тривалого часу. У зв'язку із цим, на час виконання відповідних процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва до отримання компетентними органами України матеріалів щодо виконання *запитів про міжнародну правову допомогу* досудове розслідування може бути зупинено [38, с. 701].

В інших джерелах подано такий перелік:

1) на час виконання відповідних процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва до отримання компетентними органами України матеріалів щодо виконання *запитів про міжнародну правову допомогу* досудове розслідування може бути зупинено [65, с. 474];

2) матеріали кримінального провадження мають містити *запит про міжнародну правову допомогу*, складений відповідно до статті 552 КПК України, і документи, які до нього додають [43, с. 289];

3) направлення запиту про виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва не спричиняє автоматичного зупинення досудового розслідування [66, с. 253].

Ураховуючи зазначене, ми вважаємо, що пункт 3 частини 1 статті 280 КПК України фактично надає можливість зупиняти досудове розслідування як у разі звернення до іншої держави з метою проведення процесуальних дій, так і надання міжнародної правової допомоги. Водночас наука кримінального процесу визначає можливість зупинення досудового розслідування за цією підставою лише в разі звернення компетентних органів України до іншої держави з метою проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. Ми цілком поділяємо цю позицію, оскільки проведення за запитом іншої держави процесуальних дій з учасниками кримінального провадження в Україні не обов'язково має здійснювати прокурор або слідчий, який веде це розслідування. Крім цього, проведення окремої слідчої (розшукової) дії щодо будь-якого учасника провадження за запитом іноземної держави навряд чи вплине на перебіг досудового розслідування. Однак якщо за запитом постає необхідність проведення низки процесуальних дій, наприклад, експертиз із підозрюваним, то в цьому разі, відповідно до статті 559 КПК України, надання правової допомоги може бути відкладено.

Водночас під час анкетування слідчих ОВС на запитання, чи можливе, а якщо так, то з якого моменту зупинення досудового розслідування відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України, коли постала необхідність у наданні міжнародної правової допомоги іншій державі, 34,9 % респондентів відповіли: «Так, одразу після отримання повідомлення від уповноваженого (центрального) органу України про надходження до нього запиту з проханням надання правової допомоги щодо підозрюваного, стосовно якого здійснюють досудове розслідування»; 25,2 % респондентів відповіли: «Так, але після надходження міжнародного запиту безпосередньо до органу досудового розслідування, який здійснює кримінальне провадження»; лише 16,5 % опитаних відповіли: «Ні, надходження міжнародного запиту про проведення

процесуальних дій щодо підозрюваного, що перебуває в Україні, не є підставою для зупинення досудового розслідування»; решті слідчих (18,4 %) було складно відповісти на це запитання. Однак, ураховуючи аналізовані аргументи науковців, вважаємо, що думки слідчих, які наполягають на можливості зупинення досудового розслідування в разі надання міжнародної правової допомоги, підлягають уточненню.

Доходимо висновку, що зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України можливо лише в разі звернення до компетентних органів іншої держави, якщо наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Необхідно з'ясувати, які дії в межах міжнародного співробітництва можуть бути підставою для зупинення досудового розслідування, а також щодо якого саме з його учасників. У спеціальній літературі науковці фактично замість поняття «процесуальні дії в межах міжнародного співробітництва» використовують поняття «міжнародна правова допомога», а документом звернення до іншої держави для проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва визначають запит про міжнародну правову допомогу. Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 541 КПК України, міжнародна правова допомога – це проведення компетентними органами однієї держави *процесуальних дій*, виконання яких *необхідне для досудового розслідування*, судового розгляду або виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Відповідно до статті 542 КПК України, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб і виконання вироків. Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у цьому Кодексі, форми співробітництва під час кримінального провадження.

Ураховуючи визначення міжнародної правової допомоги, яка полягає у проведенні компетентними органами однієї держави *процесуальних дій*, виконання яких необхідне, зокрема, для досудового розслідування іншої держави, і зміст статті 542 КПК України в частині, що міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання *міжнародної правової допомоги*, можна вважати, що всі перелічені у статті 542 КПК України дії належать до міжнародної правової допомоги.

Зазначені у статті 542 цього Кодексу дії до міжнародної правової допомоги відносять чимало радянських і зарубіжних учених [201, с. 34; 202, с. 6–7; 203, с. 117]. Проте деякі автори не поділяють цей підхід, стверджуючи, що, наприклад, видачу осіб (екстрадицію) та перейняття кримінального провадження не можна вважати міжнародною правовою допомогою, оскільки видача осіб є окремим інститутом кримінального процесуального права, тому має бути окремо передбачено норми, що регламентують порядок виконання цих процесуальних дій у частині екстрадиції [204, с. 61]. Немає із цього приводу чіткої позиції офіційних органів України, що висвітлюють В. В. Топчий та І. І. Йовенко [205].

Наприклад, на думку Ю. М. Черноус, яка поділяє погляди В. В. Мілінчука [206, с. 20], І. І. Когутича [207, с. 44] та М. І. Смирнова [208, с. 20], міжнародну правову допомогу слід розуміти не в широкому, а у вузькому значенні. У цьому разі ознакою міжнародної правової допомоги є часткове передання державою, яка посилає запит, компетенції за власним кримінальним провадженням іншій державі. Передання компетенції полягає в дозволі державою можливості збирати докази у власному кримінальному провадженні іноземним компетентним органам, а також визнанні доказів, отриманих на підставі іноземного законодавства, допустимими й такими, що відповідають вимогам національного законодавства. Однак передання компетенції не відбувається за умови видачі особи (екстрадиції) чи перейняття кримінального провадження. У першому випадку співробітництво

вповноважених (центральных) і компетентних органів держав не має безпосереднього зв'язку з установленням обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, оскільки запитувана держава лише приймає рішення про можливість або неможливість видачі певної особи з погляду дотримання необхідних вимог. У межах перейняття кримінального провадження всі слідчі дії та рішення приймають виключно на розсуд держави, у провадженні якої знаходиться кримінальне провадження [209, с. 258–260]. Автори, які вважають підставами звернення до компетентних органів іноземних держав потребу в отриманні доказів за кордоном, у зв'язку з неможливістю одержання їх під час проведення процесуальних дій на території України [210, с. 9], також фактично не вважають процесуальні дії, пов'язані з видачею особи (екстрадицією) та перейняттям кримінального провадження, міжнародною правовою допомогою.

Ці суперечливі позиції не проаналізовано в інших дослідженнях [211–213], не акцентовано на цій проблемі увагу в нормативно-правових актах різних відомств [214; 215]. Недослідженим лишається й питання вручення документів у межах міжнародного співробітництва. Тому, з огляду на зазначене, окреслені питання потребують додаткового осмислення.

Відповідно до статті 11 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року та статті 3 Другого додаткового протоколу до неї від 8 листопада 2001 року, правова допомога можлива, зокрема, у вигляді тимчасової передачі на прохання запитуючої держави особи, яка тримається під вартою запитуваною державою, для проведення з її участю слідчих дій в запитуючій державі [216; 217].

Обсяг правової допомоги, відповідно до статей 6, 56 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року, також охоплює розшук і видачу осіб, що вчинили злочини, вручення документів, навіть транзитне перевезення осіб (стаття 70 Конвенції) [218].

Процесуальні дії вручення документів і видача осіб (екстрадиція), транзитне перевезення, а також перейняття кримінального провадження регламентують договори України про надання міжнародної правової допомоги, зокрема, з Китайською Народною Республікою [219], Республікою Польща [220], Литовською Республікою [221], Республікою Грузія [222] та іншими державами.

Питання видачі осіб (екстрадиції) деталізовано Європейською конвенцією про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року та двома Додатковими протоколами до неї від 1975-го та 1978 років. Відповідно до статті 28 цієї Конвенції, вона *замінює положення* будь-яких двосторонніх договорів, конвенцій або угод, що регулюють видачу правопорушників між будь-якими двома Договірними Сторонами [223]. Тобто Європейська конвенція про видачу правопорушників замінює положення міжнародних договорів чи інших конвенцій лише в частині деталізації підстав та порядку видачі правопорушників, а не виокремлює це положення як таке, що не належить до міжнародної правової допомоги.

Прийняття Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах від 15 травня 1972 року є наслідком роботи держав – членів Ради Європи, яку вони вже здійснили вгалузі кримінального права з метою досягнення справедливого й ефективного покарання [224]. Окремої конвенції щодо вручення документів, тимчасової видачі осіб і транзитного перевезення немає.

Процедуру видачі осіб (екстрадицію) здійснюють шляхом виконання низки процесуальних дій, визначених внутрішнім законодавством відповідної країни, а також міжнародним законодавством. Проведенню процесуальних дій щодо видачі осіб (екстрадиції) передують й інші процесуальні дії, що здійснює інша держава, зокрема, під час затримання та застосування тимчасового арешту до розшукуваного. Ці процесуальні дії визначено, зокрема, у статтях 583 та 584 КПК України.

Для послідовного виконання зазначених процесуальних дій іншою державою держава – ініціатор розшуку наділяє запитувану сторону правами не щодо встановлення обставин, що підлягають доказуванню, а з позицій обмеження конституційних прав і свобод громадянина своєї держави в межах свого кримінального провадження.

Ураховуючи структуру та зміст КПК України, зупинення досудового розслідування здійснюють, якщо наявна необхідність проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, тобто не лише визначених певних норм чи глав розділу, а цілого розділу IX «Міжнародне співробітництво під час виконання кримінального провадження» цього Кодексу.

Отже, на підставі аналізу зазначених міжнародно-правових актів, думок науковців, власної позиції, а також змісту пункту 19 частини 2 статті 19, статей 36, 541, 542, розділу IX КПК України, доходимо висновку, що процесуальні дії передбачені статтею 542 цього Кодексу, здійснюють у межах міжнародної правової допомоги. А це означає, що до міжнародної правової допомоги належать процесуальні дії, не лише спрямовані на виявлення та отримання доказів у кримінальному провадженні запитуючої держави, а й процесуальні дії іншого характеру.

З огляду на зазначене, у пункті 3 частини 1 статті 280 КПК України слова «виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва» вважаємо за доцільне уточнити, пропозиції щодо цього буде наведено згодом.

Законодавець у пункті 3 частини 1 статті 280 КПК України не визначив ні мету виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, ні коло осіб, щодо або за участю яких проведення процесуальних дій може бути підставою для зупинення досудового розслідування. Зазначене свідчить, що підставою прийняття зазначеного процесуального рішення можуть бути будь-які процесуальні дії з будь-якою метою щодо будь-якого учасника кримінального провадження в межах міжнародного співробітництва.

Згідно з результатами анкетування, вважають можливим зупинення досудового розслідування за зазначеною підставою 57,2 % слідчих ОВС, якщо в межах міжнародного співробітництва постала необхідність проведення процесуальних дій за участю свідка чи потерпілого; натомість 23,3 % опитаних переконані, що зупинити розслідування можливо лише, якщо ці дії будуть проводити щодо підозрюваного. Решта респондентів мали складнощі чи іншу думку з приводу цього.

У цьому контексті слід з'ясувати процесуальні наслідки, що можуть виникнути після прийняття рішення відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України у кримінальному провадженні. На наш погляд, не завжди направлення запиту про міжнародну правову допомогу може бути підставою для зупинення досудового розслідування.

Наприклад, норми КПК України не містять положень щодо неможливості продовження досудового розслідування без вручення певних процесуальних документів свідкові чи потерпілому. Проте неможливість вручення документів підозрюваному може спричинити інші кримінально-процесуальні наслідки.

Недоцільним прийняття рішення про зупинення може бути й у разі перебування підозрюваного під вартою чи домашнім арештом. У цьому разі буде зупинено лише процесуальні строки розслідування, а строки тримання особи під вартою або домашнім арештом будуть спливати. Крім цього, слідчі (розшукові) дії на території іншої держави можуть проводити за участю самого підозрюваного, наприклад, якщо розслідують транснаціональний злочин. Водночас прокурор або слідчий, який розслідує злочин, можуть бути присутніми під час проведення процесуальних дій у межах міжнародної правової допомоги, а потім, з огляду на отримані докази, і сам проводити додаткові слідчі (розшукові) дії за цим кримінальним провадженням на території іншої держави.

Не слід виключати й випадки, за яких запит про міжнародну правову допомогу може бути направлено, наприклад, під час проведення з підозрюваним стаціонарної судово-психіатричної експертизи або в межах

зупиненого досудового розслідування у зв'язку з його хворобою. У першому випадку проведення слідчої дії фактично унеможлиблює прийняття цього рішення, а у другому – воно не буде відображати об'єктивну картину істотної причини заощадження процесуальних строків.

Водночас, якщо запит про міжнародну правову допомогу буде задля проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, то цей запит можна направити за зупиненим досудовим розслідуванням, відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України, що цілком буде відповідати частині 5 статті 280 КПК України.

На наше переконання, направлення запиту щодо видачі особи (екстрадиції) також лише в окремих випадках може бути підставою для зупинення досудового розслідування згідно з пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України. На жаль, у зазначеному контексті це питання не досліджено у спеціалізованій літературі країн, у яких зупинення досудового розслідування можливо на час вирішення питання щодо видачі особи іноземною державою [225; 226].

Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 541 КПК України, а також міжнародно-правових актів, видачі (екстрадиції) підлягає особа, яка розшукується запитуючою державою і оголошена в міжнародний розшук. Згідно з частиною 6 статті 193 КПК України, до підозрюваного, оголошеного в міжнародний розшук, застосовують запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Тому можна припускати, що після оголошення міжнародного розшуку й обрання до підозрюваного зазначеного запобіжного заходу досудове розслідування може бути зупиненим на підставі пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України. Далі, якщо підозрюваний був затриманий в іншій державі, про це повідомляють ініціатора розшуку, а до розшукуваного має бути застосовано тимчасовий арешт. Відповідно до частини 5 статті 115, пункту 2 частини першої статті 97 КПК України, строк тримання під вартою обчислюється з моменту взяття під варту, а якщо взяттю під варту передувало затримання підозрюваного, обвинуваченого – з моменту затримання. Тому

строки тримання особи під вартою у кримінальному провадженні починають спливати з моменту затримання особи на території іншої держави. За цих обставин раніше зупинене досудове розслідування за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України підлягає відновленню, а якщо розслідування не зупиняли – у прийнятті рішення за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України вже немає сенсу.

Водночас, якщо досудове розслідування було зупинено на підставі пункту 2 частини 1 статті 280 КПК України після чого правоохоронні органи України розшукувану особу виявили на території іншої держави та її не затримано, запит про видачу (екстрадицію) злочинця може бути направлено без відновлення досудового розслідування. Без відновлення досудового розслідування цей запит може бути направлено також у разі, якщо від іншої держави отримано відомості про відмову або причини неможливості затримання розшукуваного, а також в разі утримання від надання цієї інформації, оскільки строки арешту не спливають, а проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва можливе за зупиненим кримінальним провадженням.

За аналогією можна вважати, що, якщо підозрюваний не затриманий на території іншої держави, передача кримінального провадження як процесуальна дія може відбуватися також у межах зупиненого досудового розслідування, зокрема, за пунктом 2 частини 1 статті 280 КПК України.

Норма пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України фактично передбачає зупинення досудового розслідування на час проведення слідчих (розшукових) дій в іншій державі, а після отримання необхідних документів щодо виконання запиту – відновлення розслідування. Однак, відповідно до частини 5 статті 280 КПК України, після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій недопустиме, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Проведення процесуальних дій у межах отримання міжнародної правової допомоги, по суті, є винятковим випадком

проведення процесуальних дій без відновлення розслідування, спрямованих, зокрема, на отримання доказів у провадженні.

Таким чином, доцільність прийняття рішення про зупинення досудового розслідування, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України, може бути лише в певних випадках. Зокрема, залежатиме від того, чи перебуває підозрюваний під вартою або домашнім арештом, а також процесуальних наслідків прийняття цього рішення. Перебування підозрюваного під вартою чи домашнім арештом автоматично виключає необхідність зупинення досудового розслідування.

Не цілком однозначним є розуміння моменту зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України. На думку Ю. О. Гришина та К. Г. Марченко, цим моментом і, водночас, умовою є документальне підтвердження Генеральною прокуратурою України прийняття рішення про направлення запиту до компетентного органу іноземної держави [227, с. 74]. Натомість 44,1 % опитаних слідчих ОВС вважають, що цим моментом є направлення компетентним органом, що здійснює досудове розслідування, міжнародного запиту до вповноваженого (центрального) органу України для подальшого спрямування до компетентного органу іншої держави; 26,6 % – момент виникнення необхідності в такому зверненні; лише 18,4 % опитаних поділяють думку зазначених авторів.

На наш погляд, щодо цього питання правильною є позиція більшості опитаних слідчих, що моментом прийняття рішення за аналізованою підставою є направлення органом досудового розслідування запиту про міжнародну правову допомогу до вповноваженого (центрального) органу України. Цю думку обґрунтуємо тим, що, по-перше, у пункті 3 частини 1 статті 280 КПК України не деталізовано можливість прийняття цього процесуального рішення лише на підставі згоди вповноваженого (центрального) органу України про звернення за правовою допомогою до іншої держави. По-друге, запит вповноважений (центральный) орган України розглядає протягом десяти днів, відповідно до частин 3, 4 статті 551 КПК України, його може бути повернено

для усунення недоліків, а після їх усунення орган досудового розслідування має направити його повторно. Після повторного отримання вповноваженим (центральним) органом України міжнародного запиту на його перевірку знову передбачено десять днів. Практика свідчить, що ця процедура може відбуватися неодноразово, на що буде витрачено чимало часу, навіть понад місяць. На жаль, за цей період загальні строки досудового розслідування можуть сплинути, тому їх доведеться подовжувати, що фактично суперечить принципу процесуальної економії. По-третє, підготовка та направлення запиту, як і усунення недоліків, – це процесуальна діяльність, що може здійснюватися в межах зупиненого досудового розслідування, якщо немає необхідності у проведенні додаткових слідчих (розшукових) дій. Оскільки на зазначені дії може бути витрачено чимало часу, постає реальна необхідність заощадження процесуальних строків.

Крім зазначених проблемних питань, не цілком зрозуміло, чому в пункті 3 частини 1 статті 280 КПК України законодавець використовує поняття «наявна необхідність» і як саме наявну необхідність має бути закріплено процесуально. Відповіді на це питання, на жаль, немає в законі та спеціальній літературі. Аналіз зазначеного поняття в контексті загального значення міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування дає підстави стверджувати, що воно призводить до неоднозначного розуміння підстави зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України, що, на наш погляд, недопустимо.

До прикладу, слідчий або прокурор під час досудового розслідування отримав інформацію, перевірка якої потребує проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. Ці дані слідчий, прокурор може отримати, зокрема, під час допиту особи, від оперативних підрозділів, під час ознайомлення з певними документами. Тобто саме в момент отримання цієї інформації постає необхідність звернення до іншої держави з метою отримання правової допомоги. Нинішня регламентація пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України визначає саме цей момент для прийняття рішення про зупинення

досудового розслідування. Проте зупинення досудового розслідування за цієї ситуації буде передчасним і, на нашу думку, незаконним з таких причин. По-перше, під час досудового розслідування необхідність проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва може бути усунуто. По-друге, зупинення досудового розслідування за іншими підставами здійснюють за наявності відповідного документа, а не в разі виникнення наявної необхідності в зупиненні розслідування, що нині не передбачає пункт 3 частини 1 статті 280 КПК України. По-третє, під час досудового розслідування може виникнути ситуація, за якої, наприклад, прокурор вважає, що наявна необхідність проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, проте слідчий, який розслідує злочин, може вважати, що доказів вини підозрюваного достатньо для завершення досудового розслідування.

З огляду на зазначене, слова «наявна необхідність» у пункті 3 частини 1 статті 280 КПК України, на наше переконання, є зайвими, тому їх потрібно вилучити.

Зупинити досудове розслідування з інших підстав, окрім зазначених у частині 1 статті 280 КПК України, неможливо. Однак на практиці можуть виникнути інші об'єктивні обставини, що унеможливають як завершення досудового розслідування на невизначений строк, так і прийняття іншого об'єктивного рішення. Яскравий приклад такої слідчої ситуації наводить Л. М. Яригіна, яка зазначає, що на практиці непоодинокі факти відмови російської сторони видати осіб, яких в Україні притягують до кримінальної відповідальності за фактом незаконного зберігання наркотичного засобу, кількість якого за російським законодавством не є великим розміром і в Росії це діяння не утворює складу злочину. Крім цього, у слідчих підрозділів знаходяться кримінальні провадження, відкриті за фактами вчинення злочинів, за які не передбачено покарання у вигляді позбавлення волі (стаття 164, частина 1 статті 296, частина 1 статті 286 КК України та інші), щодо осіб, які ухилилися від слідства та протягом тривалого часу перебувають на території

іноземної держави, будучи громадянами України. Згідно із міжнародним законодавством, українська сторона не може вимагати їх видачі і, враховуючи їх належність до громадянства України, не може направити кримінальне провадження в порядку передачі кримінального переслідування. Прийняття рішення в цих провадженнях не врегульовано чинним законодавством України, тому розслідування цієї категорії проваджень залишається без прийнятого рішення, поки не закінчаться строки давності притягнення до кримінальної відповідальності або обвинувачений самостійно не прибуде до України [228, с. 116–117].

Водночас КПК країн СНД, на відміну від КПК України, передбачають підстави зупинення досудового розслідування:

– якщо місцезнаходження підозрюваного чи обвинуваченого відомо, проте реальної можливості його участі у кримінальній справі немає (пункт 3 частини 1 статті 208 КПК РФ; пункт 3 частини 1 статті 246 КПК Білорусі; пункт 4 частини 1 статті 230 КПК Таджикистану);

– неможливість провадження слідчих дій, без яких не може бути прийнято рішення про закінчення попереднього слідства (пункт 5 частини 1 статті 246 КПК Білорусі);

– невиявлення безвісно зниклої особи (пункт 5 частини 1 статті 246 КПК Білорусі; пункт 10 частини 1 статті 50 КПК Казахстану);

– вирішення питання позбавлення обвинуваченого недоторканності (імунітету) (пункт 3 частини 1 статті 287/1 КПК Молдови; пункт 4 частини 1 статті 230 КПК Таджикистану; пункт 3 частини 1 статті 31 КПК Вірменії; пункт 4 частини 1 статті 221 КПК Киргизстану; частина 53.1.5 статті 53 КПК Азербайджану; пункт 3 частини 1 статті 50 КПК Казахстану);

– якщо діє непереборна сила, що тимчасово перешкоджає подальшому провадженню у кримінальній справі (пункт 3 частини 1 статті 31 КПК Вірменії);

– якщо обвинувачений перебуває в експедиції, службовому відрядженні понад два місяці (пункт 4 частини 1 статті 230 КПК Таджикистану).

З приводу останньої підстави слід зауважити, що чекати, доки минуть два місяці, на нашу думку, немає сенсу, важливим є факт перебування підозрюваного у відрядженні, оскільки саме ця обставина перешкоджає закінченню слідства.

Водночас зазначені підстави заслуговують на увагу, оскільки в разі виникнення перелічених обставин за КПК України прийняти жодне процесуальне рішення неможливо, у зв'язку із чим строки досудового розслідування будуть спливати, а у кримінальному провадженні не буде прийнятого рішення впродовж невизначеного терміну.

Крім цього, може скластися ситуація, за якої підозрюваний може перебувати в зоні бойових дій і з ним не буде зв'язку, наприклад, у разі складної бойової ситуації або якщо він виконує певне бойове завдання, що орієнтовано на значний час.

Під час проведення анкетування слідчим ОВС було запропоновано запитання, чи відповідають реаліям сьогодення положення пунктів 1–3 частини 1 статті 280 КПК України щодо зупинення досудового розслідування, чи їх необхідно доповнити (було передбачено декілька варіантів відповідей). Лише 21,8 % відповідей були: «Так, відповідають цілком і не підлягають доповненню». Водночас більшість опитаних вважають, що інститут зупинення досудового розслідування має бути доповнено додатковими підставами зупинення розслідування, а саме: не встановлено місцезнаходження потерпілого – 12,6 %; не встановлено місцезнаходження свідка – 6,7 %; місцезнаходження потерпілого чи свідка встановлено, однак їх прибуття неможливе за викликом унаслідок об'єктивних причин (хвороба, тривале відрядження, догляд за членами сім'ї тощо) – 24,7 %; місцезнаходження підозрюваного відоме, проте реальної можливості його участі у кримінальному провадженні немає – 20,3 %; зупинення досудового розслідування прокурором у разі виникнення обставин, що можуть на тривалий час перешкодити закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше доцільне об'єктивне процесуальне рішення – 25,7 %; наявна дія непереборної сили (паводок, вибух,

пожежа, землетрус, нещасний випадок тощо) – 7,2 %; натомість 3,8 % респондентів мали складнощі у відповіді, а 1,4 % мали інші погляди.

Безумовно, передбачити всі випадки, що можуть слугувати перешкодою для закінчення досудового розслідування, неможливо. Проте новели чинного КПК України надають можливість у цих ситуаціях прийняти відповідне універсальне законне процесуальне рішення. Зокрема, згідно із частиною 1 статті 36 КПК України, прокурор, здійснюючи свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності. Нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування здійснює у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, а також уповноважений приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом (пункт 9 частини 2 статті 36 КПК України).

Ураховуючи підстави зупинення досудового розслідування за КПК країн СНД, процесуальну неврегульованість дій слідчого або прокурора в разі неможливості не лише провести належне досудове розслідування, а й, водночас, прийняти об'єктивне рішення у провадженні, що відображало б реальність слідчої ситуації, а також положення статті 36 КПК України, пропонуємо доповнити частину 1 статті 280 КПК України пунктом 4 такого змісту: «виключні обставини перешкоджають закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше доцільне об'єктивне процесуальне рішення». Уважаємо, що зазначене процесуальне рішення має приймати прокурор у межах процесуального керівництва, оскільки це фактично виключна обставина зупинення досудового розслідування, що має важливе значення для обґрунтування такого руху кримінального провадження.

Підставами прийняття цього рішення не може бути неможливість участі інших (окрім підозрюваного) учасників кримінального провадження в досудовому розслідуванні.

Для зупинення досудового розслідування за запропонованою підставою слідчий чи прокурор, який здійснює досудове розслідування, доповідає про

необхідність прийняття цього процесуального рішення прокурору, який у разі згоди своєю постановою зупиняє досудове розслідування.

Висновки до розділу 2

1. Перелік захворювань, що є підставою для подання в суди матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання, установленого наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань і МОЗ України від 18 січня 2000 року № 3/6, не може бути використано для визначення переліку тяжких захворювань, що могли б слугувати підставою для зупинення досудового розслідування, оскільки він за своєю суттю не стосується інституту зупинення досудового розслідування.

2. Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 280 КПК України, перешкоду участі підозрюваного у кримінальному провадженні у зв'язку із хворобою слід розуміти як фізичну неможливість підозрюваного брати участь у певній процесуальній дії (важкий хворобливий стан, травма).

3. Перебування підозрюваної жінки в лікувальному закладі у зв'язку з вагітністю, пологами або в післяпологовий період також є підставою для зупинення досудового розслідування за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України.

4. Необхідними слідчими (розшуковими) та іншими процесуальними діями, які має здійснити слідчий до зупинення досудового розслідування, слід уважати слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, що фіксують обставини вчинення злочину, речові докази, викривають злочинні дії підозрюваного та, водночас, у разі невиконання яких, вони згодом можуть утратити доказове значення або стати взагалі нездійсненими, тобто ті, які мають зафіксувати обставини, що можуть змінитися чи зникнути, що надалі негативно позначиться на процесі доказування або може призвести до неможливості довести вину злочинця, якщо розслідування буде відновлено.

5. У пропозиціях стосовно того, що досудове розслідування слід також зупиняти на підставі неможливості встановити місцезнаходження підозрюваного з інших причин, коли у слідства немає даних про навмисне його переховування, що неодноразово подають до КПК України, не враховано, що брак цих даних не означає, що підозрюваний насправді не переховується від органів слідства, оскільки слідчий чи прокурор подеколи може не знати реальних намірів підозрюваного. Тому ці пропозиції є недостатньо обґрунтованими.

6. Зупинення досудового розслідування за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України можливе лише в разі звернення до компетентних органів іншої держави, якщо наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

7. Доцільність прийняття рішення про зупинення досудового розслідування, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України, може бути наявною лише в певних випадках. Зокрема, це буде залежати від того, чи перебуває підозрюваний під вартою або домашнім арештом, а також процесуальних наслідків прийняття цього рішення.

РОЗДІЛ 3

ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА ПІСЛЯ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

3.1. Проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні після зупинення досудового розслідування

Питання здійснення слідчим непроцесуальної діяльності після зупинення досудового розслідування з метою швидкого його відновлення та завершення розслідування досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: В. П. Бахін та В. М. Биков [2; 229], Ф. Ю. Бердичевський [230], В. Ф. Робозеров [231], І. А. Малютін [45] та ін. Підстави, порядок та обсяг непроцесуальних дій з прийняттям чинного КПК України значних змін не зазнав.

Водночас частина 5 статті 280 КПК України дозволяє проведення слідчих (розшукових) дій у межах зупиненого досудового розслідування, тому постає необхідність визначити ці дії, оскільки ні закон, що називає їх розшуковими, ні нормативно-правові акти МВС України та спеціальна юридична література, на жаль, не пропонують ані переліку цих слідчих (розшукових) дій, ані принципів, за якими певну слідчу (розшукову) дію слідчий, прокурор має право провести без відновлення досудового розслідування.

Зазначена правова ситуація спричиняє розбіжності серед слідчих, прокурорів та слідчих суддів щодо тлумачення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного та які можуть проводити в межах зупиненого досудового розслідування.

Крім цього, нез'ясованим є питання щодо можливості в цьому разі проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що, відповідно до частини 1 статті 246 КПК України, є різновидом слідчих (розшукових) дій.

Ураховуючи тлумачення терміна «розшук» і те, що немає жодних процесуальних відмінностей між конкретними слідчими (гласними й негласними) діями та відповідними розшуковими (гласними й негласними), С. О. Кузьніченко зазначає, що будь-яку слідчу (розшукову) і негласну слідчу (розшукову) дію можуть здійснювати зі спеціальною метою – розшуку, тобто встановлення місцезнаходження розшукуваної особи [232, с. 178]. Однак прикладів та обґрунтування цієї позиції автор не наводить. Аналізуючи думку вченого, вважаємо, що вона дещо суперечить частині 5 статті 280 КПК України, у якій ідеться про заборону проведення слідчих (розшукових) дій, крім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Законодавець визначає, що: по-перше, слідчі (розшукові) дії мають бути лише розшукового характеру, тобто не спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів; по-друге, фактично це лише певні слідчі (розшукові) дії, а не всі наявні. Тому необхідно додатково осмислити позицію автора, розглянувши слідчі (розшукові) дії з погляду необхідності їх проведення лише задля встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Відповідно до частини 1 статті 223 КПК України, слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Таку сутність слідчих (розшукових) дій визначають і науковці [233, с. 23; 65, с. 365]. Однак, проаналізувавши нинішнє визначення поняття доказів у частині 1 статті 84 цього Кодексу в сукупності з іншими нормами глави 5 КПК України та розумінням поняття доказів і процесу доказування у спеціальній літературі [43, с. 223], доходимо висновку, що, по-перше, проведення слідчих (розшукових) дій задля встановлення місцезнаходження підозрюваного не є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів; по-друге, ці дії не належать до процесу доказування. Вони спрямовані на отримання іншої інформації, що має значення для кримінального провадження. У зв'язку із цим постає логічне питання щодо їх законності, оскільки, відповідно до частини 5 статті 280 КПК України, ці дії дозволено

проводити лише з метою встановлення місцезнаходження підозрюваного, а не з метою отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих доказів.

Наприклад, підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначають в іншій інтерпретації – якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (частина 2 статті 246 КПК України). Тобто метою в цьому разі є необхідність отримання не лише доказів, а й відомостей про особу. Відомостями можуть бути як докази, так й інша інформація, що має значення у кримінальному провадженні.

Відповідно до визначення, поданого у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, «відомості – це: 1. Повідомлення, вісті про кого-, що-небудь. 2. Певні факти, дані про кого-, що-небудь» [12, с. 135]. Ураховуючи це визначення, вважаємо, що інформація щодо переховування підозрюваного від органів слідства або та, що сприяє встановленню його місцезнаходження, є відомостями. Тому метою проведення слідчих (розшукових) дій після зупинення досудового розслідування фактично є встановлення та фіксування відомостей щодо місцезнаходження розшукуваного, тобто таких, що мають значення для виконання завдань кримінального провадження.

З огляду на зазначене, пропонуємо частину 1 статті 223 КПК України викласти в редакції, наведеній у підрозділі 3.3 дослідження.

Для того щоб виокремити слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, розглянемо кожну з них.

Допит. Підставою для його проведення (стаття 224 КПК України) слід уважати наявність достатніх даних, що вказують на те, що певній особі відомі або можуть бути відомі відомості про обставини та факти, що мають значення для кримінального провадження [43, с. 229]. Переліку відомостей, що може отримати слідчий, прокурор під час допиту, немає. Проте надзвичайно важливою є переконаність саме цієї вповноваженої особи, що певні відомості мають значення у кримінальному провадженні. Тому отримання показань щодо місцезнаходження підозрюваного, який оголошений у розшук, і є

встановленням відомостей про обставини та факти, що мають значення для виконання завдань кримінального провадження.

Допит родичів і знайомих підозрюваного, інших осіб, зокрема й інших підозрюваних, може надати можливість швидше встановити місцезнаходження розшукуваного. Водночас цей допит не має бути спрямований, насамперед, на отримання (збирання) доказів. Це також стосується й одночасного допиту двох чи більше раніше допитаних осіб. Основою змісту протоколу допиту мають бути такі відомості: анкетні дані, місце перебування, мешкання, роботи, причина відсутності, коло родичів і знайомих, місця ймовірної появи, остання розмова, опис його зовнішності тощо. Водночас проведення допиту одного свідка може зумовити необхідність допиту іншої особи, на яку посилається допитуваний. Ця особа може бути допитана протягом різного часу, залежно від потреб слідчого, прокурора. Окреслена ситуація свідчить про те, що немає необхідності щоразу відновлювати досудове розслідування для проведення допитів. Звичайно, під час цієї слідчої (розшукової) дії може бути отримано відомості й обвинувального чи виправдувального характеру діянь підозрюваного, навіть інші факти його злочинних дій. Тому їх процесуальну перевірку, на наше переконання, слід проводити вже в межах відновленого досудового розслідування або розпочатого нового кримінального провадження.

Пред'явлення особи для впізнання. Проведення цієї слідчої (розшукової) дії буде мати розшуковий характер, якщо її здійснюють за фотознімками або матеріалами відеозапису особи підозрюваного (частина 6 статті 228 КПК України) чи за голосом (частина 9 статті 228 КПК України), що зумовлено тим, що його місцезнаходження невідоме.

Пред'являють підозрюваного для впізнання особам, які, наприклад, заявляють, що бачили його в певному місці, або якщо є припущення, що ці особи могли його бачити або чути.

Пред'явлення підозрюваного наживо (частини 1–5 статті 228 КПК України) фактично означає, що його місцезнаходження відомо, а слідча

(розшукова) дія спрямована на отримання доказів. Тому проведення в такий спосіб слідчої (розшукової) дії в цих випадках, на наш погляд, є недопустимим.

Упізнання підозрюваного як особи, яку бачили в певному місці, надасть можливість згодом її затримати.

Водночас, відповідно до другого речення частини 6 статті 228 КПК України, проведення впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису виключає можливість пред'явлення особи для впізнання. На наше переконання, ця позиція законодавця потребує уточнення, оскільки зазначені обмеження надто звужують можливості слідчого, прокурора щодо встановлення причетності особи до злочину. Забороняючи надалі пред'явлення особи для впізнання, це положення не забороняє проводити впізнання за фотознімками або матеріалами відеозапису повторно. Під час розшуку підозрюваного, що може бути навіть за декілька років потому, може виникнути потреба переконатися, що розшукуваний є саме тією особою, яка вчинила злочин. У цьому разі за наявності затриманого пред'явлення особи для впізнання за фотознімками або матеріалами відеозапису буде суперечити розумності проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Крім цього, аналізована заборона не враховує слідчу ситуацію, за якої, наприклад, потерпілий чи свідок могли і не впізнати особу злочинця за фотознімками чи матеріалами відеозапису або заявити про невпевненість свого бачення, надавши пояснення, що зможуть впізнати підозрюваного наживо. Позбавлення можливості особи впізнати підозрюваного наживо в цій ситуації фактично залишить кримінальне провадження без належної ідентифікації особи як злочинця, а це може поставити під сумнів докази вини саме цієї особи. Ураховуючи зазначене, ми пропонуємо в частині 6 статті 228 КПК України друге речення вилучити.

Пред'явлення трупа для впізнання (стаття 230 КПК України), якщо є підстави вважати, що це труп розшукуваного, вважаємо розшуковою слідчою дією, оскільки на момент проведення цієї дії доказів, що це труп саме розшукуваного, немає. Не слід виключати випадки, що труп можуть не впізнати, тоді для його ідентифікації необхідно буде проводити інші слідчі

(розшукові) дії. Однак після впізнання трупа підозрюваного як особи, що вчинила злочин, розслідування слід поновити.

Пред'явлення речей для впізнання. Під час проведення слідчих (розшукових) дій може бути виявлено й отримано речі або предмети, що можуть належати підозрюваному, якими він користувався або користується. Наприклад, підозрюваний міг носити певний одяг, користуватися певними речами з певною метою. Ці речі або предмети для підозрюваного могла спеціально отримувати й інша особа. Залежно від слідчої ситуації, пред'явлення цих предметів для впізнання, відповідно до статті 229 КПК України, надасть можливість ототожнити їх з особою розшукуваного, а надалі, шляхом проведення інших заходів, установити його місцезнаходження. Крім цього, у разі впізнання своїх речей чи предметів власник може не лише підтвердити, що підозрюваний перебував у певному місці, а й з'ясувати, де він може бути згодом.

Обшук. Зазначена слідча (розшукова) дія, підстави та порядок проведення якої визначено в статтях 233–236 КПК України, фактично єдина, що має на меті, відповідно до закону встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб (частина 1 статті 234 КПК України). На наше переконання, регламентація законодавцем зазначеної мети обшуку є доцільною, оскільки в разі переховування розшукуваного в житлі чи іншому володінні певної особи, навіть у власному, можуть виникнути випадки, коли неможливо відшукати й затримати його в інший спосіб. Проведення обшуку з цією метою є доцільним і з тактичних міркувань розшуку підозрюваного.

Водночас щодо регламентації в законі проведення обшуку є низка проблемних питань, на чому акцентував увагу і В. І. Галаган [234; 235].

Перебіг проведення обшуку фіксують у протоколі, зміст якого містить вступну, описову та заключну частини, відповідно до пунктів 1–3 частини 3 статті 104 КПК України. Зокрема, описова частина має містити відомості про послідовність дій та отримані внаслідок процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, зокрема виявлені та/або надані речі й

документи; а заключна – про вилучені речі й документи та спосіб їх ідентифікації. Ураховуючи зазначене, зауважимо, що закон безпосередньо не визначає вимоги до протоколу обшуку, у разі якщо обшук проводили з метою відшукування особи та цю особу було виявлено.

На наше переконання, керуючись змістом наведених у пункті 2 частини 3 статті 104 КПК України слів «отримані в результаті процесуальної дії відомості», слід закріпити в описовій частині протоколу обшуку факт виявлення відповідної особи, зазначивши таке: місце виявлення у приміщенні, її дії під час виявлення, її стан, відомості про неї, її пояснення з приводу переховування тощо. Заключна частина протоколу обшуку може містити лише відомості щодо вилученого майна.

Під час обшуку особу, яка перебувала у розшуку, має бути затримано, що слід процесуально зафіксувати. Час затримання має збігатися із часом проведення обшуку. Крім цього, відповідно до частини 3 статті 233 КПК України, виявлення розшукуваного може бути під час обшуку, який могли проводити в невідкладних випадках, до ухвали слідчого судді ввійти до житла чи іншого володіння особи. Відповідно до цієї норми, прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення цих дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, установлені внаслідок цього обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу. З огляду на це, невизначеним у законі залишається таке питання: чи слід уважати, на відміну від доказів, виявлення та затримання підозрюваного під час обшуку, проведеного до ухвали слідчого судді, якщо потім прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, правомірним. Неправомірність доступу до розшукуваного фактично не означає неправомірність його фізичного

затримання. Однак цій проблемі науковці не приділили належної уваги [236–238], тому зазначене питання потребує додаткового аналізу.

Огляд. Установлення місцезнаходження підозрюваного може бути досягнуто також і за допомогою зазначеної слідчої (розшукової) дії. Об'єктом огляду може бути: місцевість, приміщення, речі, документи (частина 1 статті 237 КПК України), труп людини (статті 238–239 КПК України) чи тварини [239, с. 156].

Наприклад, під час *огляду місцевості* може бути викрито певні сховища, у яких можуть переховуватися розшукувані особи, знаходитися предмети чи речовини, що можуть указати шлях переміщення злочинців або їх місцезнаходження. Його можуть здійснювати, зокрема, фронтальним методом, методом «прочісування» території, коли дослідники шикуються в розгорнутий стрій і, рухаючись, обстежують значну за площею територію [240, с. 94]. Цей огляд можуть здійснювати й в інших випадках.

Як під час обшуку, так і під час *огляду приміщень* (житла чи іншого володіння особи) можна встановити місцезнаходження розшукуваних осіб. Наприклад, під час безпосереднього переслідування осіб, яких підозрюють у вчиненні злочину (частина 3 статті 233 КПК України) і які сховалися у квартирі чи приміщенні. Або в разі отримання інформації щодо перебування злочинців у певних місцях слідчим шляхом.

Водночас під час проведення зазначених видів огляду також може бути отримано інформацію та висунуто на її основі версії про напрямки пересування злочинців, а також просторово-часову послідовність їх дій [86, с. 30].

Огляд речей і документів здійснюють, до прикладу, коли оглядають знаряддя вчинення злочину чи предмети й речі, що містять сліди вчинення злочину, документи з ознаками підроблення тощо. Уважаємо, що огляд речей і документів може бути спрямований на встановлення місцезнаходження підозрюваного лише в разі, якщо: по-перше, він не має головної мети – фіксування доказової інформації щодо події злочину; по-друге, речі і документи є (можуть бути) носіями інформації про розшукуваного, зокрема:

біологічного чи іншого матеріалу, виявлення графічних зображень, що можуть указувати на місцезнаходження підозрюваного.

Огляд трупа, здебільшого, проводять на місці його виявлення, тобто під час огляду місця події. Кінцевою метою огляду трупа людини є отримання інформації, за допомогою якої можна встановити: причини смерті, насильницький або ненасильницький характер смерті; збирають та оцінюють докази насильницької смерті – унаслідок убивства, самогубства або нещасного випадку [241, с. 278]. На момент проведення цього огляду інформації про особу, яка вчинила злочин, може ще не бути. Не завжди є підстави констатувати й те, що загалом мав місце злочин. Тому під час цього огляду, передусім, установлюють загальні відомості щодо обставин, які сталися, і відомостей про особу загиблого.

Якщо під час проведення огляду трупа на місці події буде акцентовано увагу на деталях, що можуть допомогти в розшуку підозрюваного, матеріали огляду слід долучити до відповідного кримінального провадження. Спираючись на його відомості, надалі можна проводити слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Ураховуючи зазначене, уважаємо, що огляд трупа не спрямований на встановлення місцезнаходження конкретного підозрюваного, оскільки це фактично інша подія або злочин, ніж той, за який щодо певної особи було винесено повідомлення про підозру.

Водночас не можна виключати випадки, що виявлений труп людини може бути саме підозрюваним, якого розшукують. У разі встановлення цього факту, зупинене досудове розслідування має бути відновлено, а після проведення необхідних слідчих (розшукових) дій слід вирішити питання щодо прийняття остаточного процесуального рішення у кримінальному провадженні.

На розшук підозрюваного може бути спрямований огляд трупа тварини, якщо на ньому є сліди чи певні об'єкти, що залишив або міг залишити підозрюваний, залежно від слідчої ситуації.

Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією. У своєму дослідженні М. Й. Кулик зазначає, що поняття ексгумації трупа слід розуміти як процесуальну дію організаційно-технічного характеру, яка полягає у вийманні трупа людини з могили з метою створення належних умов для подальшого проведення огляду трупа, пред'явлення його для впізнання, експертного дослідження та/або інших процесуальних дій. Крім цього, авторка вважає, що ексгумацію трупа у кримінальному процесі можуть проводити лише з місць офіційного поховання, коли органам досудового розслідування заздалегідь відомо, труп якої особи поховано і де саме [242, с. 35]. Поділяючи її позицію щодо розуміння поняття ексгумації трупа, зауважимо, що ексгумацію можуть здійснювати не лише з метою огляду трупа, проте законодавець у назві статті 239 КПК України це не передбачає. Натомість визначає інші процесуальні дії у змісті статті, що, на наш погляд, не цілком правильно.

Якщо слідчому, прокурору заздалегідь відомо, труп якої особи необхідно ексгумувати і він є розшукуваним, то, на наше переконання, ці процесуальні дії, з огляду на частину 5 статті 280 КПК України, мають лише ідентифікаційний характер. Проведенню ексгумації в цьому разі має передувати відновлення досудового розслідування.

Водночас, відповідно до законодавства, похованню також підлягають невпізнані трупи людини [243]. Тобто може бути ексгумація трупа невстановленої особи, і це не суперечить положенню статті 239 КПК України. За наведених обставин погляди М. Й. Кулик у цій частині потребують уточнення.

На нашу думку, якщо у слідчого чи прокурора є дані, що похований може бути особою, яку розшукують, проте немає доказів цього, тобто є висока вірогідність, що це не він, дії слідчого, прокурора щодо ексгумації трупа та ідентифікації його особи залишаються розшукового характеру, доки особу трупа не буде встановлено. Тому в цьому разі проведення процесуальних дій, пов'язаних із ексгумацією, може бути в межах зупиненого досудового розслідування.

Слідчий експеримент. Під час досудового розслідування слідчий чи прокурор, до прикладу, може отримати свідчення про те, що допитуваний бачив розшукуваних осіб у певному місці (місцевості). Однак указати точне місцезнаходження, напрям руху або дії підозрюваного інколи допитуваному з певних причин може бути складно. Натомість точніше про ці обставини допитуваний може пояснити на місці події. Для перевірки й уточнення його показань доцільно провести слідчий експеримент, відповідно до статті 240 КПК України. Водночас із тактичних міркувань цю слідчу (розшукову) дію слід проводити обережно, аби злочинці не здогадалися, що місце їх перебування або дії стали відомі правоохоронцям. Уважаємо, що за цих обставин слідчий експеримент буде спрямовано на встановлення місцезнаходження підозрюваних осіб.

Перелічити всі відомі у практиці розслідування види слідчого експерименту складно [244, с. 328], однак ця слідча (розшукова) дія не має бути спрямована на отримання нових або перевірку наявних фактів предмета доказування у кримінальному провадженні.

Освідування особи. Метою цієї слідчої (розшукової) дії, відповідно до частини 1 статті 241 КПК України, є виявлення на тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет. До слідів кримінального правопорушення може бути віднесено: порізи, укуси, синці тощо. До особливих прикмет – шрами, татуювання, сліди колишніх хвороб тощо. Освідування проводять, здебільшого, для встановлення причетності особи до вчиненого злочину або фіксування впливу об'єктивних факторів на людину.

Наприклад, якщо на тілі потерпілого є, зокрема, сліди боротьби з підозрюваним і потерпілий може впізнати його, то освідування наявності тілесних ушкоджень спрямовано на отримання доказів нападу підозрюваного, а не на його розшук, хоча місцезнаходження підозрюваного продовжує бути невідомим.

З огляду на мету освідчування, у зазначеному контексті освідчування особи не спрямовано на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Водночас як виняток припустимо, що на тілі певної людини можуть бути відомості про злочинця, який переховується. Зокрема, певні графічні або текстові татуювання, що можуть надати інформацію про можливе місце, де переховується підозрюваний, наприклад, татуювання приналежності до певного місця, організації (секти), де його можуть переховувати, тощо. За цих обставин вважаємо, що освідчування буде мати розшуковий характер.

Експертизи. Під час проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, може бути виявлено та вилучено матеріальні об'єкти (відбитки пальців рук, біологічні сліди тощо), які після проведення відповідної експертизи можуть указувати на факт перебування розшукуваного в певному місці або користування певними предметами. Установлення цього надає можливість стверджувати, що розшук злочинця здійснюють у правильному напрямі, а також сприяє визначенню подальшого його руху. Насправді ці експертні висновки, як і проведені експертизи після ексгумації трупа людини, є ідентифікаційними. Однак, на наш погляд, їх проведення буде необхідним і невід'ємним елементом сукупності слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Доцільність їх проведення в цих випадках обумовлена логічною послідовністю слідчих (розшукових) дій у визначеному напрямі та не суперечить засадам кримінального провадження. Про можливість проведення певних досліджень у зупиненій кримінальній справі зазначав свого часу і В. П. Лавров [245]. Отже, в окремих випадках призначення та проведення експертиз, на наше переконання, може мати елементи розшукової діяльності.

Аналіз положень частини 1 статті 223, частини 1 статті 246, частини 4 статті 249 та частини 5 статті 280 КПК України дає підстави стверджувати, що після зупинення досудового розслідування для встановлення місцезнаходження підозрюваного можуть проводити й негласні слідчі (розшукові) дії.

З огляду на частину 4 статті 249 КПК України, В. М. Тертишник висловлює думку, що всі негласні слідчі (розшукові) дії спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного [86, с. 132]. Проте детально зазначене питання цей автор не досліджував. Тому проаналізуємо негласні слідчі (розшукові) дії з позиції необхідності їх проведення задля встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Проведення більшості негласних слідчих (розшукових) дій можливо лише в разі розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину. Тому якщо підозрюваний буде переховуватися від органів слідства, учинивши злочин невеликої чи середньої тяжкості, його пошук за допомогою цих дій буде неможливим. Позиція законодавця, на наш погляд, потребує уточнення, оскільки підозрюваний може вчинити низку злочинів, наприклад, середньої тяжкості, однак продовжувати свою злочинну діяльність за неможливості встановити його місцезнаходження гласним шляхом.

Негласні слідчі (розшукові) дії поділяють на два види:

1) утрючання у приватне спілкування (§2 глави 21 КПК України), різновидами якого є:

- аудіо-, відеоконтроль особи;
- арешт, огляд і виїмка кореспонденції;
- зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- зняття інформації з електронних інформаційних систем;

2) інші види негласних слідчих (розшукових) дій (параграф 3 глави 21 КПК України), різновидами яких є:

– обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (стаття 267 КПК України);

– установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (стаття 268 КПК України);

– спостереження за особою, річчю або місцем (стаття 269 КПК України);

– аудіо-, відеоконтроль місця (стаття 270 КПК України);

– контроль за вчиненням злочину (стаття 271 КПК України);

– виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (стаття 272 КПК України);

– негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (стаття 274 КПК України).

На думку Є. О. Наливайко, найважливішими з можливих негласних слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на розшук підозрюваного, є: аудіо-, відеоконтроль особи (стаття 260 КПК України); огляд і виїмка кореспонденції (стаття 262 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (стаття 264 КПК України) та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (стаття 267 КПК України) [178, с. 129–132]. Думку цього автора можна поділяти в тій частині, що зазначені негласні слідчі (розшукові) дії справді можуть надати інформацію щодо місцезнаходження підозрюваного. Однак зняття інформації з електронних інформаційних систем задля розшуку підозрюваного є доцільним, наприклад, під час розслідування шахрайства з використанням електронно-обчислювальної техніки, але, водночас, може бути непотрібним під час розшуку особи без визначеного місця мешкання в разі вчинення ним розбійного нападу. Залежно від слідчої ситуації, найдоцільнішим може бути проведення й інших негласних слідчих (розшукових) дій. Тому виокремлення зазначених чотирьох негласних слідчих дій як найважливіших, на нашу думку, є не цілком об'єктивним.

Крім цього, вважаємо, що потребує уточнення позиція цього автора в розгляді огляду та виїмки кореспонденції як негласної слідчої (розшукової) дії окремо від накладення арешту на кореспонденцію, оскільки, відповідно до пункту 2 частини 4 статті 258 КПК України, арешт, огляд і виїмка кореспонденції є єдиним у цьому способі втручання у приватне спілкування. Зазначені процесуальні дії в сукупності як єдину негласну слідчу (розшукову) дію розглядає у своєму дослідженні й В. В. Шум [246, с. 38].

Проаналізуємо інші негласні слідчі (розшукові) дії, проведення яких може бути спрямовано на розшук підозрюваного.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

Відповідно до частини 3 статті 263 КПК України, зазначена негласна слідча (розшукова) дія полягає у проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, що передає особа та і яка має значення для досудового розслідування, а також одержанні, перетворенні та фіксуванні різних видів сигналів, що передають каналами зв'язку.

На початку XXI століття громадяни України масово почали обмінюватись інформацією за допомогою мобільного (стільникового) зв'язку, використовуючи мобільні телефони. Мобільна мережа GSM охоплює більшість території нашої держави. У зоні її дії, вільно пересуваючись, особа може безперешкодно обмінюватись інформацією, використовуючи послуги операторів мобільного зв'язку, таких як: «МТС Україна», «Київстар», «life» тощо. Ідентифікувати особу-користувача або розшукати її можна, установивши номер ідентифікаційної картки абонента (SIM-карта тощо) та/або унікальний міжнародний ідентифікаційний номер мобільного телефону (IMEI).

Під час зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж [247, с. 11–15, 27] можливо встановити:

- факт передавання інформації в режимі реального часу з фіксуванням змісту відомостей, що передають, установленням їх отримувача, кінцевого обладнання тощо;
- дані про початок, кінець, тривалість і зміст з'єднання, що передають у режимі реального часу;
- зміст електронної пошти або SMS- чи MMS-повідомлень (як відкритих та прочитаних абонентом, так і невідкритих та непрочитаних);
- зміст телефонних розмов підозрюваного або іншої особи;
- інші відомості.

Перелічені й інші відомості, що може отримати слідчий, прокурор, а також оперативний працівник ОВС під час зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, та їх аналіз, на наше переконання, нададуть

можливість установити місцезнаходження підозрюваного в межах України, а за необхідності, завдяки роумінгу, і в іншій державі.

Ураховуючи розшукові можливості зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії, думки авторів, згідно з якими це один з найефективніших способів отримання інформації про осіб, які становлять інтерес у досудовому розслідуванні [248, с. 37], вважаємо зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж негласною слідчою (розшуковою) дією, що може бути спрямована на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (стаття 274 КПК України) може ефективно бути проведено, наприклад, під час іншої негласної слідчої (розшукової) дії, зокрема обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, оскільки, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 267 КПК України, метою її проведення є виявлення та вилучення зразків для дослідження. Це може бути виїмка відповідних об'єктів, зняття копій документів, фотографування об'єктів, предметів, проведення дактилоскопіювання, відділення частини предмета, придбання предмета (речовини тощо) шляхом укладення договору купівлі-продажу, позики тощо [249, с. 21].

З огляду на необхідність проведення в певних випадках експертиз для ідентифікації та розшуку підозрюваного, на наше переконання, отримання цих зразків буде сприяти одержанню повніших відомостей щодо підозрюваного та кола осіб, які можуть надати інформацію щодо безпосереднього його місцезнаходження для подальшого затримання.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, відповідно до частини 1 статті 268 КПК України, полягає в застосуванні технічних засобів для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, зокрема мобільного терміналу систем зв'язку й інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку без розкриття змісту повідомлень, що передають, якщо внаслідок його проведення можна встановити обставини, які мають значення для

кримінального провадження. Зазначена негласна слідча (розшукова) дія передбачає локалізацію місцезнаходження радіоелектронного засобу в режимі реального часу (тобто інформацію про те, де перебуває певний засіб на момент спостереження за ним) [247, с. 22].

З огляду на зміст частини 1 статті 268 КПК України, можна стверджувати, що нею передбачено дії, спрямовані на розшук і встановлення безпосередньо місцезнаходження відповідного радіовипромінювального пристрою, а отже, вони мають розшуковий характер. Ураховуючи це, вважаємо, що під час локалізації, наприклад, мобільного телефону, водночас виявляють і місцезнаходження особи, яка ним користується. Висока ймовірність, що цією особою може бути власне підозрюваний або особа, яка може володіти потрібною інформацією щодо його місцезнаходження. Таким чином, проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії надасть можливість затримати підозрюваного.

Про спрямованість зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії на розшук підозрюваного зауважують і науковці [250, с. 106–107; 251, с. 244–249].

Спостереження за особою, річчю або місцем проводять для пошуку, фіксування та перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця в публічно доступних місцях. Можуть проводити візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження (частина 1 статті 269 КПК України). Спостереження визначають як збирання фактичних даних, що потрібні для виявлення, припинення, попередження, розкриття злочинів і розшук осіб, які їх учинили [248, с. 76–77].

З практичного погляду, об'єктами спостереження, на нашу думку, можуть бути:

– один з підозрюваних, який не перебуває в розшуку (це спостереження може надати можливість установити місцезнаходження іншого, якого розшукують);

– особи з кола родичів і знайомих підозрюваного, якого розшукують (це може надати можливість отримати інформацію або встановити його місцезнаходження);

– публічні та громадські місця (бари, ресторани, автозаправні станції, окремі ділянки місцевості тощо), де може з'явитися підозрюваний, який перебуває в розшуку, і буде можливість його затримати;

– речі (автотранспорт, цінності, отримані злочинним шляхом, тощо). Спроба скористатися підозрюваним чи іншою особою певною річчю чи отримати її також допоможе встановити місцезнаходження підозрюваного.

Отже, цілком обґрунтовно можна стверджувати, що досліджувана норма має, зокрема, і розшуковий характер, оскільки спостереження за окресленими об'єктами під час розшуку підозрюваного може надати важливу інформацію щодо місцезнаходження підозрюваного. Про розшукову спрямованість цієї негласної слідчої (розшукової) зауважують також науковці [252, с. 13–23].

Аудіо-, відеоконтроль місця полягає у здійсненні прихованого фіксування відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови та поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження (частина 1 статті 270 КПК України). Закон не деталізує, як розуміти поняття «інформація, яка має значення для кримінального провадження», тому, на наш погляд, доречно стверджувати, що нею можуть бути відомості щодо місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук. Наприклад, шляхом аудіо-, відеоконтролю місця, як і спостереження за ним, можна зафіксувати підозрюваного на відео- чи аудіозаписі, або осіб, які з ним контактують чи розмовляють.

Отримання й аналіз цієї важливої інформації надасть можливість провести інші процесуальні дії чи оперативно-розшукові заходи, спрямовані на затримання підозрюваного.

Контроль за вчиненням злочину, відповідно до частини 1 статті 271 КПК України, можуть здійснювати за наявності достатніх підстав уважати, що готують учинення або вчиняють тяжкий чи особливо тяжкий злочин, і проводити в таких формах: контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину.

Форми контролю за вчиненням злочину визначено в пункті 1.12 Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», що затверджена спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ (Інструкція) [253], які слід розглянути детальніше.

Контрольована поставка полягає в організації та здійсненні слідчим і вповноваженим оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, переданням, увезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її територією) товарів, предметів і речовин, зокрема заборонених до обігу, для виявлення ознак злочину та фіксування фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена КК України.

Контрольована закупка полягає в імітації придбання або отримання, зокрема безоплатного, у фізичних чи юридичних осіб незалежно від форм власності товару, який перебуває у вільному обігу, для викриття та документування факту вчинення злочину й особи, яка його вчинила.

Оперативна закупка полягає в імітації придбання або отримання, зокрема безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності

товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, для викриття і документування факту вчинення злочину й особи, яка його вчинила.

Спеціальний слідчий експеримент полягає у створенні слідчим й уповноваженим оперативним підрозділом відповідних умов в обстановці, максимально наближеній до реальної, для перевірки справжніх намірів певної особи, у діях якої вбачають ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень щодо реалізації задуму з учинення злочину.

Імітування обстановки злочину полягає в діях слідчого, оперативних працівників або іншої вповноваженої особи чи залучених осіб з використанням імітаційних засобів, які сформулюють для загалу уявлення про вчинення реального злочину, щоб запобігти йому та викрити відому чи невідому особу (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення.

Ураховуючи визначення негласної слідчої (розшукової) дії як контролю за вчиненням злочину, а також кожної з її форм, уважаємо, що вона за своєю суттю не має розшукового характеру. На наш погляд, контроль за вчиненням злочину спрямований на попередження настання суспільно небезпечних наслідків, що могли настати в разі вчинення злочину без проведення з боку правоохоронних органів заходів щодо його контролю, і, водночас, отримання та документування доказів злочинних дій певних осіб, а також обставин, що належать до предмета доказування у кримінальному провадженні. Спрямованість цієї негласної слідчої (розшукової) дії на пошук і фіксування доказів, що належать до предмета доказування, під час розслідування злочину визначають й інші автори [250, с. 75–78; 254, с. 82–86; 255, с. 48–49].

Слушною є думка О. А. Білічак, що проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії можливо за умов, якщо встановлені або невстановлені особи готують або вчиняють тяжкий чи особливо тяжкий злочин, розкриття та розслідування якого шляхом провадження інших гласних і негласних слідчих (розшукових) дій неможливо; цей злочин є незакінченим, а також установлення контролю з боку органу досудового розслідування забезпечує можливість

припинення злочинної діяльності на ранніх стадіях її вчинення [256, с. 133–134].

Крім зазначених поглядів, нерозшукову спрямованість цієї негласної слідчої (розшукової) дії можна обґрунтувати тим, що вона стосується зовсім інших подій, а не злочину, за яким проведено розслідування й підозрюваного вже оголошено в розшук і зупинено у зв'язку із цим досудове розслідування. Лише наслідки її проведення можуть надати підстави для притягнення певних осіб до кримінальної відповідальності.

Ураховуючи зазначене, вважаємо, що контроль за вчиненням злочину як негласна слідча (розшукова) дія за своїм змістом не спрямований на встановлення місцезнаходження підозрюваного, який переховується від органів досудового слідства та/або місцезнаходження якого невідоме.

Однак не можна виключати можливість, що під час проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії буде встановлено місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук, проте, на наш погляд, це супутній фактор її проведення, а не головний.

Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, відповідно до пункту 1.13 згаданої вище Інструкції полягає в організації слідчим й оперативним підрозділом уведення уповноваженої ними особи, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, в організовану групу чи злочинну організацію під легендою прикриття для отримання відомостей про її структуру, способи та методи злочинної діяльності, речей і документів, що мають значення для розслідування злочину або злочинів, які вчиняють ці групи. Зазначена мета впливає з норми частини 1 статті 272 КПК України.

На переконання деяких авторів, що необхідність проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії постає тоді, коли слідчий або прокурор, який розслідує тяжкий чи особливо тяжкий злочин, отримав фактичні дані, що його вчинили члени організованого злочинного угруповання, або є достатні дані вважати, що має місце підготовка до вчинення нового злочину членами

організованого злочинного угруповання, щодо діяльності якого вже проводять розслідування [255, с. 51]. Водночас В. А. Колесник додатково визначає мету проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії як виявлення осіб [254, с. 90], проте автор не уточнює, яких осіб і як саме.

Ураховуючи назву і зміст цієї негласної слідчої (розшукової) дії, вважаємо, що виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, як і контроль за вчиненням злочину, полягає в установленні та фіксуванні обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Виявлення осіб, про що зазначає В. А. Колесник, на наш погляд, є виявленням причетних до цього злочину осіб шляхом документування їх протиправних дій для подальшого притягнення до кримінальної відповідальності.

З огляду на зазначене, ця негласна слідча (розшукова) дія, на наше переконання, не спрямована за своєю суттю на встановлення місцезнаходження підозрюваного, якого розшукують, оскільки її можуть проводити після зупинення досудового розслідування. Однак під час її проведення також можливий і розшук підозрюваного.

Свого часу Л. М. Васильєв, позицію якого поділяв й А. С. Шагінян [28, с. 165], зазначив, що можливість провадження слідчих дій за зупиненою справою без її відновлення означає, що вони були б поза процесуальних строків, поза часом, а це суперечить поняттю «зупинення справи» [257, с. 97]. Нині, зауважує В. М. Тертишник, може виникати ситуація, коли зупиненням розслідування плин строків слідства призупинено, проте слідство активно провадять за рахунок негласних слідчих (розшукових) дій, причому пов'язаних із суттєвим обмеженням прав та свобод людини, і що може тривати протягом значного проміжку часу. Тоді йдеться про недотримання принципу справедливих строків провадження. І це чергова складна проблема. Доцільніше законодавчо дозволити щодо зупиненої провадженням справи здійснювати заходи оперативно-розшукового характеру [86, с. 132–133].

Аналізуючи позиції авторів щодо розглядуваної проблеми, зауважимо, що Л. М. Васильєв не конкретизує, на що саме мають бути спрямовані ці слідчі дії. Якщо цей автор мав на увазі ті, що спрямовані на отримання нових чи перевірку наявних доказів, тоді його думку можна поділяти. Однак проведення слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, є не розслідуванням злочину, а лише розшуком підозрюваного. Ця процесуальна діяльність не суперечить ані засадам кримінального провадження, ані конституційним правам громадян, тому позиції Л. М. Васильєва та А. С. Шагіняна, на наше переконання, потребують додаткового уточнення.

Водночас поняття «справедливі строки», на яке вказує В. М. Тертишник, немає у КПК України, натомість є поняття «розумні строки», на наш погляд, вони мають різне смислове навантаження, оскільки перше поняття відображає характер ставлення до кого- або чого-небудь, а друге поняття характеризує оптимальність часового проміжку.

У контексті позиції зазначеного автора постає логічне питання: як і щодо якого учасника кримінального провадження може бути порушено принцип справедливості строків під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного в межах зупиненого досудового розслідування. Наприклад, свідок не має стосунку до строків досудового розслідування, потерпілий – навпаки, здебільшого, зацікавлений у розшуку винуватця, а підозрюваного взагалі немає, оскільки він у розшуку.

Крім цього, КПК України не забороняє здійснювати заходи оперативно-розшукового характеру після зупинення досудового розслідування, підстави, строки та порядок їх проведення КПК України не регламентує. Отже, наведені погляди В. М. Тертишника також потребують корегування.

На підставі викладеного доходимо висновку, що не кожному слідчу (розшукову) дію гласного чи негласного характеру може бути проведено для встановлення місцезнаходження підозрюваного в межах зупиненого досудового

розслідування, а лише певні, у певних випадках і за певних обставин. До цих слідчих (розшукових) дій можуть належати:

- допит, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб;
- пред'явлення особи для впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису, голосом;
- пред'явлення трупа для впізнання;
- пред'явлення речей для впізнання;
- обшук;
- слідчий огляд місцевості, приміщень, речей, документів, трупа, пов'язаного з екстругацією;
- освідування особи (у виняткових випадках);
- слідчий експеримент;
- проведення певного виду експертизи.

Негласними слідчими (розшуковими) діями за цих обставин можуть бути:

- 1) усі негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані із втручанням у приватне спілкування;
- 2) інші види негласних слідчих (розшукових) дій, а саме:
  - обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;
  - установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу;
  - спостереження за особою, річчю або місцем;
  - аудіо-, відеоконтроль місця.

Керуючись змістом частини 5 статті 280 КПК України, Є. О. Наливайко вважає, що законодавець, забороняючи проведення слідчих (розшукових) дій після зупинення досудового розслідування, крім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, фактично дозволяє проведення будь-яких негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих як на встановлення місцезнаходження підозрюваного, так і на зібрання доказів. У зв'язку із цим, автор пропонує частину 5 статті 280 КПК України викласти в такій редакції: «Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих

(розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного» [178, с. 69]. Ураховуючи пропозицію цього автора, додатково зауважимо, що негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, згідно з частиною 1 статті 246 КПК України. Тому заборона проведення слідчих (розшукових) дій є автоматичною забороною проведення не лише гласних, а й негласних, оскільки в законі не деталізовано про заборону проведення лише гласних слідчих (розшукових) дій. Тому, на нашу думку, позиція Є. О. Наливайко потребує уточнення, а доповнення частини 5 статті 280 КПК України словами «та негласних слідчих (розшукових) дій» є зайвим, а пропозиція цього автора за аналізованих обставин не зумовлена необхідністю.

3.2. Підстави та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування

Після зупинення досудового розслідування на підставі одного з пунктів частини 1 статті 280 КПК України внаслідок об'єктивних чи суб'єктивних обставин постає необхідність його подальшого відновлення. Підстави, умови та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування регламентує стаття 282 КПК України. Водночас питання відновлення зупиненого досудового розслідування у спеціальній літературі, на жаль, майже не розглянуто. Здійснений аналіз підстав, умов і процесуального порядку відновлення досудового розслідування дає підстави стверджувати про недосконалість цих положень, а також невідповідність вимогам частини 1 статті 280 цього Кодексу. Уважаємо, що за цих обставин постає низка спірних питань в аналізованому контексті, а також може відбутися порушення як прав учасників кримінального провадження, так і законності в розслідуванні злочинів. Тому в дослідженні маємо усунути зазначені недоліки.

Нинішня регламентація статті 282 КПК України визначає такі випадки відновлення досудового розслідування:

1) якщо підстави для зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва);

2) у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій (частина 1 статті 282 КПК України);

3) у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування (частина 2 статті 282 КПК України).

Для досягнення мети дослідження проаналізуємо кожну з підстав відновлення розслідування окремо.

Підозрюваний видужав. Законодавець, використовуючи це поняття, не пояснює, як його правильно розуміти та визначати факт видужання особи. Ця невизначеність, на жаль, наявна ще з радянських часів [258, с. 188]. У зв'язку із цим І. А. Малютін зазначає, що до кримінальної справи в обов'язковому порядку має бути приєднано копію історії хвороби або виписку з неї, довідку лікаря або висновок медичної комісії про видужання обвинуваченого, спроможність брати участь у подальшому кримінальному судочинстві [45, с. 86]. Нині, на думку І. С. Кривоноса, відновлення розслідування може бути: у першому випадку – на підставі довідки лікаря про одужання, а в другому – за наявності можливості брати участь у проведенні слідчих (розшукових) дій. Крім цього, зазначений автор навіть використовує словосполучення «повне видужання» [259, с. 79]. Тобто науковці визначають не одну, а фактично дві підстави відновлення досудового розслідування в разі його зупинення за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України. Водночас у законі, а також у спеціальній літературі [43; 65; 66; 85; 86] зазначені дві складові не розмежовано, хоча вони, на наше переконання, різняться за своєю сутністю, що має принципове значення під час вирішення питання про відновлення досудового розслідування. Тож дослідимо ці дві складові детальніше.

Проаналізувавши поняття «видужання» та «повне видужання», доходимо висновку, що жодне з них не може бути єдиною підставою для відновлення досудового розслідування з таких причин. По-перше, підставою для зупинення досудового розслідування, як було зазначено в підрозділі 2.1 дослідження, є не власне факт хвороби, а тимчасова неможливість підозрюваного у зв'язку із цим брати участь у кримінальному провадженні. Цією причиною може бути, до прикладу, хронічне захворювання в період загострення. Однак за наявності хронічного захворювання видужання, здебільшого, є неможливим, а за цих обставин, з огляду на положення статей 48, 49 КК України, кримінальне провадження може підлягати закриттю. По-друге, підозрюваний, що фактично вже має можливість брати участь у процесуальних діях, може, зловживаючи поняттям «видужання», ухилятися від проведення за його участю процесуальних дій, отримавши медичний документ про покращення здоров'я, але не про видужання, хоча це парадокс, однак його зловживання, по суті, є законним, оскільки підозрюваний хворий, а у слідчого, прокурора немає документа, що він видужав. За цих обставин слушною вважаємо позицію авторів, які стверджують, що підставою відновлення досудового розслідування буде не лише видужання підозрюваного, а й коли стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні [45, с. 86; 56, с. 21; 145, с. 67]. Саме остання підстава, на наш погляд, має бути головною під час вирішення питання про відновлення досудового розслідування. Це стосується виняткової ситуації, коли слідство було зупинено за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України, у разі перебування жінки-підозрюваної в пологовому будинку у зв'язку з народженням дитини, оскільки змінювався природно її стан здоров'я, проте, водночас, вона могла і не хворіти, а отже, і не видужувати.

Оскільки поняття «забезпечення можливості брати участь у кримінальному провадженні» має інше смислове навантаження та не є тотожним поняттю «видужання», його має бути закріплено у КПК України.

На підставі викладеного, пропонуємо перше речення частини 1 статті 282 КПК України після слів «підозрюваний видужав» доповнити словами «та/або

стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні».

Водночас позиції І. А. Малютіна й І. С. Кривоноса щодо розуміння призначення медичних документів, потребують уточнення. По-перше, немає такого медичного документа як історія хвороби, а є медична картка стаціонарного (форма 003/о) або амбулаторного хворого (форма 025/о). По-друге, зазначені документи (зокрема довідка лікаря) не можуть містити інформацію щодо можливості/неможливості підозрюваному брати участь у кримінальному провадженні, це не входить у компетенцію лікаря, оскільки це визначена форма документа з відображенням лише певної інформації щодо хворого, зокрема діагнозу та періоду лікування. Наприклад, отримання підозрюваним виписки з медичної картки стаціонарного хворого ще не означає, що він видужав, оскільки його може бути переведено на амбулаторне лікування. По-третє, під час розслідування може виникнути ситуація, коли провести процесуальну дію, наприклад допит, за участю підозрюваного необхідно навіть в умовах стаціонару під час лікування. Тому видати виписку чи довідку про наслідки лікування буде неможливо, оскільки воно триває. Крім цього, стан здоров'я підозрюваного під час лікування може як поліпшуватися, так і погіршуватися, тому розслідування за необхідності можна зупинити та знову відновлювати декілька разів.

Таким чином, загальним правилом під час вирішення питання про відновлення досудового розслідування, на нашу думку, будуть: показання лікаря (лікарів) щодо спроможності підозрюваного брати участь у певній процесуальній дії; по-друге, це письмова відповідь на звернення слідчого, прокурора щодо перебігу та строків лікування підозрюваного, його стан на визначений період часу, рекомендації щодо можливості брати участь у певній процесуальній дії. Звичайно, що після завершення лікування документи про період лікування та його наслідки (довідка лікаря, виписка, листок непрацездатності тощо) необхідно обов'язково приєднати до матеріалів кримінального провадження.

Зазначимо, що медичні документи й інформацію щодо лікування підозрюваного має надавати профільний закріплений лікар підозрюваного, лікувальний заклад, що має право в установленому законом порядку здійснювати свою діяльність. Досудове слідство також може бути відновлено в разі необхідності проведення судово-медичної експертизи, спрямованої на перевірку об'єктивності хвороби та поставленого діагнозу.

Місцезнаходження підозрюваного встановлено. Якщо оголошення розшуку й зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування здійснюють на підставі, коли місцезнаходження підозрюваного невідоме, то усунення цієї підстави законодавець логічно визначив поняттям «місцезнаходження підозрюваного встановлено». Проте невизначеними є момент встановлення місцезнаходження підозрюваного, а також форма процесуального закріплення його як факту. Деякі автори вважають, що досудове розслідування підлягає відновленню з того часу, коли прокурору, слідчому з офіційних джерел стало відомо про одну з підстав відновлення [65, с. 476]. У цьому контексті постає питання щодо того, чи будуть показання або оперативна інформація про місцезнаходження підозрюваного встановленням його місцезнаходження, якщо особа, наприклад, перебуває в іншій області України чи навіть державі. На нашу думку, ця інформація є лише фіксуванням фактичних даних щодо місцезнаходження підозрюваного, оскільки проведення процесуальної діяльності з ним ще неможливе, а поза нею є висока ймовірність утратити строки розслідування. Тому слушною вважаємо позицію авторів, які стверджують, що встановленням місцезнаходження підозрюваного є його виявлення та затримання як гарантія його участі у кримінальному провадженні [163, с. 167; 54, с. 47]. Саме за цих обставин може бути складено процесуальний документ, у якому зафіксовано таке виявлення та затримання, що забезпечить підозрюваному реалізацію його прав, зокрема права на захист. Водночас факти виявлення та затримання в певних випадках слід розмежовувати, оскільки підозрюваного може бути виявлено в місцях

позбавлення волі, у важкому стані в лікарні, навіть померлим, що унеможлиблює його одночасне затримання.

Ураховуючи викладене, пропонуємо в першому реченні частини 1 статті 282 КПК України слова «його місцезнаходження встановлено» замінити словами *«встановлено його місцезнаходження та/або його затримано»*.

Не є, на наш погляд, складною ситуація, коли підозрюваного було затримано на місці проведення досудового розслідування. Відомості про його затримання цієї самої доби будуть відомі слідчому чи прокурору, який здійснює розслідування. У цьому разі час доби затримання буде відповідати дню відновлення досудового розслідування. Проте, якщо підозрюваного виявлено та затримано в іншій області України чи іншій державі, відомості про це можуть надійти слідчому, прокурору не одразу, а за добу або й пізніше. Причиною затримки можуть бути, зокрема, дії, спрямовані на встановлення особи затриманого. Щодо цієї обставини свого часу В. М. Биков, В. Д. Ломовський зазначали, що якщо відновлювати слідство датою затримання підозрюваного, то це буде фактично «заднім числом», тому правильною є практика відновлення слідства лише в момент доставлення підозрюваного до місця провадження розслідування, за настання можливості проведення за його участю слідчих дій [145, с. 66–67]. Аналіз позиції зазначених авторів дає підстави вважати, що вона є не цілком правильною з таких причин:

по-перше, відповідно до першого речення частини 1 статті 282 КПК України, досудове розслідування має відновлюватися з моменту встановлення місцезнаходження підозрюваного, а не з моменту доставлення до місця розслідування;

по-друге, з моменту його затримання починають спливати строки застосування запобіжного заходу, пов'язаного з обмеженням волі, тому немає сенсу слідчому, прокурору зволікати з відновленням досудового розслідування, оскільки все одно може виникнути необхідність їх продовження;

по-третє, підозрюваний має процесуальні права й обов'язки, які він може реалізовувати чи дотримуватися вже з моменту його фактичного затримання, а не після доставлення до слідчого чи прокурора.

З огляду на це, досудове розслідування має бути відновлено з моменту виявлення та/або затримання підозрюваного. Водночас період часу між фактичним виявленням та/або затриманням підозрюваного, який перебував у розшуку, і реальною можливістю прийняття рішення про відновлення досудового розслідування є об'єктивною проміжком часу передання інформації про обставини дійсності, що не порушує законних прав та інтересів учасників кримінального провадження.

Законодавець, доповнивши частину 1 статті 280 КПК України підставою зупинення досудового розслідування, визначеною пунктом 2¹, не передбачив можливість усунення цієї підстави під час відновлення досудового розслідування. На наш погляд, це суттєвий недолік, оскільки, визначаючи підстави зупинення досудового розслідування, необхідно визначати й підстави його відновлення [260].

Ураховуючи положення пункту 2¹ частини 1 статті 280, частини 1 та абзацу третього частини 3 статті 297⁴ КПК України, можна стверджувати, що після відмови слідчим суддею в задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, зокрема, на підставі недоведеності переховування підозрюваного поза межами України та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування, слідчий чи прокурор може отримати нову інформацію щодо переховування підозрюваного поза межами України. Ці відомості можуть бути одержані в межах зупиненого досудового розслідування, що фактично усуває підставу зупинення, передбачену пунктом 2¹ частини 1 статті 280 КПК України. Відповідно до частини 5 статті 280 цього Кодексу, вважаємо, що приєднання до матеріалів кримінального провадження зазначеної додаткової інформації, а також повторне направлення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування як процесуальної дії, може бути й без відновлення розслідування. У разі винесення слідчим суддею

повторної ухвали, однак уже про задоволення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, досудове розслідування має бути відновлено.

Водночас, ураховуючи зміст частини 3 статті 297⁴ КПК України, слідчий суддя може відмовити в задоволенні клопотання з інших причин, окрім зазначеної вище. Усунення цих причин також має надавати право слідчому, прокурору на повторне звернення з клопотанням. Також ухвалу слідчого судді може бути оскаржено, відповідно до пункту 12 частини 1 статті 309 КПК України, а значить, може бути скасовано та прийнято рішення про спеціальне досудове розслідування. Це, водночас, також усуває необхідність прийняття рішення про зупинення досудового розслідування.

Таким чином, пропонуємо речення перше частини 1 статті 282 КПК України після слів «встановлено його місцезнаходження та/або його затримано» через кому доповнити словами *«задоволено клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування»*.

Завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. У разі відновлення досудового розслідування за цією підставою невизначеним залишається питання встановлення моменту завершення проведення цих процесуальних дій. У спеціальній літературі та міжнародно-правових актах на цих особливостях увагу не акцентовано також.

З огляду на положення статті 560 КПК України, цим моментом можна вважати отримання вповноваженим (центральним) органом України матеріалів виконання міжнародного запиту. Однак під час анкетування слідчих ОВС на запитання, як слід визначати момент відновлення досудового розслідування після його зупинення, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК України, 60,19 % респондентів відповіли: «Коли слідчий, прокурор безпосередньо одержав матеріали кримінального провадження від уповноваженого (центрального) органу України». Тобто погляди практичних працівників дещо різняться з позицією законодавця в цьому питанні. Уважаємо, що думка респондентів є слушною, оскільки отримання вповноваженим

(центральним) органом України матеріалів виконання міжнародного запиту ще не дозволяє компетентному органу (слідчому чи прокурору), який здійснює розслідування, ознайомитися з ними фізично й дістати можливість проведення подальшого розслідування. У цьому випадку також передчасне відновлення досудового розслідування без його подальшого належного проведення призведе лише до втрати процесуальних строків, а їх заощадження під час досудового розслідування, зазвичай, украй необхідне для слідчого. Тому підставою для відновлення досудового розслідування, на наш погляд, є безпосередньо отримання компетентним органом (слідчим чи прокурором), який здійснює досудове розслідування, матеріалів виконання міжнародного запиту.

Водночас акцентуємо увагу, що проведення процесуальних дій у кримінально-процесуальних відносинах між Україною та іншими державами здійснюють у межах міжнародно-правової допомоги, що було доведено в підрозділі 2.3 дослідження.

Ураховуючи зазначене, пропонуємо в реченні першому частини 1 статті 282 КПК України слова «завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва» замінити словами *«компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу»*. Слід мати на увазі, що в наданні міжнародно-правової допомоги запитувана сторона може й відмовити, тому правильними, на наш погляд, будуть не слова «матеріали виконаного запиту», а саме слова «матеріали щодо виконання запиту».

Зважаючи на наші пропозиції, надані в підрозділі 2.3 дослідження, щодо доповнення частини 1 статті 280 КПК України пунктом 4, можна стверджувати, що досудове розслідування має відновлюватися на загальних підставах. Тому пропонуємо перше речення частини 1 статті 282 КПК України після слів *«компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу»* через кому доповнити словами *«усунуто виключні обставини, що перешкоджали завершенню розслідування»*.

Безперечною є підстава відновлення досудового розслідування *в разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій*. Однак нинішня регламентація цієї підстави у КПК України, на наше переконання, потребує належного унормування.

Відповідно до першого речення частини 1 статті 282 КПК України, зупинене досудове розслідування відновлюють у двох випадках, а саме: якщо підстави для зупинення перестали існувати та в разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. Зі змісту зазначеної норми випливає, що в першому випадку підстави зупинення досудового розслідування, відповідно до частини 1 статті 280 КПК України, усунуто, а в другому – підстави ще наявні, але розслідування все одно необхідно відновити. Тобто перше речення частини 1 статті 282 КПК України регламентує різні підстави відновлення досудового розслідування, однак слідчий або прокурор за цих обставин у постанові про відновлення досудового розслідування вимушені посилатися на одну й ту саму норму. Водночас, на наш погляд, застосування їх одночасно майже неможливо, оскільки в обох випадках розслідування відновлюють для проведення безпосередньо слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, хоча зумовлена ця необхідність різними об'єктивними чи суб'єктивними обставинами.

Тому вважаємо, що аналізовані підстави відновлення досудового розслідування, регламентовані першим реченням частини 1 статті 282 КПК України, слід розділити в окремі пункти частини 1 цієї статті. Таке унормування досліджуваних підстав відновлення розслідування буде чіткіше відображати мотиви прийняття цього процесуального рішення, їх сприйняття та розуміння учасниками кримінального провадження.

Відновлення досудового розслідування в разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування. У контексті дослідження цієї підстави проблемним є питання процесуального порядку відновлення досудового розслідування в разі прийняття слідчим суддею зазначеного рішення. Аналізуючи частину 3 статті 219 та частину 2 статті 282 КПК України,

І. С. Кривонос пропонує внести роз'яснювальні зміни до КПК України, згідно з якими досудове розслідування слід уважати відновленим з моменту:

- а) винесення постанови про скасування;
- б) повернення матеріалів досудового розслідування до слідчого та прийняття останнім їх до провадження;
- в) винесення слідчим суддею, слідчим або прокурором окремої постанови про відновлення розслідування.

Поділяючи думку М. С. Колосович та О. С. Колосович [261, с. 63], цей автор вважає, що не може йтися про законність відновлення досудового розслідування, якщо його було зупинено незаконно. У разі визнання рішення про зупинення незаконним, процесуальна ситуація має скластися так, ніби це рішення не приймали, а строки розслідування й давності притягнення особи до кримінальної відповідальності має бути відновлено. Крім цього, І. С. Кривонос обґрунтовує доцільність уведення норми, відповідно до якої відновлення перебігу строків досудового розслідування має розпочинатися з моменту отримання слідчим матеріалів досудового розслідування та постанови слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування [259, с. 76–77].

З огляду на зазначене, можна констатувати, що наведені пропозиції цього автора є дещо суперечливими, що підтверджує складність питання та необхідність його подальшого дослідження. Тому спробуємо сформулювати єдиний підхід до розв'язання цієї проблеми, ураховуючи позицію науковця.

Так, відповідно до частин 1 та 2 статті 369 КПК України, рішення слідчого судді не може бути у вигляді постанови, а в цьому разі лише у вигляді ухвали. Закон не містить норм, що визначають законність чи незаконність рішення слідчого, прокурора на досудовому розслідуванні, на відміну від судового рішення (стаття 370 КПК України). Відповідно до загальних норм щодо процесуальних рішень, законним логічно можна вважати рішення про зупинення досудового розслідування в разі його винесення з дотриманням вимог статей 110, 280, 281 КПК України. Погодження цього рішення з прокурором є додатковою гарантією його законності. Водночас низка норм

КПК України, на підставі яких приймають процесуальні рішення, має оцінний характер, і в різний період часу та слідчої ситуації їх можна тлумачити по-різному. Ураховувати слід і те, що закон не визначає підстав, за якими слідчий суддя має скасовувати постанову про зупинення досудового розслідування, тому ці підстави можуть бути різними не лише в разі її незаконного винесення.

Досить вузькими, на нашу думку, є можливості практичної реалізації поглядів авторів щодо скасування всіх наслідків, які мали місце після винесення скасованої постанови про зупинення досудового розслідування, необхідності поновлення строків досудового розслідування та перебігу давності притягнення особи до кримінальної відповідальності. По-перше, запропоноване складно застосувати під час скасування постанови про зупинення, винесеної відповідно до пунктів 1, 2¹–3 частини 1 статті 280 КПК України, зокрема тому, що період зупинення за пунктами 1 та 3 зазначеної статті не є таким тривалим, що може призвести до спливу строків давності, якщо кримінальне провадження розпочате через незначний проміжок часу після вчинення злочину. Скасування постанови про зупинення досудового розслідування за пунктом 2¹ цієї самої статті, на наш погляд, не є підставою для скасування розшуку підозрюваного. По-друге, після зупинення досудового розслідування могли проводити слідчі (розшукові) дії (гласні чи негласні), необхідність здійснення яких була зумовлена не лише прийнятим рішенням про це зупинення. По-третє, перебіг строків давності встановлений не КПК, а КК України, і їх поновлення не регламентує КПК України. Тому в разі якщо цей перебіг не було зупинено в установленій статтею 49 КК України час, особа злочинця все одно буде підлягати звільненню від кримінальної відповідальності. По-четверте, скасовану постанову могло бути винесено, наприклад, п'ять років тому, і якщо вважати, що її ніби не виносили, постає питання, що відбувалося в період з дня її об'єктивного винесення і до дня її скасування. На наш погляд, відповідь лише одна – здійснювали досудове розслідування. Проте, оскільки строки досудового розслідування не подовжували, вони остаточно сплинули майже чотири роки тому. Насамкінець, погляди авторів суперечать суті статті 282 КПК України,

що регламентує відновлення досудового розслідування, а неможливість визнання процесуального рішення про це зупинення нікчемним. На нашу думку, прийняття запропонованих авторами процесуальних рішень, пов'язаних зі скасуванням постанови про зупинення досудового розслідування, лише ускладнюють роботу слідчому та прокурору, що вкрай недоцільно.

Уважаємо, що для процесуального унормування досліджуваного питання необхідно зважати, зокрема, на сутність і призначення скарги на постанову про зупинення досудового розслідування. Оскаржуючи це процесуальне рішення, особа прагне поновлення проведення процесуальних дій для швидшого прийняття остаточного рішення у провадженні, а не створення слідчому або прокуророві процесуальних перешкод у розслідуванні. Задоволення в цьому разі законних вимог скаржника і є забезпеченням його прав й інтересів під час досудового розслідування.

Відповідно до частини 3 статті 219 КПК України, строк розслідування вважають відновленим автоматично з моменту винесення слідчим суддею ухвали про скасування постанови про зупинення досудового розслідування. Однак у практичній діяльності можливі ситуації, коли внаслідок об'єктивних причин цю ухвалу отримає слідчий, прокурор не одразу, а через певний час (слідчий, прокурор у відраженні, хворий, ухвалу винесено в п'ятницю ввечері тощо). За цих умов до моменту отримання ухвали слідчий, прокурор не зможуть виконувати ухвалу та проводити слідчі (розшукові) дії. Уважаємо, що для процесуального врегулювання цієї прогалини слід за аналогією враховувати процедуру поновлення строків досудового розслідування, що визначена частиною четвертою статті 120 нині не чинного КПК України 1960 року. Відповідно до цієї норми, у разі повернення судом справи для провадження додаткового розслідування, а також відновлення закритої справи строк додаткового розслідування встановлював прокурор, який здійснював нагляд за слідством, у межах одного місяця з моменту прийняття слідчим справи до провадження. Тобто враховано час між винесенням рішення судом і

реальною можливістю слідчого його виконувати. Однак не слід зловживати наданим часом, необхідно поновити розслідування якомога швидше.

На відміну від КПК України, питання збереження процесуальних строків у разі скасування постанови про зупинення досудового розслідування у КПК Білорусі, РФ, Таджикистану, Вірменії, Киргизстану вирішено іншим шляхом. За КПК зазначених країн, слідчий, який розслідує злочин, має винести окрему постанову про відновлення досудового розслідування.

На наш погляд, закріплення в КПК України можливості винесення слідчим, прокурором окремої постанови про відновлення досудового розслідування могло б запобігти можливій втраті процесуальних строків з технічних й організаційних причин.

Для цього пропонуємо в резолютивній частині ухвали слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування поєднати пункти 1 та 3 частини 2 статті 307 КПК України, де першим пунктом зазначити про скасування постанови, а другим – зобов'язати слідчого чи прокурора відновити досудове розслідування не пізніше ніж наступного дня після отримання ухвали слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування.

Про відновлення досудового розслідування слідчий чи прокурор, дотримуючись вимог статті 110 КПК України, виносить відповідну постанову. Відомості про прийняте процесуальне рішення, згідно з підпунктом 3 пункту 3.1 частини 3 Положення, вносять протягом 24 годин до ЄРДР.

На жаль, зазначену постанову не згадано в навчальних посібниках зі складання процесуальних документів [187; 49]. Однак, на наш погляд, структура та зміст постанови про відновлення досудового розслідування, з огляду на частину 5 статті 110 КПК України, потребує додаткового осмислення й уточнення, що розглянемо в наступному підрозділі.

3.3. Напрями вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування

Невід'ємним елементом розвитку суспільства є дослідження, аналіз та вдосконалення правової бази його діяльності, формування суспільно-правових відносин, що мають відповідати актуальним потребам часу.

Нині політика держави спрямована, зокрема, на усунення наявних недоліків й оновлення нормативних актів, що наразі регламентують напрями її діяльності. Значну увагу приділено також кримінальному процесуальному законодавству. До КПК України вносять суттєві зміни та доповнення. Зазнав суттєвих змін й інститут зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. Поглиблене дослідження норм зазначеного інституту засвідчило необхідність його подальшого вдосконалення, структурного та змістовного оновлення, а у зв'язку із цим – належного унормування інших положень КПК України. У цьому контексті інститут зупинення досудового розслідування, зокрема норми, що регламентують розшук підозрюваного, науковці не досліджують, не акцентували на цьому увагу й попередники.

У період виникнення та на початку становлення інституту зупинення досудового розслідування, до прийняття КПК 1960 року, дослідження його норм поглиблено не здійснювали. Розглядали лише можливість слідчого або прокурора за певних обставин прийняти процесуальне рішення щодо зупинення або іншого руху кримінальної справи. Після прийняття нині чинного КПК України закон став визначати не тільки підстави, а й умови зупинення досудового розслідування, дотримання яких є обов'язковим. Чіткіше регламентовано процесуальний порядок прийняття рішення про зупинення, а потім і відновлення розслідування. Важливим є те, що у КПК 1960 року інститут зупинення досудового розслідування набув такої структури, що лягла в його основу і в чинному КПК України. Проаналізуємо цей аспект детальніше.

Інститут зупинення досудового розслідування у КПК 1960 року виокремлено в главу 19 «Зупинення досудового слідства». Перша стаття

інституту 206 мала назву «Підстави та порядок зупинення слідства». Частина перша цієї статті в чотирьох пунктах визначала підстави зупинення досудового розслідування. Далі, у частинах другій і третій цієї статті, визначено умови зупинення досудового слідства, зокрема: можливість прийняття рішення про зупинення лише після винесення відповідної постанови та виконання всіх слідчих дій, проведення яких можливе у відсутності обвинуваченого, а також вжиття заходів до збереження документів та інших можливих доказів у справі. Частина четверта статті 206 зазначеного Кодексу регламентувала процесуальний порядок зупинення слідства, а саме в разі винесення слідчим мотивованої постанови, копію якої направляють прокуроріві. Якщо у справі притягнуто двох або декількох обвинувачених, а підстави для зупинення справи стосуються не всіх обвинувачених, слідчий вправі виділити та зупинити справу щодо окремих обвинувачених або зупинити провадження в усій справі.

Крім цього, процесуальний порядок зупинення досудового слідства додатково деталізовано у статті 207 КПК 1960 року «Зупинення слідства, коли місцезнаходження обвинуваченого невідоме». Згідно з нею, коли місцезнаходження обвинуваченого невідоме, слідчий оголошує його розшук, керуючись статтею 138 цього Кодексу, а слідство зупиняє, дотримуючись вимог частини 2 статті 206 цього Кодексу до розшуку обвинуваченого. У статті 208 КПК 1960 року «Зупинення слідства при тимчасовому тяжкому захворюванні обвинуваченого» було зазначено: якщо слідством буде встановлено, що обвинувачений після вчинення злочину тимчасово тяжко захворів, слідчий зупиняє провадження у справі відповідно до вимог частини 2 статті 206 цього Кодексу до видужання обвинуваченого. У статті 209 КПК України 1960 року «Зупинення слідства, коли не встановлено особи, яка вчинила злочин» передбачено: коли особу, яка вчинила злочин, не встановлено, слідчий зупиняє досудове слідство у справі відповідно до вимог частини 3 статті 206 цього Кодексу і зобов'язаний як безпосередньо, так і через органи дізнання вживати заходів до встановлення особи, що вчинила злочин. Остання

стаття досліджуваного інституту регламентувала підстави та порядок відновлення досудового розслідування.

Надалі в чинному КПК України інститут зупинення досудового розслідування дещо видозмінюється, проте проблемні питання змістового та структурного характеру залишаються.

За чинним КПК України глава 23 має назву «Зупинення досудового розслідування». Порівняно із КПК 1960 року, за змістом назва глави залишається однаковою. Заміна слова «слідства» на «розслідування» відбулася лише внаслідок загальної заміни назви «досудове слідство» на «досудове розслідування» у кримінальному процесуальному законодавстві України. Аналогічна ситуація прослідковується й у назвах перших статей досліджуваного інституту. Крім цього, зазначені статті так само мають частини, що визначають підстави, умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування.

Першими двома підставами зупинення розслідування, як у частині першій статті 206 КПК 1960 року, так і в частині 1 стаття 280 чинного КПК України, незмінно залишається розшук злочинця, а також його тимчасове тяжке захворювання. Цілком різні підстави регламентовано у третьому та четвертому пунктах. У КПК України 2012 року виключено можливість зупинення досудового розслідування, коли не встановлено особу, яка вчинила злочин, натомість надано слідчому, прокурору право на його зупинення в разі наявної необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. Останні зміни, що внесено як у статтю 206 КПК 1960 року, так і у статтю 280 чинного КПК України, пов'язані з можливістю зупинення досудового розслідування на підставі судового рішення.

Водночас, відповідно до назви статей 206 та 280 цих Кодексів, аналізовані положення мають визначати лише два зазначені блоки процесуальних норм. Однак за аналогією до статті 206 КПК України 1960 року, стаття 280 чинного КПК України не лише визначає окреслені положення, а й містить регламентацію умов зупинення досудового розслідування, наявність

яких у назві статті не передбачена. Зокрема, стаття 280 КПК України містить такі умови: особі має бути повідомлено про підозру (частина 1 статті 280 КПК України), необхідність виконання слідчим усіх можливих слідчих (розшукових) дій (частина 2 статті 280 КПК України). Причому остання норма вимагає виконання слідчих (розшукових) дій лише від слідчого, хоча, відповідно до пункту 4 частини 2 статті 36 цього Кодексу, досудове розслідування може проводити і прокурор. За такої регламентації, якщо досудове слідство здійснює прокурор, то перед прийняттям рішення про зупинення він має передати провадження слідчому для виконання всіх необхідних і можливих слідчих (розшукових) дій, що, на наш погляд, є недоцільним. Тому вважаємо, що цей недолік має бути усунуто.

Водночас інститут зупинення досудового розслідування як за КПК 1960 року, так і за чинним КПК України містить статті з різними назвами, положення яких за змістом частково *дублюються*, що вважаємо необґрунтованим.

Наприклад, стаття 207 КПК 1960 року була бланкетною, з виноскою на статтю 138 цього Кодексу. Водночас як у частині першій статті 138, так і в частині першій статті 207 КПК 1960 року було зазначено, що коли місцезнаходження обвинуваченого (особи, щодо якої винесено постанову про притягнення її в справі як обвинуваченого) невідоме, слідчий оголошує його розшук. Однакова регламентація, вочевидь, зайва.

Крім цього, у частині 1 статті 281 КПК України зазначено, що якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук. Проте це положення, на наш погляд, дублює положення пункту 2 частини 1 статті 280 цього Кодексу. Зокрема, в обох нормах констатовано невідомість місцезнаходження підозрюваного, у зв'язку із чим він підлягає розшуку й затриманню. Між тим, частина 2 статті 281 КПК України змістовно має регламентацію процесуального порядку зупинення досудового розслідування, визначеного пунктом 2 частини 1 статті 280 цього Кодексу, наприклад, указуючи, що про оголошення розшуку

може бути зазначено, зокрема, у постанові про зупинення досудового розслідування, а також що відомості про це рішення вносять до ЄРДР. На наш погляд, цю регламентацію мають містити норми, що визначають питання процесуального порядку саме зупинення досудового розслідування, а не розшуку підозрюваного.

Відповідно до частини 3 статті 281 КПК України, здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам. Зі змісту цієї норми випливає, що слідчий чи прокурор можуть або самостійно розшукувати підозрюваного, або разом з оперативними підрозділами. Ураховуючи це, можна стверджувати, що зазначена норма не регламентує ні підстави, ні умови, ні процесуальний порядок оголошення розшуку підозрюваного, а визначає лише право слідчого та прокурора на задіяння можливих сил і засобів у його розшуку у правовому полі.

До зазначених можливостей можна ще віднести розшук підозрюваного не лише шляхом виконання слідчих (розшукових) дій, а непроцесуальними методами, що є обов'язковим після зупинення досудового розслідування. До них можна віднести створення слідчо-оперативних груп, висунення версій і складання спільних планів, витребування слідчим, прокурором в оперативного підрозділу довідок щодо виконаної роботи.

Важливою є робота з громадськістю, зокрема шляхом опитування громадян. Його можуть проводити як гласно, слідчий або прокурор, так й оперативні працівники, використовуючи спеціальні методи спілкування. Це опитування може допомогти в розшуку не лише злочинця, а й, на думку В. Є. Гущева [262, с. 83–84], знярядь злочину, викраденого майна, документів, що мають значення у провадженні, інших свідків чи потерпілих.

Під час розшуку злочинців слідчий і прокурор мають використовувати і криміналістичні обліки, зокрема: обліки засуджених осіб та осіб, яких розшукують, затримували з певних причин, дактилоскопічні й інші обліки. У цьому разі допомагають інформаційні підсистеми інформаційної мережі МВС України, а саме: «Розшук», «Впізнання», «Наркобізнес», «ОДК» тощо.

Розшук злочинця також може прискорити складання та розсилання орієнтувань на особу злочинця чи певні предмети, що мають значення у провадженні. Орієнтування бажано розмістити в громадських місцях, а також засобах масової інформації.

Необхідно підтримувати зв'язок з особами, що виконують міжнародний запит, з'ясовувати питання щодо можливості його проведення в повному обсязі, проблемних моментів, що можуть завадити цьому, а також обмінюватись іншою інформацією, що має значення для кримінального провадження, якщо розслідування було, наприклад, за пунктом 3 частини 1 статті 280 КПК України.

Ураховуючи зазначене, вважаємо, що норма частини 3 статті 281 КПК України має бути регламентована відповідно у статтях 36 і 40 цього Кодексу, у частині регламентації повноважень слідчого та прокурора.

Невідповідність змісту статей щодо зупинення досудового розслідування, а також дублювання одних і тих самих норм у різних статтях інституту зупинення досудового розслідування наявні й у КПК інших країн.

Наприклад, стаття 208 КПК РФ, що має назву «Основания, порядок и сроки приостановления предварительного следствия», як і стаття 280 КПК України, містить норми, які визначають й умови зупинення досудового розслідування, як-от необхідність виконання слідчим до прийняття рішення про зупинення всіх можливих слідчих дій. Крім цього, норми частин 1 та 2 статті 210 КПК РФ не лише певним чином дублюють положення пункту 2 частини 1, частини 2 статті 208 цього Кодексу, а й навіть одна одну.

Подібна недосконалість притаманна, зокрема, статтям 246, 248 КПК Білорусі, 287/1, 288 КПК Молдови, 230, 232 КПК Таджикистану, 221, 223 КПК Киргизстану, 364, 365 КПК Узбекистану. Стаття 308 КПК Туркменістану, що має назву «Основания для приостановления предварительного следствия по делу», за своїм змістом регламентує також умови та процесуальний порядок зупинення попереднього слідства.

Потребує посиленої уваги інститут зупинення досудового розслідування за КПК Вірменії та Азербайджану. У КПК зазначених країн норми цього інституту взагалі розміщено в різних главах цих Кодексів. Так, у главі 37 «Приостановление, прекращение производства по уголовному делу и прекращение уголовного преследования» КПК Вірменії визначено лише: порядок зупинення провадження, дії слідчого після зупинення провадження, розшук підозрюваного та відновлення провадження (статті 257–260), а безпосередньо підстави зупинення провадження визначено окремо у статті 31 «Основания приостановления производства по уголовному делу» глави 3 «Производство по уголовному делу» цього Кодексу. Стаття 31 КПК Вірменії, як і стаття 308 КПК Туркменістану, визначає не лише підстави, умови та процесуальний порядок зупинення розслідування, а й навіть підстави відновлення провадження, що цілком не відповідає назві статті.

Фактично аналогічну до КПК Вірменії структуру інституту зупинення досудового розслідування має і КПК Казахстану й Азербайджану. Проте КПК останньої держави взагалі не виокремлює норми досліджуваного інституту в певну главу, а розміщує їх поряд зі статтями, що визначають закриття провадження глави XXXVII «Приостановление и прекращение производства по уголовному делу». Тобто поєднано досить різні за спрямуванням процесуальні інститути. У цьому разі виокремлення нашим законодавцем норм, що регламентують питання зупинення та відновлення досудового розслідування як інституту кримінального процесуального законодавства, є, на наш погляд, правильним і логічним.

Наведені приклади структурної регламентації норм інституту зупинення досудового розслідування за КПК зазначених країн свідчать про їх недосконалість, нелогічність розміщення в законі, а також невідповідність змісту статей їх назві.

Тому нагальною вважаємо необхідність здійснення унормування інституту зупинення досудового розслідування за КПК України так, щоб різні за назвою та призначенням статті, їх норми не дублювали питання

регламентації зупинення досудового розслідування. Для досягнення цієї мети нинішню структуру досліджуваного інституту, на наше переконання, має бути змінено так.

Статтю 280 КПК України слід назвати «Підстави зупинення досудового розслідування», у якій викласти лише підстави цього зупинення. Наведена пропозиція впливає, передусім, з того, що в рішенні про зупинення досудового розслідування слідчий чи прокурор посилається, насамперед, на норму, що визначає підстави зупинення досудового розслідування. Норми, що визначають умови та/або процесуальний порядок зупинення досудового розслідування, з огляду на їх значення, не обов'язково мають бути відображені в постанові про зупинення, оскільки є другорядними. Тому визначення у статті 280 КПК України поряд з підставами умов і процесуального порядку зупинення досудового розслідування, на наше переконання, є зайвим і недоречним. Доцільніше умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування викласти в наступній статті 281 КПК України у зв'язку з такими обставинами.

Стаття 281 КПК України має три частини, з яких 1 та 2 частини, на наш погляд, певним чином дублюють значення частини 3 статті 110, пункту 2 частини 1 та частини 4 статті 280 КПК України у своїй сукупності. Крім цього, частина 3 статті 281 цього Кодексу стосується більше повноважень слідчого, прокурора, ніж регламентації підстав розшуку підозрюваного. У цій ситуації постає питання доцільності виокремлення статті, оскільки її положення фактично втрачають важливість смислового навантаження вузької спрямованості. На наш погляд, доречніше виключити із КПК України норми статті 281 цього Кодексу, а назву статті змінити на «Умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування». До цієї статті в новій редакції оптимально включити й окремі питання регламентації розшуку підозрюваного, не дублюючи основні положення зупинення досудового розслідування. Положення частини 3 статті 281 КПК України слід включити у статтю 36 та

відповідно статтю 40 цього Кодексу, зазначивши про право прокурора та слідчого доручати розшук підозрюваного оперативним підрозділам.

Також потребують уваги й інші проблемні питання досліджуваного інституту.

Зокрема, відповідно до частини 4 статті 280 КПК України, стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, має бути надіслано *копію* постанови про зупинення досудового розслідування, яку може бути оскаржено слідчому судді. Це надіслання передбачено і щодо постанови про відновлення досудового розслідування (частина 1 статті 282 КПК України). Однак у кримінальному процесуальному законодавстві не деталізовано, що є копією постанови, яким способом її має бути виготовлено, а також надіслано відповідній особі.

Наприклад, відповідно до частини 4 статті 165 КПК України, копії вилучених документів виготовляють з використанням копіювальної техніки або електронних засобів, а за частиною 3 статті 235 цього Кодексу копія ухвали має бути чітко позначена як копія. Тому у КПК України наявні різні визначення копії документа.

Водночас у слідчій практиці для надіслання копії винесеної постанови слідчий чи прокурор, здебільшого, або здійснює ксерокопію оригіналу постанови, або ж роздруковує за допомогою принтера одночасно декілька однакових постанов, потім підписує їх і необхідні екземпляри надсилає визначеним особам. Тобто в обох випадках виготовлені постанови вважають копіями. Водночас частина 4 статті 99 КПК України містить таке поняття, як «дублікат документа», тобто документ, виготовлений таким самим способом, як і його оригінал, та який може бути визнаний судом як оригінал документа. За цих обставин слід детальніше дослідити термін «копія» та «дублікат».

Відповідно до визначення Великого тлумачного словника сучасної української мови, «дублікат – це другий примірник документа, що має однакову з оригіналом юридичну силу», а «копія – це точне відтворення чого-небудь, що цілком відповідає оригіналові» [12, с. 250, 453].

У Новому тлумачному словнику української мови термін «дублікат» визначено так само, натомість термін «копія» потрактовано не лише як точне відтворення чого-небудь, що цілком відповідає оригіналові, а й, зокрема, як дублікат [130, с. 620, 890].

Словник російської мови термін «дублікат» визначає як «...второй экземпляр документа, имеющий одинаковую силу с подлинником», а «копия – точный список, точное воспроизведение, повторение чего-нибудь» [84, с. 167, 270].

Ураховуючи визначення понять «копія» і «дублікат» документа та їх розуміння, зокрема, щодо постанови про зупинення або відновлення досудового розслідування, доходимо висновку, що одночасне винесення слідчим або прокурором декілької екземплярів постанов про один і той самий факт, одним і тим самим регламентованим способом робить ці постанови фактично дублікатами з однаковою юридичною силою. Після цього один або декілька екземплярів цих постанов направляють визначеному адресату, який, відповідно до КПК України, отримує вже її як копію. Тобто на момент відправлення зазначеної постанови слідчий або прокурор направляє її дублікат, а не копію. Однак закон передбачає направлення лише копії постанови. На наш погляд, постанову слідчого або прокурора можна вважати копією оригіналу, зокрема, якщо вона буде містити позначення як копія, виготовлена шляхом ксерокопіювання оригіналу чи зняття з нього фотокопії.

Закон не надає юридичного значення постанові слідчого чи прокурора, що має бути направлена як копія відповідній особі, значення має можливість її оскарження. Тому нині несуттєво, що буде направлено – копію чи дублікат постанови, проте має значення законність дій слідчого у кримінальному провадженні.

Ураховуючи зазначене, пропонуємо внести доповнення до інституту зупинення досудового розслідування щодо регламентації можливості направлення відповідній стороні кримінального провадження за рішенням

слідчого чи прокурора не лише копії, а й дубліката постанови про зупинення та відновлення досудового розслідування.

Крім цього, аналіз норм частини 5 статті 110, частини 4 статті 280, частини 1 статті 282 КПК України дає підстави стверджувати, що вимоги до постанови у кримінальному процесі, з огляду на прийняття рішення про зупинення чи відновлення досудового розслідування, потребують уточнення. Наприклад, відповідно до пункту 1 частини 5 статті 110 КПК України, вступна частина постанови має містити, зокрема, зазначення часу прийняття цього рішення. У цьому разі не цілком зрозуміло, чому законодавець вимагає зазначення саме часу прийняття рішення, а не дати (дня), оскільки строки досудового розслідування обраховують не годинами, а днями та місяцями. У зразках процесуальних документів, рекомендованих Головним слідчим управлінням МВС України, у постанові про зупинення досудового розслідування зазначено також лише дату прийняття рішення [263].

Водночас, згідно з пунктом 3 частини 5 статті 110 КПК України, резолютивна частина постанови має містити місце та час (строки) його виконання та особу, якій необхідно виконати постанову. Справді, якщо постанову прийнято для її виконання, що зазначено в частині 7 зазначеної статті, тоді цю інформацію необхідно зазначити. Однак постанова про зупинення досудового розслідування, якою не оголошують розшук, і постанова про відновлення досудового розслідування не визначають ані місце та час (строки) його виконання, ні особу, яка має виконати постанову. Ці постанови, на наше переконання, є лише констатацією факту зупинення чи відновлення строків досудового розслідування, тобто їх ніхто й у жодні строки не виконує. Брак необхідності зазначення цієї інформації підтверджують запропоновані зразки процесуальних документів щодо зупинення та відновлення досудового розслідування А. В. Дунаєвої [54, с. 281–282].

У другому реченні частини 4 статті 280 КПК України зазначено, що копію постанови надсилають стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, *які мають право її*

оскаржити слідчому судді. Доцільність наявності в цій нормі слів «які мають право її оскаржити слідчому судді», на наш погляд, є сумнівною.

Так, відповідно до частини 3 статті 110 КПК України, резолютивна частина постанови має містити відомості, зокрема, про можливість і порядок її оскарження. Тобто ці відомості мають бути доведені до сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження. Проте досліджувані слова частини 4 статті 280 КПК України не мають смислового навантаження щодо необхідності доведення цієї інформації до відповідної особи. Вони є лише інформаційними для слідчого чи прокурора, тому це формулювання слід змінити. Можливість оскарження рішення про зупинення досудового розслідування конкретно визначено пунктом 2 частини 1 статті 303 КПК України. Отже, немає потреби дублювати в частині 4 статті 280 цього Кодексу положення частини 3 статті 110 та пункту 2 частини 1 статті 303 КПК України.

За цих обставин вважаємо, що слова «які мають право її оскаржити слідчому судді» другого речення частини 4 статті 280 цього Кодексу є зайвими, у зв'язку із чим пропонуємо їх вилучити. Натомість слід зауважити, що постанову про відновлення досудового розслідування не оскаржують, тому інформацію про її оскарження вносити в резолютивну частину не слід.

У частині 4 статті 280 та частині 1 статті 282 КПК України зазначено, що копія відповідної постанови має бути направлена визначеним особам. Водночас не деталізовано, у який спосіб це має бути здійснено. До прикладу, О. К. Черкасова [264, с. 133] у своєму дослідженні пропонує письмово повідомляти визначену в законі особу, а також припускає можливість безпосереднього ознайомлення з постановою або вручення їй копії. Однак пропозиції цієї авторки визначають зовсім різні способи ознайомлення особи з процесуальним рішенням слідчого, а також не мають підтвердження цих дій з боку вповноваженої особи. На наш погляд, закон має точніше й оптимальніше регламентувати порядок ознайомлення визначеної особи з рішенням слідчого чи прокурора. Крім цього, відповідно до вимог частини 4 статті 280

КПК України, у разі винесення постанови слідчим, її має погодити прокурор, а на це необхідний певний час, тому наведену обставину також має врахувати законодавець.

Для вирішення цього питання пропонуємо передбачити вручення копії, дублікату постанови про зупинення досудового розслідування за підписом визначеним у частині 4 статті 280 КПК України особам не пізніше ніж наступного дня після її винесення прокурором, або отримання погодженої постанови від прокурора слідчим, а в разі неможливості вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень. Аналогічний підхід пропонуємо і для вручення постанови про відновлення досудового розслідування, проте слід урахувати, що його не погоджують із прокурором.

Здійснене узагальнення теоретичних і практичних проблем зупинення досудового розслідування надало можливість висловити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення зазначеного процесуального інституту й інших норм КПК України, що мають значення в цьому контексті. Зокрема, запропоновано:

– доповнити частину 2 статті 36 КПК України пунктом 19¹) такого змісту: *«доручати органам досудового розслідування, а також оперативним підрозділам проведення заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук»;*

– доповнити частину 2 статті 40 КПК України пунктом 8¹) такого змісту: *«доручати оперативним підрозділам проведення заходів щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук»;*

– викласти частину 1 статті 223 КПК України в такій редакції: *«1. Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів, перевірку вже отриманих доказів, а також установа відомостей, що мають значення для виконання завдань кримінального провадження»;*

– вилучити друге речення частини 6 статті 228 КПК України;

– частину 1 статті 278 КПК України викласти в такій редакції: *«Письмове повідомлення про підозру вручають безпосередньо особі, стосовно якої є дані*

щодо вчинення нею злочину, у день його складення слідчий або прокурор, а в разі неможливості вручення – не пізніше ніж протягом 24 годин з моменту явки чи приводу цієї особи до слідчого або прокурора»;

– главу 23 КПК України «Зупинення досудового розслідування» викласти в такій редакції:

«Стаття 280. Підстави зупинення досудового розслідування

1. Досудове розслідування може бути зупинено щодо підозрюваного в разі, якщо:

1) хвороба підозрюваного, що підтверджена медичними документами, тимчасово перешкоджає його участі у кримінальному провадженні;

2) підозрюваний переховується від органів слідства та/або його місцезнаходження невідоме;

2¹) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

3) направлено запит про отримання міжнародної правової допомоги;

4) виключні обставини перешкоджають закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше доцільне об'єктивне процесуальне рішення.

Стаття 281. Умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування

1. Досудове розслідування зупиняють умотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням із прокурором.

2. До зупинення досудового розслідування слідчий, прокурор зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе.

3. Про оголошення розшуку підозрюваного може бути винесено окрему постанову, якщо досудове розслідування не зупиняють, або зазначають у постанові про зупинення досудового розслідування.

4. Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування та зупинити його стосовно окремих підозрюваних.

5. *Право зупинити досудове розслідування за пунктом 4 частини 1 статті 280 має лише прокурор.*

6. *Відомості про прийняте процесуальне рішення вносять до Єдиного реєстру досудових розслідувань.*

7. *Копію, дублікат постанови про зупинення досудового розслідування вручають стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, за підписом цієї особи не пізніше ніж наступного дня після її винесення прокурором або отримання погодженої постанови від прокурора слідчим. У разі неможливості вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.*

8. *Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій є недопустимим, окрім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.*

Стаття 282. Відновлення досудового розслідування

1. *Зупинене досудове розслідування відновлюють постановою слідчого, прокурора в разі:*

1) *якщо підстав для його зупинення вже не існує (підозрюваний видужав та/або стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні; встановлено його місцезнаходження та/або його затримано; задоволено клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу; усунуто виключні обставини, що перешкоджали завершенню розслідування);*

2) *потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій;*

3) *скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.*

2. *Копію, дублікат постанови про відновлення досудового розслідування надсилають стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.*

3. Відомості про відновлення досудового розслідування вносить слідчий, прокурор до Єдиного реєстру досудових розслідувань».

Висновки до розділу 3

1. З огляду на частину 5 статті 280 КПК України, слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, по-перше, мають бути лише розшукового характеру, тобто не спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів, по-друге, фактично це лише певні слідчі (розшукові) дії, а не всі наявні.

2. Заборона частиною 5 статті 280 КПК України проведення слідчих (розшукових) дій є автоматичною забороною проведення не лише гласних, а й негласних, оскільки в законі не деталізовано щодо заборони проведення лише гласних слідчих (розшукових) дій.

3. Поняття «видужання», що застосовано в частині 1 статті 282 КПК України, не може бути єдиною підставою для відновлення досудового розслідування, оскільки цим підозрюваний може зловживати з метою ухилення від слідства. Тому підставою відновлення досудового розслідування буде не лише видужання підозрюваного, а й фактичне підтвердження того, що стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні.

4. Частина 1 статті 282 КПК України, регламентуючи можливість відновлення досудового розслідування в разі усунення підстав зупинення досудового розслідування і, водночас у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, визначає різні за своєю суттю підстави відновлення розслідування, тому їх доцільно розділити в окремі пункти частини 1 цієї статті.

5. Відповідно до частини 3 статті 281 КПК України, здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам. Тобто зазначена

норма не регламентує ні підстави, ні умови, ні процесуальний порядок оголошення розшуку підозрюваного, а визначає лише право слідчого та прокурора на задіяння можливих сил і засобів для його розшуку у правовому полі. Ці повноваження слідчого та прокурора мають регламентувати статті 36 та 40 цього Кодексу.

6. Стаття 280 КПК України «Підстави та порядок зупинення досудового розслідування» регламентує також *умови* зупинення досудового розслідування, що в назві статті не передбачено. Крім цього, статті, різні за значенням і змістом, необґрунтовано дублюють функції зазначених статей. Цей недолік притаманний і КПК країн СНД. У зв'язку із цим, запропоновано зміни до нинішньої структури досліджуваного інституту, а саме визначення у статті 280 КПК України лише підстав, а у статті 281 цього Кодексу – умов та процесуального порядку зупинення досудового розслідування, що охоплює і питання оголошення розшуку підозрюваного.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової задачі, що полягає в комплексному дослідженні проблемних питань інституту зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні. На підставі визначальних положень дослідження сформульовано низку висновків.

1. Аналіз історичних джерел кримінального процесуального законодавства свідчить, що поняття «зупинення» (на той час – попереднього слідства) вперше з'являється у Статуті кримінального судочинства 1864 року. Однак появі зазначеного поняття передувало «відкладення судового розгляду справи» (як кримінальної, так і цивільної). Унаслідок постійних змін кримінального процесуального законодавства дозволяли зупиняти провадження то слідчому, то суду чи прокуророві, підстави зупинення розслідування то звужували, то знову розширювали. Не було чіткої регламентації підстав відновлення розслідування. Лише з прийняттям КПК 1960 року норми зупинення досудового розслідування набули самостійності, ставши на шлях прогресивного розвитку, що триває й нині.

Норми, які регламентують зупинення досудового розслідування, потребують деталізації та гармонізації з іншими нормами процесуального закону, з огляду на практику досудового розслідування.

2. Змістом досліджуваного інституту є те, що в разі виникнення підстав, передбачених законом, слідчий або прокурор мають зробити вимушену тимчасову перерву в розслідуванні до того часу, поки обставини, що перешкоджають закінченню досудового розслідування, не буде усунено або не постане необхідність у провадженні процесуальних або слідчих (розшукових) дій.

Аналіз підстав зупинення досудового розслідування за КПК України та КПК РФ, Киргизстану, Вірменії, Білорусі, Казахстану Таджикистану, Молдови, Узбекистану, Азербайджану свідчить, що в них є схожі за своїм змістом

підстави зупинення, і такі, що КПК України не були ніколи передбачені, а також ті, які за законодавством України є недопустимими. Водночас проблемні питання, наявні в КПК України, не містять вирішення в законодавстві країн СНД.

3. Відповідно до тлумачення терміна «умови», убачається, що за КПК України умови зупинення досудового розслідування слід розуміти як виконання слідчим або прокурором низки певних процесуальних дій для законного прийняття рішення про таке зупинення. Ці умови слід поділяти на загальні й окремі.

Головною загальною умовою є повідомлення особі про підозру або складення стосовно неї цього повідомлення. Вручати повідомлення слід виключно безпосередньо в руки підозрюваному, оскільки вручення його у спосіб для вручення повідомлень порушує права не лише підозрюваного, а й іншої, сторонньої, особи, якій це повідомлення вручають. Причому за цих обставин реального повідомлення особі (яка вчинила злочин) про підозру не здійснюють.

4. Поняття «тяжка хвороба» є оцінним і не відповідає вимогам використання термінів в офіційно-діловому стилі мовлення. Слово «тяжка» в зазначеному словосполученні не несе жодного смислового навантаження, є зайвим, тому в пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України слід використовувати чітко визначений термін «хвороба».

Зупинення досудового розслідування за пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК України в разі наявності психічного захворювання підозрюваного є необґрунтованим. Приймати процесуальне рішення відповідно до зазначеної норми слід на підставі соматичної хвороби.

У пункті 1 частини 1 статті 280 КПК України вжито поняття «медичний висновок», однак медичного документа з такою назвою (формою) немає в документації, що використовують у закладах охорони здоров'я. У зв'язку із цим у зазначеній нормі слід використовувати поняття «медична документація», що є письмовим доказом, який містить відомості про перебіг хвороби,

лікування, остаточний діагноз і проведення лікування поза межами лікувального закладу.

5. Поняття «розшук підозрюваного» слід розуміти як діяльність слідчого, прокурора, оперативних підрозділів і компетентних осіб правоохоронних органів, спрямовану на встановлення місцезнаходження підозрюваного з метою притягнення до кримінальної відповідальності, якщо є підстави вважати, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та/або його місцезнаходження невідоме.

Оголошення розшуку підозрюваного й зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування слід здійснювати на взаємозумовлених засадах. Прийняття процесуального рішення відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280, частини 1 статті 281 КПК України можливе в разі встановлення факту вчинення злочину підозрюваним і неможливості встановити його місцезнаходження, без наявності інформації про його навмисне переховування від слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

6. Слідчий або прокурор можуть підготувати й подати клопотання до слідчого судді, відповідно до статті 297² КПК України, у межах зупиненого досудового розслідування без його відновлення.

Процесуальні дії, передбачені статтею 542 КПК України, здійснюються у межах міжнародної правової допомоги, до якої належать процесуальні дії, не лише спрямовані на виявлення й отримання доказів у кримінальному провадженні, а й іншого характеру.

7. Слідчими (розшуковими) діями, що можуть бути проведені в межах зупиненого досудового розслідування та спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, можуть бути: допит, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; пред'явлення особи для впізнання за фотознімками, матеріалами відеозапису, голосом; пред'явлення трупа для впізнання; пред'явлення речей для впізнання; обшук; слідчий огляд місцевості, приміщень, речей, документів, трупа, пов'язаного з ексгумацією; освідування

особи (у виняткових випадках); слідчий експеримент; проведення певних видів експертиз.

Негласними слідчими (розшуковими) діями за цих обставин можуть бути: усі негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані із втручанням у приватне спілкування; інші види негласних слідчих (розшукових) дій (обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця.

8. Відновлення досудового розслідування слід здійснювати на підставі винесеної слідчим, прокурором окремої постанови про відновлення досудового розслідування, якщо: підозрюваний видужав та/або стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні, встановлено його місцезнаходження та/або його затримано, задоволено клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу, усунуто виключні обставини, що перешкоджали завершенню розслідування; є потреба у проведенні слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, а також у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.

9. Для вдосконалення інституту зупинення досудового розслідування, розширення підстав зупинення, усунення норм статей, що необґрунтовано дублюють одна одну, узгодження змісту статей з їх назвами, використання відповідної термінології та понятійного апарату, гармонізації з іншими положеннями КПК України запропоновано зміни й доповнення до частини 2 статті 36, частини 2 статті 40, частини 1 статті 223, частини 6 статті 228, частини 1 статті 278, статей 280–282 глави 23 КПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кургинян С. М. Приостановление и возобновление предварительного следствия и прокурорский надзор за соблюдением законности в этой деятельности : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. № 715 «Уголовный процесс» / С. М. Кургинян. – М., 1967. – 21 с.
2. Быков В. М. Деятельность следователя по приостановленным делам : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. № 12717 «Криминалистика»; № 12715 «Уголовный процесс» / В. М. Быков. – Свердловск, 1972. – 17 с.
3. Репкин Л. М. Законность и обоснованность приостановления предварительного следствия : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право; уголовный процесс» / Л. М. Репкин. – М., 1973. – 16 с.
4. Алимджанов Б. Г. Приостановление предварительного следствия и дознания : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право; уголовный процесс» / Б. Г. Алимджанов. – Ташкент, 1971. – 21 с.
5. Гущев В. Е. Процессуальные вопросы приостановления производства по уголовному делу на предварительном следствии и в суде : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право; уголовный процесс» / В. Е. Гущев. – М., 1971. – 21 с.
6. Клюкова М. В. Приостановление дела в советском уголовном процессе : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика» / М. В. Клюкова. – Казань, 1990. – 22 с.
7. Матющенко М. А. Приостановление производства по уголовным делам в суде первой инстанции : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.08 «Уголовное право; уголовный процесс» / М. А. Матющенко. – М., 1976. – 18 с.

8. Новиков А. И. Приостановление уголовных дел в стадии предварительного расследования : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право; уголовный процесс» / А. И. Новиков. – Алма-Ата, 1971. – 20 с.

9. Кожевников Г. К. Прокурорский надзор за законностью и обоснованностью приостановления предварительного расследования : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Судоустройство; прокурорский надзор; адвокатура» / Г. К. Кожевников. – Харьков, 1992. – 29 с.

10. Аніщенко Д. М. Історичний розвиток інституту зупинення досудового розслідування [Електронний ресурс] / Д. М. Аніщенко // Держава та регіони. (Серія «Право»). – 2013. – № 1. – С. 194–197. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/drp_2013_1_42.pdf.

11. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. – М. : Юрид. лит., 1984 – . –

Т. 1. – 1984. – 432 с.

12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.

13. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. – М. : Юрид. лит., 1984 – . –

Т. 2. – 1985. – 520 с.

14. Первый или Старый Литовский Статут // Временник Общества истории и древностей Российских : в 25 кн. – 1854 – . –

Кн. 18. – 1854. – С. 2–106.

15. Статут Великого Княжества Литовского 1588 года. История Беларуси IX–XVIII веков. Первоисточники. – Минск, 2001. – 195 с.

16. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года. За виданням 1855 року. – Мінськ, 2003. – С. 35–263.

17. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. – М. : Юрид. лит., 1984 – . –

Т. 3. – 1985. – 512 с.

18. Колоколов Е. Правила і форми о производствѣ слѣдствій, составленный по своду законовъ. – М. : Въ Универ. тип., 1849. – 148 с.

19. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. – М. : Юрид. лит., 1984 – . –

Т. 8. – 1991. – 496 с.

20. Даневский В. П. Наше предварительное следствие: его недостатки и реформа / Даневский В. П. – К. : Семенко Сергей, 2003. – 142 с.

21. *Викторский С. И.* Русский уголовный процесс / *Викторский С. И.* – М. : Юрид. бюро «ГОРОДЕЦ», 1997. – 448 с.

22. Уставъ уголовного судопроизводства. Систематический комментарий / [при участии : А. О. Кони, В. К. Случевского и др. ; подъ общ. ред. проф. М. Н. Гернета]. – М. : Изд-во М. М. Зива, Т-во Типографіи А. И. Мамонтова, 1914. – Вып. III. – 944 с.

23. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) : [моногр.] / Татаров О. Ю. – К. ; Донецьк : ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. – 639 с.

24. Крюи П. Борьба с безумцем / Крюи П. ; пер. с англ. И. Червонского ; предисл. П. М. Зиновьева. – М. : Изд. иностр. лит., 1960. – 230 с.

25. Духовской М. В. Русскій уголовный процессъ / Духовской М. В. – М., 1905. – 472 с.

26. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства : в 2 т. / Фойницкий И. Я. – СПб. : Альфа, 1996 – . –

Т. 2. – 1996. – 552 с.

27. Кривонос І. С. Зупинення досудового розслідування у випадку, якщо підозрюваний переходується від органів слідства та суду, в контексті нового Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2012_58/58/14.Pdf.

28. Шагинян А. С. Приостановление предварительного следствия : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А. С. Шагинян. – Томск, 2001. – 24 с.

29. Случевский В. К. Учебник русского уголовного процесса. Судостроительство – судопроизводство / Случевский В. К. – СПб., 1913. – С. 494.

30. Тимановский А. Судебные уставы Императора Александра Второго с толкованиями, извлеченными из отечественной юридической литературы / Тимановский А. – М., 1885. – С. 820.

31. Макалинский П. В. Практическое руководство для судебных следователей, состоящих при окружных судах : в 2 ч. / Макалинский П. В. – [6-е изд., доп.]. – СПб., 1907 – . –

Ч. 1. – 1907. – 679 с.

32. Землянский П. Т. Уголовно-процессуальное законодательство в первые годы Советской власти (на материалах УССР) / Землянский П. Т. – К. : Тип. МВД УССР, 1972. – 307 с.

33. Ключуряк С. С. Освідування в системі слідчих (розшукових) дій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / С. С. Ключуряк. – К. : НАВС, 2013. – 19 с.

34. Уголовно-процессуальный кодекс УССР // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1922. – № 41. – Ст. 598.

35. Шаргей М. Е. Уголовно-процессуальный кодекс УССР 1927 года : текст и постатейный комментарий / Шаргей М. Е. – Х. : Юрид. изд-во НКЮ УССР, 1928. – 372 с.

36. Уголовно-процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / В. Т. Маляренко, Ю. П. Аленина. – Х. : ООО «Одиссей», 2003. – 960 с.

37. Расчотнов Є. В. Історичні аспекти становлення та розвитку інституту зупинення досудового розслідування / Є. В. Расчотнов // Митна справа. – 2013. – № 4(88). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 331–337.

38. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / [Бандурка О. М., Блажівський Є. М., Бурдоль Є. П. та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012 – . – Т. 1. – 2012. – 768 с.

39. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини : Закон України від 7 жовт. 2014 р. № 1689-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

www.rada.gov.ua.

40. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

41. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1328 с.

42. Кримінальний процес України : підруч. / Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : Либідь, 1999. – 536 с.

43. Кримінальний процес : [підруч.] / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К. : Центр учбової л-ри, 2013. – 554 с.

44. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14 серп. 2012 р. № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://osipov.ua/z/13136-mnsterstvo-vnutrshnh-sprav-ukrayini-nakaz-vd-14-serpnya-2012-roku-n-700.html>.

45. Малютін І. А. Зупинення досудового розслідування : [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. З. Д. Смітєнко. – К. : НАВС України, 2003. – 140 с.
46. Шатило К. Д. Приостановление дознания и предварительного следствия / Шатило К. Д. – М., 1963. – 24 с.
47. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / Строгович М. С. – М., 1958. – 703 с.
48. Советский уголовный процесс : учеб. [для иностранных слушателей вузов МВД СССР] / под ред. В. П. Божьева. – М. : Акад. МВД СССР, 1989. – 416 с.
49. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. / Скакун О. Ф. – [3-тє вид.]. – К. : Алерта, 2012. – 524 с.
50. Коталейчук С. П. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / Коталейчук С. П. – К. : КНТ, 2009. – 320 с.
51. Загальна теорія держави і права : підруч. / [Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 584 с.
52. Остафійчук Г. В. Кримінальне переслідування на досудових стадіях : [моногр.] / Остафійчук Г. В. – Х. : Діса плюс, 2013. – 222 с.
53. Криміналістика : учеб. / Аверьянова Т. В., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. ; под ред. Р. С. Белкина. – [2-е изд.]. – М. : Норма, 2005. – 992 с.
54. Дунаєва А. В. Діяльність слідчого щодо розшуку підозрюваного : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / А. В. Дунаєва. – К. : НАВС, 2013. – 20 с.
55. Наливайко Є. О. Проблемні питання повідомлення особі про підозру та зупинення досудового розслідування / Є. О. Наливайко // Публічне право. – 2013. – № 1. – С. 375–380.
56. Шимановский В. В. Законность и обоснованность приостановления следователем уголовного дела / Шимановский В. В. – Ленинград, 1985. – 23 с.

57. Назаров В. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. / В. В. Назаров, Г. М. Омеляненко. – [2-ге вид., допов. і переробл.]. – К. : Атіка, 2008. – 584 с.

58. Кримінальний процес : підруч. / за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

59. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України : [підруч.] / Удалова Л. Д. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 352 с.

60. Басиста І. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. / Басиста І. В., Галаган В. І., Удовенко Ж. В. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.

61. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998 – . –

Т. 2 : Д–Й. – 1999. – 744 с.

62. Дубинский А. Я. Приостановление дознания и предварительного следствия : лекция / Дубинский А. Я. – К. : ВО МООП УССР, 1964. – 61 с.

63. Репкин Л. М. Приостановление предварительного следствия / Репкин Л. М. – Волгоград, 1971. – 127 с.

64. Бердичевский Ф. Ю. Приостановление предварительного следствия / Ф. Ю. Бердичевский, Н. А. Якубович. – М., 1974. – 80 с.

65. Кримінальний процес : підруч. / [Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., Туманянц А. Р. та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило]. – Х. : Право, 2013. – 824 с.

66. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : [підруч.] / Лобойко Л. М. – К. : Істина, 2014. – 432 с.

67. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / відп. ред. : С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. – Х. : Одісей, 2013. – 1104 с.

68. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : принят 22 нояб. 2001 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.consultant.ru/popular/upkrf/>.

69. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь : принят 16 июня 1999 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://etalonline.by/?type=text&regnum=НК9900295#load_text_none_1.

70. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Армения : принят 1 июля 1998 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1450&lang=rus#>.

71. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Азербайджан : принят 14 июня 2000 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420280&sublink=5200000.

72. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова: принят 14 марта 2003 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397729.

73. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан : принят 3 дек. 2009 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs/>.

74. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Кыргызстан : принят 24 мая 1999 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30241915.

75. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан : принят 22 сент. 1994 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug_pr.

76. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан : принят 13 дек. 1997 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008442.

77. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

78. Расчетнов Е. В. Сравнительная характеристика института приостановления досудебного расследования по КПК Украины и ряда

зарубежных стран / Е. В. Расчетнов // Право и политика. – 2013. – Спец. вып. – С. 134–137.

79. Мацьків Г. Я. Кримінально-процесуальні строки при застосуванні заходів процесуального примусу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Мацьків Г. Я. – К. : КНУВС, 2008. – 16 с.

80. Коваленко Є. Г. Кримінально-процесуальні строки при застосуванні заходів процесуального примусу : [моногр.] / Є. Г. Коваленко, Г. Я. Коваленко. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 192 с.

81. Якупов Р. Х. Исчисление процессуальных сроков в советском уголовном процессе : [учеб. пособие] / Якупов Р. Х. – М. : Моск. спец. шк. милиции, 1990. – С. 27–28.

82. Моршинин В. А. Основания и условия приостановления предварительного следствия в советском уголовном процессе / В. А. Моршинин // Материалы конференции по итогам научно-исследовательской работы. – Свердловск, 1970. – С. 134–139.

83. Ефимичев С. П. Некоторые вопросы приостановления предварительного расследования / С. П. Ефимичев, П. С. Ефимичев // Уголовное право. – 2005. – № 3. – С. 77–79.

84. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Ожегов С. И. ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – [10-е изд., стер.]. – М. : Рус. яз., 1973. – 846 с.

85. Даль В. И. Толковый словарь живого великого русского языка : в 4 т. / Даль В. И. – М. : ГНЗ, 1995 – . –

Т. 4. – 1995. – 683 с.

86. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина : [підруч.] / Тертишник В. М. – К. : Алерта, 2014. – 420 с.

87. Назаров В. В. Кримінальний процес України : [навч. посіб.] / Назаров В. В. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2013. – 488 с.

88. Расчотнов Є. В. Оголошення розшуку підозрюваного як підстава зупинення досудового розслідування / Є. В. Расчотнов // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 5. – С. 133–136 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.lsej.org.ua/5_2014/37.pdf.

89. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо слідчих, що здійснюють досудове розслідування : законопроект від 14 берез. 2014 р. № 4444 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50229.

90. Судово-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. Савченка А. В. – К. : Центр учбової л-ри, 2013. – 1272 с.

91. Ахундова А. А. Захист прав підозрюваного у кримінальному провадженні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / А. А. Ахундова. – К., 2013. – 17 с.

92. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – [5-те вид., переробл. та допов.]. – К. : Юрінком Інтер, 2013 – . –

Т. 1. – 2013. – 832 с.

93. Про захист персональних даних : Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

www.rada.gov.ua.

94. Патик А. А. Проблеми статусу підозрюваного за КПК України / А. А. Патик // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 300 с.

95. Рожнова В. В. Уголовно-процессуальный документ как обязательный атрибут процессуальной формы / В. В. Рожнова // Эволюция уголовного судопроизводства на постсоветском пространстве : материалы междунар. науч.-

практ. конф. (Київ, 22–23 июня 2006 г.) : в 3 кн. – К. : Ун-т економіки і права «КРОК», 2006 – . –

Кн. 1. – 2006. – С. 206–210.

96. Кучинська О. П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : [моногр.] / Кучинська О. П. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 288 с.

97. Степанов О. С. Розшук підозрюваного за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / О. С. Степанов // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 6. – Кн. 2. – С. 216–219.

98. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2 лют. 2015 р. – Офіц. текст. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – 328 с. – (Кодекси України).

99. Уголовно-процессуальное законодательство СССР и союзных республик. Сборник. (Основные законодательные акты) / под ред. Д. С. Карева. – М., Госюриздат, 1957. – 503 с.

100. Уголовно-процессуальный кодекс Украинской ССР: Научно-практический комментарий / [Белоусенко В. Г., Грошевой Ю. М., Дубинский А. Я. и др. ; отв. ред. П. Г. Цупренко]. – К. : Политиздат Украины, 1984. – 695 с.

101. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України / В. К. Матвійчук, І. О. Харь ; за заг. ред. В. К. Матвійчука. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 460 с.

102. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України. – [10-те вид., допов. і переробл.]. – К. : Юрид. кн., 2008. – 992 с. – (Нормативні документи та коментарі).

103. Практичний коментар – роз'яснення до Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні / [Я. О. Васильчук, Л. А. Гарбовський, А. В. Григоренко та ін.]. – К. : Центр учбової л-ри, 2013. – 720 с.

104. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) / [В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, Я. Ю. Конюшенко та ін.]. – К. : НАВС, 2012. – 280 с.

105. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина) / [О. Ю. Хабло, О. С. Степанов, М. П. Климчук та ін.]. – К. : НАВС, 2012. – 200 с.

106. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу : постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 верес. 1973 р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://jurconsult.net.ua/zakony/zakon_show.php?dbname=laws_uk_1990&zakon_id=4693.

107. Попов А. М. Приостановление и возобновление предварительного следствия : [метод. рек.] / авт.-сост. Попов А. М. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ин-та, 2005. – 56 с.

108. Кочетова А. В. Актуальные вопросы института приостановления производства по уголовному делу : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А. В. Кочетова. – Челябинск, 2006. – 28 с.

109. Королев М. В. Приостановление предварительного следствия в связи с психическим или иным тяжким заболеванием обвиняемого : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / М. В. Королев. – М., 2000. – 24 с.

110. Попов А. М. Проблемы совершенствования оснований и условий приостановления предварительного следствия : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А. М. Попов. – Саратов, 2004. – 26 с.

111. Толста С. А. Правнича термінологія в законодавчих актах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / С. А. Толста. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – 18 с.

112. Большая медицинская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. Б. В. Петровский. – [3-е изд.]. – М. : Сов. энцикл., 1976–88 – . – Т. 3. – 1976. – 584 с.

113. Популярная медицинская энциклопедия / гл. ред. В. И. Покровский. – [3-е изд.]. – М. : Сов. энцикл., 1991. – 688 с.

114. Медичне право України : [підруч.] / за заг. ред. С. Г. Стеценка. – К. : Всеукр. асоц. вид. «Правова єдність», 2008. – 507 с.

115. Медицина неотложных состояний : учеб. / [Зозуля И. С., Вершигора А. В., Боброва В. И. и др. ; под ред. И. С. Зозули]. – К. : Медицина, 2008. – 696 с.

116. Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення) : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 17–18 квіт. 2008 р.) / упоряд. : І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко. – Л. : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2008. – 352 с.

117. Гищак Т. В. Основи медичних знань та медицини катастроф : [навч. посіб.] / Т. В. Гищак, О. В. Долина. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2003. – 144 с.

118. Чуприна О. В. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка : [навч. посіб.] / Чуприна О. В., Гищак Т. В., Долина О. В. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 216 с.

119. Міжнародна статистична класифікація хвороб МКХ-10: короткий адаптований варіант для використання в Україні / [відп. за склад. і наук. ред. А. Н. Міщенко, Н. Г. Кравчук, Н. Г. Руденко та ін.]. – К., 1998. – 307 с.

120. Толковый словарь медицинских терминов : 2000 слов и выражений / А. В. Криничанский, Л. А. Криничанская. – Сочи : МП «СОНЕТ», 1991. – 58 с.

121. Глоссарий специальных терминов: специальная, клиническая и патопсихология / Т. Н. Лазоренко, И. Г. Павлова. – Одесса : Феникс, 2012. – 120 с.

122. Психология и психиатрия: Терминологический словарь / М. Годфрид. – [4-е изд.]. – СПб. : Питер, 2003. – 160 с.

123. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник : у 2 т. / за ред. М. Павловського, Л. Петрух, І. Головка. – Л., 1995 – . – Т. 2. – 1995. – 788 с.

124. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

125. Положення про Міністерство охорони здоров'я України : затв. Указом Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 467/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/467/2011>.

126. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січ. 1995 р. № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0248-95>.

127. Шано В. П. Принципы и методы оценки тяжести состояния больных в интенсивной терапии : [метод. рек.] / Шано В. П., Черний В. И., Нестеренко А. Н., Беликов М. И. – Донецк, 1999. – 30 с.

128. Сипливий В. А. Оценка тяжести состояния хирургического больного / Сипливий В. А., Дронов А. И., Конь Е. В. – К. : Наук. світ, 2004. – 101 с.

129. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник : у 2 т. / за ред. М. Павловського, Л. Петрух, І. Головка. – Л., 1995 – . – Т. 1. – 1995. – 656 с.

130. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. : В. Яремко, О. Сліпушко. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Вид-во «Аконіт», 2003 – . – Т. 1. – 2003. – 928 с.

131. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. : В. Яремко, О. Сліпушко. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Вид-во «Аконіт», 2003 –. – Т. 3. – 2003. – 864 с.

132. Литвиненко Н. П. Медицина в термінах і визначеннях / Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К. : Книга-плюс, 2011. – 304 с.

133. *Новая популярная медицинская энциклопедия / гл. ред. В. И. Покровский. – М. : «ООО Изд-во «Энциклопедия», 2004. – 768 с.*

134. Об утверждении перечня хронических заболеваний, при которых лица, страдающие этими заболеваниями, не могут проживать в коммунальной квартире или в одной комнате с членами своей семьи : приказ Министерства здравоохранения УССР от 8 февр. 1985 г. № 52 [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0052282-85>.

135. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар : станом на 1 верес. 2011 р. / [С. Б. Булеца, Ю. Ф. Іванов, О. В. Ієвіня та ін.]. – К. : Вид. дім «Професіонал», 2011. – 428 с.

136. Перелік захворювань, які є підставою для подання в суди матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства охорони здоров'я України від 18 січ. 2000 р. № 3/6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/>.

137. Тітко І. А. Нормативна сутність оцінних понять в кримінально-процесуальному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / І. А. Тітко.– Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. – 20 с.

138. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева (кер. авт. кол.). – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 720 с.

139. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Бичкова С. С., Білоусов Ю. В., Бірюков В. І. та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової]. – К. : Атіка, 2008. – 840 с.

140. Матющенко М. О. Болезнь подсудимого как основание приостановления производства по делу / М. О. Матющенко // Советская юстиция. – 1973. – № 9. – С. 23.

141. Черкасова Е. К. Правовой анализ оснований для приостановления предварительного следствия по законодательству Украины и Российской Федерации / Е. К. Черкасова // Обеспечение законности в деятельности органов досудебного следствия и дознания: материалы Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (Луганск, 26 марта 2012 г.). – С. 88–94.

142. Корж А. В. Ділова українська мова для юристів: Лекції та комплексні завдання: [навч. посіб.] / Корж А. В. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 176 с.

143. Расчотнов С. В. Поняття «тяжка хвороба» як підстава зупинення досудового розслідування / С. В. Расчотнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. (Серія «Юридичні науки»). – 2014. – Вип. 2. – Т. 4. – С. 150–154.

144. Шатило К. Д. Приостановление дознания и предварительного следствия / Шатило К. Д. – М., 1963. – 24 с.

145. Быков В. М. Приостановление производства по уголовному делу / В. М. Быков, В. Д. Ломовский. – М., 1978. – 108 с.

146. Черкасова Е. К. К вопросу о приостановлении предварительного расследования в связи с заболеванием подозреваемого или обвиняемого / Е. К. Черкасова // Борьба с преступностью: теория и практика: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Могилев, 4-5 апр. 2013 г.). – Могилев: МГУ имени А. А. Купешова, 2013. – С. 175–176.

147. Головки Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве / Головки Л. В. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 542 с.

148. Жогин И. В. Предварительное следствие в советском уголовном процессе / И. В. Жогин, Ф. Н. Фаткуллин. – М. : Юрид. лит., 1965. – 350 с.

149. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – [7-ме вид., переробл. та допов.]. – Х. : Одіссей, 2011. – 824 с.

150. Портнов В. П. Процессуальный порядок применения мер медицинского характера в советском уголовном процессе : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. № 715 «Уголовный процесс» / Портнов В. П. – М., 1956. – 13 с.

151. Зеликсон Э. С. Процессуальный порядок применения принудительных мер медицинского характера : [учеб. пособие] / Зеликсон Э. С. – Алма-Ата, 1957. – 36 с.

152. Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 388 с.

153. Репкин Л. М. Приостановление предварительного следствия в случае психического или иного тяжкого заболевания обвиняемого / Л. М. Репкин // Труды Высшей следственной школы МВД СССР. – 1971. – Вып. 5. – С. 65–72.

154. Гуткин И. М. Некоторые вопросы приостановления дел в случае психического заболевания обвиняемого / И. М. Гуткин // Вопросы организации и проведения судебно-психиатрических экспертиз в уголовном процессе : тез. науч.-практ. конф., 20–21 нояб. 1972 г. / под ред. Г. В. Морозова, А. К. Качаева, В. Е. Чугунова. – М., 1972. – С. 36–39.

155. Захожий Л. Приостановление расследования при психическом или ином тяжком заболевании обвиняемого / Л. Захожий, С. Долина // Социалистическая законность. – 1980. – № 11. – С. 49–50.

156. Про судову практику по застосуванню примусових заходів медичного характеру : постанова Пленуму Верховного Суду України від 19 берез. 1982 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-82>.

157. Клюкова М. Е. Приостановление предварительного следствия в связи с психическим или иным тяжким заболеванием обвиняемого / М. Е. Клюкова, В. П. Малков // Правоведение. – 1991. – № 1. – С. 64–68.

158. Кримінальний процес України : підруч. / [Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П.]. – К. : Либідь, 1992. – 431 с.

159. Жабокрицький С. В. Судова психіатрія : [навч. посіб.] / С. В. Жабокрицький, А. П. Чуприков. – К. : МАУП, 2004. – 176 с.

160. Марчук А. І. Судова психіатрія : [навч. посіб.] / Марчук А. І. – К. : Атіка, 2003. – 240 с.

161. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 черв. 2005 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://rada.gov.ua/>.

162. Судебная психиатрия : [учеб.] / под ред. А. С. Дмитриева, Т. В. Клименко. – М. : Юристъ, 1998. – 408 с.

163. Закирова Э. Ф. Приостановление предварительного следствия в случае, когда подозреваемый или обвиняемый скрылся от следствия, либо место его нахождения не установлено по иным причинам : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Э. Ф. Закирова. – Ижевск, 2004. – 29 с.

164. Клінічні лекції з внутрішніх хвороб : у 2 т. / В. Г. Передерій, С. М. Ткач – К., 1998 – . –

Т. 2 (Гастроентерологія, гематологія, нефрологія). – 1998. – 448 с.

165. Про затвердження форм первинної облікової документації та Інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування : наказ Міністерства охорони здоров'я від 14 лют. 2012 р. № 110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0661-12/paran15#n15>.

166. Правила видачі свідоцтв авіаційному персоналу в Україні : наказ Міністерства транспорту України від 7 груд. 1998 р. № 486 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0833-98>.

167. Про курорти : Закон України від 5 жовт. 2000 р. № 2026-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.

168. Про затвердження порядку видачі медичного висновку про дитину-інваліда віком до 18 років : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 4 груд. 2001 р. № 482 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0011-02>.

169. Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян : затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13 листоп. 2001 р. № 455 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01>.

170. Медико-правовий тлумачний словник / [уклад. : Сенюта І. Я. та ін.] ; за ред. І. Я. Сенюти. – Л. : Медицина і право, 2010. – 538 с. – (Медичне право).

171. Положення про експертизу тимчасової непрацездатності : затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 9 квіт. 2008 р. № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0589-08>.

172. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998 – . –

Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.

173. Белкин Р. С. Курс криминалистики : в 3 т. / Белкин Р. С. – М. : Юристъ, 1997 – . –

Т. 2 : Частные криминалистические теории. – 1997. – 464 с.

174. Муравйов К. В. Розшук осіб, які переховуються від розслідування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04. «Оперативно-розшукова діяльність» / К. В. Муравйов. – К., 2002. – 17 с.

175. Захарченко О. В. Теорія та практика кримінального судочинства / О. В. Захарченко // Теорія та практика кримінального судочинства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20–21 трав. 2011 р.) / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ТИТУЛ, 2011. – С. 180–183.

176. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право : [підруч.] / Лобойко Л. М. – К. : Істина, 2010. – 496 с.

177. Захарченко О. В. Діяльність слідчого щодо розшуку обвинуваченого : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Захарченко Оксана Валентинівна. – Х., 2012. – 203 с.

178. Наливайко Є. О. Процесуальна діяльність слідчого по розшуку підозрюваного, місцезнаходження якого невідоме : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Є. О. Наливайко. – К., 2014. – 20 с.

179. Репкин М. С. Нормативно-правовая основа розыска и заочного заключения под стражу / М. С. Репкин // Общество и право. – 2009. – № 4. – С. 220–223.

180. Титов А. М. Деякі питання здійснення приводу в кримінальному провадженні / А. М. Титов // Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук. 2014 : тези наук. доп. та повідомл. на круглих столах 23-го та 27 січня 2014 р. – К. : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2014. – С. 107–109.

181. Прохорова Е. В. Организация работы следователя по предупреждению уклонения обвиняемых от следствия и их розыску : [учеб. пособие] / Прохорова Е. В. – М. : ВНИИШ МВД СССР, 1987. – 64 с.

182. Наливайко Є. О. Спiрнi питання дiяльностi слiдчого пiд час органiзацiї розшуку обвинуваченого / Є. О. Наливайко // Наше право. – 2011. – № 2. – Ч. 2. – С. 76–80.

183. Закирова Э. Ф. Приостановление предварительного следствия в случае, когда подозреваемый или обвиняемый скрылся от следствия либо место его нахождения не установлено по иным причинам : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Закирова Э. Ф. – Ижевск, 2004. – 240 с.

184. Ковальова О. В. Використання науково-технiчних засобiв та методiв у розшуковiй роботi слiдчого : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримiнальний процес та кримiналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова дiяльнiсть» / О. В. Ковальова. – К., 2014. – 20 с.

185. Закатов А. А. Криминалистическое учение о розыске : [учеб. пособие] / Закатов А. А. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1988. – 24 с.

186. Матчанов А. А. Деятельность следователя по розыску скрывшегося обвиняемого : учеб.-практ. пособие / Матчанов А. А. – Ташкент : Акад. МВД Респ. Узбекистан, 2007. – 80 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.akadmvd.uz/bibl/100.pdf>.

187. Складання кримiнально-процесуальних документiв у досудовому провадженнi. – К. : КНТ, 2013. – 376 с.

188. Збiрка взiрцiв процесуальних документiв та коментарiв до них / [Алфьоров С. М., Мiщенко С. М., Татаров О. Ю. та iн.]; за заг. ред. В. І. Слiпченка. – К. : ТОВ «АРТ-Дизайн», 2012. – 198 с.

189. Марченко К. Г. Организационно-правовой алгоритм приостановления досудебного расследования / К. Г. Марченко // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. (Серия «Юридические науки»). – 2013. – Т. 26 (65). – № 2–2. – С. 312–318.

190. Прохорова Е. В. Организация работы следователя по предупреждению уклонения обвиняемых от следствия и их розыску : [учеб. пособие] / Прохорова Е. В. – М. : ВНИИ МВД СССР, 1987. – 64 с.

191. Кожевников Г. К. Приостановление и возобновление предварительного расследования / Г. К. Кожевников // Руководство по расследованию преступлений : науч.-практ. пособие / [А. В. Гриненко, Т. В. Каткова, Г. К. Кожевников и др.]. – Х. : Консум, 2001. – С. 158–176.

192. Макаренко Є. І. Розшук і затримання підозрюваних (звинувачених) у наркобізнесі : [навч. посіб.] / Макаренко Є. І. – Д. : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2005. – 114 с.

193. Інструкція з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невпізнаних трупів : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 5 січ. 2005 р. № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0132-05>.

194. Канарский С. М. Уголовный процессуальный кодекс УССР: научно-теоретический и практический комментарий / С. Канарский, П. Люблинский. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К. : Юрид. изд. Наркомюста УССР, 1930. – 380 с.

195. Чурікова І. В. Всебічність, повнота й об'єктивність процесуальної діяльності слідчого : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / І. В. Чурікова. – К., 2009. – 16 с.

196. Марченко К. Г. О несовершенстве правового регулирования приостановления досудебного расследования / К. Г. Марченко // Перспективи розвитку діяльності органів досудового розслідування: процесуальний та організаційний аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 29 квіт. 2013 р.) / редкол. : А. В. Черечукіна, О. Г. Русанова. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 592 с.

197. Кривонос І. С. Зупинення досудового розслідування у випадку, якщо підозрюваний переходується від органів слідства та суду, в контексті нового Кримінального процесуального кодексу України / І. С. Кривонос // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3(58). – С. 109–115.

198. Про національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

199. Юркова Г. В. Зупинення досудового слідства та розшуку обвинуваченого у разі, коли місце його перебування невідоме / Г. В. Юркова // Вісник прокуратури. – 2009. – № 6. – С. 86–90.

200. Азаров Ю. І. Чи доцільне запровадження процедури спеціального досудового провадження та спеціального судочинства в Україні / Ю. І. Азаров, М. П. Климчук // Юридична наука. – 2014. – № 12. – С. 134–140.

201. Маланюк А. Г. Провадження у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / А. Г. Маланюк. – К., 2004. – 20 с.

202. Волженкина В. М. Оказание правовой помощи по уголовным делам в сфере международного сотрудничества : [учеб. пособие] / Волженкина В. М. – СПб., 1999. – 111 с.

203. Сердюк В. В. Загальні засади міжнародного співробітництва при наданні міжнародної правової допомоги у кримінальних справах: процесуальний аспект / В. В. Сердюк, Р. Ш. Бабанли // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 6(9). – С. 113–132.

204. Удалова Л. Д. Прокурорський нагляд за екстрадицією особи : [навч. посіб.] / Удалова Л. Д., Мотиль В. І., Гумін О. М. – К. : Вид. дім «Скіф», 2012. – 144 с.

205. Топчій В. В. Зупинення досудового розслідування для виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва / В. В. Топчій, І. І. Йовенко // Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України. (Серія «Економіка, право»). – 2014. – № 2(65). – С. 107–113.

206. Милинчук В. В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Действующая практика и перспективы развития : [моногр.] / Милинчук В. В. – М. : Юрлитинформ, 2001. – 348 с.

207. Когутич І. І. Міжнародно-правова допомога та співробітництво у кримінальному судочинстві України : [посіб.] / Когутич І. І. – Л. : Тріада Плюс, 2005. – 548 с.

208. Смирнов М. І. Інститут взаємної правової допомоги у кримінальних справах: сучасний стан та перспективи розвитку : [моногр.] / Смирнов М. І. – О. : Фенікс, 2006. – 242 с.

209. Черноус Ю. М. Теорія і практика криміналістичного забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру : [моногр.] / Черноус Ю. М. – К. : Вид. дім «Скіф», 2012. – 448 с.

210. Методичні рекомендації щодо отримання та надання міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження / Йовенко І. І., Лешукова І. В., Щур Є. В. – Х. : Золота миля, 2013. – 48 с.

211. Підгородинська А. В. Регламентація міжнародного співробітництва під час кримінального провадження (за новим КПК) / А. В. Підгородинська // Вісник прокуратури. – 2012. – № 9. – С. 61–67.

212. Калачова О. М. Проблеми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження за новим КПК України / О. М. Калачова // Теоретичні та практичні проблеми кримінального судочинства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Донецьк, 19 жовт. 2012 р.). – Донецьк : Донец. юрид. ін-т, 2013. – С. 89–92.

213. Омельченко О. Є. Історичний розвиток інституту екстрадиції / О. Є. Омельченко // Проблемні питання застосування КПК України в сучасних умовах : матеріали круглого столу (Київ, 4 квіт. 2014 р.). – К. : ФОП Ліпкан О. С., 2014. – 208 с.

214. Про організацію роботи органів прокуратури у галузі міжнародно-правового співробітництва : наказ Генерального прокурора України від 18 вер. 2015 р. № 223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GP15013.html.

215. Інструкція про порядок зносин органів внутрішніх справ України з компетентними правоохоронними органами іноземних держав з питань запобігання, розкриття та розслідування злочинів : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 6 вер. 1995 р. № 600 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://centrmia.ua/>

216. Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 року з Додатковими протоколами 1978-го та 2001 року до неї : ратифікована Законом України від 16 січ. 1998 р. № 44/98-ВР // Збірник міжнародних договорів України про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К., 2006. – С. 112–232.

217. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 р. від 8 листоп. 2001 р. : ратифікований із заявами та застереженнями Законом від 1 черв. 2011 р. № 3449-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_518/page.

218. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : прийнята 22 січ. 1993 р. ; ратифікована Законом України від 10 листоп. 1994 р. № 240/94-ВР // Збірник міжнародних договорів про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К., 2006. – С. 463–499.

219. Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах від 31 жовт. 1992 р. : ратифікований Постановою Верховної Ради України від 5 лют. 1993 р. № 2996-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156_014.

220. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 трав. 1993 р. :

ратифікований Постановою Верховної Ради України від 4 лют. 1994 р. № 3941-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_174/page.

221. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 7 лип. 1993 р. : ратифікований Постановою Верховної Ради України від 17 груд. 1993 р. № 3737-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_002.

222. Договір між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах від 9 січ. 1995 р. : ратифікований Законом України від 22 листоп. 1995 р. № 451/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/268_542.

223. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 груд. 1957 р. з двома Додатковими протоколами 1975-го та 1978 рр. // Збірник міжнародних договорів у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К., 2006. – С. 12–111.

224. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (Страсбург, 15 трав. 1972 р.) : прийнята 15 груд. 1999 р. // Збірник міжнародних договорів про правову допомогу у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К., 2006. – С. 297–327.

225. Коментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Республики Казахстан. Общая и Особенная части. – Алматы : Жеті жарғы, 2008. – 888 с.

226. Борико С. В. Уголовный процесс : [учеб.] / Борико С. В. – Минск : Тесей, 2002. – 288 с.

227. Гришин Ю. О. Про умови зупинення досудового розслідування за новим КПК України / Ю. О. Гришин, К. Г. Марченко // Теоретичні та практичні проблеми кримінального судочинства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Донецьк, 19 жовт. 2012 р.). – Донецьк : Донец. юрид. ін-т, 2013. – С. 72–75.

228. Яригіна Л. М. Міжнародне співробітництво у сфері надання правової допомоги у кримінальних справах / Л. М. Яригіна // Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ з правоохоронними органами зарубіжних країн: проблеми теорії і практики : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 23 верес. 2010 р.). – Дніпропетровськ, 2010. – 201 с.

229. Бахин В. П. О мерах, осуществляемых следователем по приостановленному уголовному делу / В. П. Бахин, В. М. Быков // Научные труды Омской ВШ МВД СССР. – 1970. – Вып. 6. – С. 24–34.

230. Бердичевский Ф. Ю. Работа следователя по приостановленному делу / Ф. Ю. Бердичевский // Социалистическая законность. – 1973. – № 4. – С. 50–52.

231. Робозеров В. Ф. Деятельность следователя и органа дознания по приостановленному делу (нераскрытому преступлению) / В. Ф. Робозеров // Укрепление общественного порядка и законности в правовом государстве. – К., 1990. – С. 157–166.

232. Кузніченко С. О. Сутність розшукових дій (гласних і негласних) у кримінальному провадженні (відповідно до КПК України від 13 квітня 2012 р.) / С. О. Кузніченко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 3. – С. 177–179.

233. Шейфер С. А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / Шейфер С. А. – М. : Юрлитинформ, 2004. – 225 с.

234. Галаган В. І. Протокол як форма фіксування кримінального провадження / В. І. Галаган // Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук. 2014 : тези наук. доп. та повідомл. на круглих столах 23-го та 27 січня 2014 р. – К. : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2014. – 124 с.

235. Галаган В. І. Проблеми процесуального унормування проведення обшуку у кримінальному провадженні / В. І. Галаган // Досудове розслідування

у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи : зб. матеріалів наук.-практ. семінару. – К. : НАВС, 2013. – 256 с.

236. Олейняш Е. М. Правові та фактичні підстави проведення обшуку в кримінальному процесі [Електронний ресурс] / Е. М. Олейняш // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2008. – Вип. 20. – С. 271–276. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apvchzu_2008_20_43.pdf.

237. Ільєва Т. Г. Надання слідчим суддею дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи [Електронний ресурс] / Т. Г. Ільєва // Європейські перспективи. – 2013. – № 7. – С. 105–109. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evpe_2013_7_20.pdf.

238. Комарницька О. Б. Клопотання на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи: сучасний стан та перспективи [Електронний ресурс] / О. Б. Комарницька // Судова апеляція. – 2014. – № 3. – С. 46–55. – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Suap_2014_3_9.pdf.

239. Криміналістика : навч. посіб. / [Благута Р. І., Сибірна Р. І., Бараняк В. М. та ін. ; за заг. ред. Є. В. Пряхіна]. – К. : Атіка, 2012. – 496 с.

240. Сабадаш В. П. Криміналістика : [навч. посіб.] / В. П. Сабадаш, М. О. Ларкін. – К. : Центр учбової л-ри, 2013. – 228 с.

241. Криміналістика. Академічний курс : підруч. / [Т. В. Варфоломєєва, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.

242. Кулик М. Й. Процесуальний порядок і тактика ексгумації трупа у кримінальному судочинстві України (за матеріалами МВС України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / М. Й. Кулик. – Ірпінь, 2011. – 19 с.

243. Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10 лип. 2003 р. № 1102-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 7. – Ст. 105.

244. Криміналістика : підруч. / за ред. В. Ю. Шепітька. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.

245. Лавров В. П. Использование научно-технических средств и специальных познаний по приостановленному делу для обеспечения собирания доказательств после возобновления производства / В. П. Лавров // Теория и практика собирания доказательственной информации техническими средствами на предварительном следствии. – К., 1980. – С. 41–47.

246. Шум В. В. Накладення арешту на кореспонденцію у кримінальному провадженні України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / В. В. Шум. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 20 с.

247. Використання інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, їх транспортних телекомунікаційних мережах, під час розслідування злочинів : метод. рек. / [С. С. Чернявський, О. Ю. Татаров, Д. О. Алексєєва-Процюк та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 70 с.

248. Негласні слідчі (розшукові) дії : курс лекцій / [Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Поливода В. В. та ін.]; за заг. ред. Д. Й. Никифорчука. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 124 с.

249. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 15–23.

250. Бараненко Б. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ : навч.-практ. посіб. / [Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гусєва та ін.]. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. – 416 с.

251. Керевич О. В. Правовідносини слідчих та оперативних підрозділів під час установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу

/ О. В. Керевич // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 244–249.

252. Грібов М. Л. Правове регулювання візуального спостереження / М. Л. Грібов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 1 (27). – С. 13–23.

253. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Інструкція, затв. наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

254. Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : [наук.-практ. посіб.] / Колесник В. А. – К. : Прецедент, 2014. – 135 с.

255. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні : навч.-практ. посіб. / [Кудінов С. С., Шехавцов Р. М., Дроздов О. М., Гриненко С. О.]. – Х. : Оберіг, 2013. – 344 с.

256. Білічак О. А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми / О. А. Білічак // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. (Серия «Юридические науки»). – 2014. – № 2. – Т. 27 (66). – С. 129–135.

257. Васильев Л. М. К вопросу о регламентации уголовно-процессуальных отношений по приостановленным уголовным делам / Л. М. Васильев // Вопросы борьбы с преступностью. – 1974. – Вып. 21. – С. 91–105.

258. Фирсов Г. Е. К вопросу о приостановлении предварительного следствия и раскрытии преступлений / Г. Е. Фирсов // Труды Киевской высшей школы. – 1973. – Вып. 7. – С. 188–195.

259. Кривонос І. С. Проблемні питання процесуального порядку відновлення досудового розслідування в контексті Кримінального процесуального кодексу України / І. С. Кривонос // Вісник ХНУВС. – 2013. – № 1 (60). – С. 74–81.

260. Расчотнов Є. В. Відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні / Є. В. Расчотнов // Юридична наука. – 2015. – № 4. – С. 138–143.

261. Обеспечение прав и законных интересов лиц при применении норм института приостановления производства по уголовному делу на стадии предварительного расследования : [учеб. пособие] / М. С. Колосович, О. С. Колосович. – Волгоград : ВА МВД России, 2007. – 76 с.

262. Гущев В. Е. Приостановление производства по уголовному делу : [учеб. пособие] / Гущев В. Е. – Н. Новгород : НВШ МВД РФ, 1995. – 98 с.

263. Зразки процесуальних актів кримінального провадження [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://den4ik.pp.ua/index.php/dokument.html>.

264. Черкасова Е. К. Правовое регулирование приостановления и возобновления уголовно-процессуальной деятельности : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; оперативно-розыскная деятельность» / Черкасова Елена Константиновна. – Тюмень, 2004. – 18 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПІДСУМКИ

узагальненого опитування 206 слідчих МВС України з питань законодавчого врегулювання зупинення досудового розслідування

1. Дані про автора відповідей.

Область: Київська – 11, м. Київ – 63, Донецька – 60; Івано-Франківська – 1, Луганська – 38, АР Крим – 27, Дніпропетровська – 1, Миколаївська – 1, Одеська – 1, Полтавська – 1, Волинська – 1, Вінницька – 1.

Посада: слідчий – 138; старший слідчий – 40; заступник начальника – 25, начальник – 5.

Стаж роботи у слідчих підрозділах: до одного року – 54; до трьох років – 34; до п'яти років – 42; до десяти років – 48; більше десяти років – 28.

2. Чи *доводилось* Вам здійснювати зупинення досудового розслідування (далі – ДР) відповідно до вимог частини 1 статті 280 КПК України:

- а) так, досить часто – .....16 (7,7 %)
- б) у рідкісних випадках – .....82 (39,8 %)
- в) не було такої необхідності – .....108 (52,4 %)

3. При відповіді на попереднє питання «у рідкісних випадках» або «не було такої необхідності», то чому (можливі декілька варіантів відповіді):

- а) небажання прокурора погоджувати прийняте рішення – .....33 (16 %)
- б) неможливість повідомити особі про підозру – .....43 (20,8 %)
- в) категорії розслідування кримінальних проваджень не викликають такої необхідності – .....60 (29,1 %)
- г) важко відповісти – .....55 (26,6 %)
- г) інша відповідь – .....15 (7,2 %)

4. Чи існує наразі *необхідність* інституту зупинення ДР (можливі декілька варіантів відповіді):

- а) при зупиненні ДР заощаджуються строки досудового слідства – .....94 (45 %)
- б) зупинення ДР дає можливість приділити увагу іншим справам, що знаходяться в провадженні – .....60 (29,1 %)
- в) після зупинення ДР існує реальна можливість проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих, зокрема, на встановлення місцезнаходження підозрюваного – .....59 (28,6 %)
- г) зупинення ДР фактично означає припинення роботи по матеріалах кримінального провадження – .....31 (15 %)
- г) інша відповідь – .....0 (0 %).

5. Чи *відповідають* реаліям сьогодення положення пунктів 1-3 частини 1 статті 280 КПК щодо зупинення досудового розслідування, чи вони, на Ваш погляд, повинні бути *доповнені* (при відповіді на пункт Б можливі декілька варіантів підстав):

- а) так, відповідають повною мірою і не підлягають доповненню – .....45 (21,8 %)
- б) *доцільно передбачити* наступні підстави для зупинення ДР:
  - 1. не встановлене місцезнаходження потерпілого – .....26 (12,6 %)
  - 2. не встановлене місцезнаходження свідка – .....14 (6,7 %)
  - 3. місцезнаходження потерпілого чи свідка встановлені, однак відсутня можливість їх прибуття за викликом в силу об'єктивних причин (хвороба, тривале відрядження, догляд за членами сім'ї тощо) – .....54 (24,7 %)
  - 4. місцезнаходження підозрюваного відоме, проте реальна можливість його участі в у кримінальному провадженні відсутня – .....42 (20,3 %)
  - 5. зупинення досудового розслідування прокурором у разі виникнення обставин, що можуть на тривалий час перешкодити закінченню розслідування, за неможливості прийняти інше об'єктивне процесуальне рішення – 53 (25,7 %)
  - 6. наявна дія непереборної сили (паводок, вибух, пожежа, землетрус, нещасний випадок тощо) – .....15 (7,2 %)
- в) важко відповісти – .....8 (3,8 %)
- г) інша відповідь – .....3 (1,4 %)

6. Що, на Вашу думку, згідно з пунктом 1 частини 1 статті 280 КПК, має визначатися *тяжкою хворобою* підозрюваного, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні (можливі декілька варіантів відповідей):

- а) хвороби підозрюваного, крім психічних, які на тривалий час позбавляють його можливості брати участь у ДР – .....88 (42,7 %)
- б) психічні, але тимчасові й виліковні розлади здоров'я – .....53 (25,7 %)
- в) як психічні, так і інші тимчасові, але виліковні розлади здоров'я – .....32 (15,5 %)
- г) одержані травми (забої, переломи тощо), планові чи позапланові операції, що перешкоджають підозрюваному брати участь у необхідних процесуальних діях – .....110 (53,3 %)
- г) хронічні захворювання підозрюваного в період їх загострення – .....77 (37,3 %)
- д) хронічні тяжкі, фактично не виліковні хвороби – .....35 (16,5 %)
- е) інша відповідь – .....3 (1,4 %)

7. Що, на Вашу думку, слід розуміти під «*відповідним медичним висновком*», що має підтверджувати наявність у підозрюваного тяжкої хвороби та можуть бути основою для зупинення ДР (можливі декілька варіантів відповідей):

- а) медичний висновок, складений лікуючим лікарем одноособово – .....69 (18,7 %)

- б) медичний висновок, складений комісією лікарів за місцем лікування – .....104 (28,2 %)
- в) довідка лікуючого лікаря – .....50 (13,5 %)
- г) листок непрацездатності – .....40 (10,8 %)
- г) висновок експерта (судово-медичного або експерта-психіатра) – .....100 (27,1 %)
- д) показання членів сім'ї чи близьких родичів щодо хвороби підозрюваного – .....4 (1,1 %)
- е) інша відповідь – .....0 (0 %)

8. Хто саме повинен вирішити питання про те, що тяжка хвороба *перешкоджає* участі підозрюваного у кримінальному провадженні:

- а) безпосередньо слідчий (прокурор) який здійснює ДР – .....93 (45,1 %)
- б) прокурор – .....30 (14,5 %)
- в) слідчий суддя – .....18 (8,7 %)
- г) лікар (лікарі), який надавав відповідний документ – .....65 (31,5 %)
- г) інша відповідь – .....0 (0 %)

9. Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 280 КПК *оголосити у розшук* можливо *лише підозрюваного*. Однак процесуально неврегульованими залишилися питання щодо можливості зупинення ДР, якщо особу підозрюваного встановлено, але не визначено місця його знаходження та, відповідно немає можливості повідомити йому про підозру. Чи потрібно, на Ваш погляд, унормувати у КПК положення, відповідно до яких складання повідомлення про підозру без його фактичного вручення є підставою оголошення підозрюваного у розшук:

- а) так, ці доповнення необхідно внести для надання можливості зупинення ДР і оголошення підозрюваного у розшук – .....139 (67,4 %)
- б) ні, такі доповнення не потрібні, оскільки можна здійснювати пошук особи, якій не повідомлено про підозру, силами слідчого або прокурора, та оперативних підрозділів за дорученням слідчого – .....35 (16,9 %)
- в) важко відповісти – .....30 (14,5 %)
- г) інша відповідь – .....2 (0,9 %)

10. При позитивній відповіді на попереднє питання, як Ви вважаєте, якими мають бути *дії слідчого чи прокурора* після складання повідомлення про підозру для одержання підстав щодо зупинення ДР і оголошення особи у розшук (можливі декілька варіантів відповідей):

- а) приєднати повідомлення про підозру до матеріалів кримінального провадження – .....106 (51,4 %)
- б) направити замовленим листом повідомлення про підозру за встановленою адресою реєстрації або проживання особи – .....94 (45,6 %)
- в) вручити під розписку повідомлення про підозру одному з членів сім'ї чи близьких родичів – .....73 (35,4 %)

г) інша відповідь – .....1 (0,4 %)

11. Чи необхідно для зупинення ДР відповідно пункту 2 частини 1 статті 280 КПК (у зв'язку з розшуком особи) враховувати мету – *ухилення від кримінальної відповідальності*:

- а) так – .....67 (35,5 %)
- б) ні, не обов'язково, достатньо встановлення факту переховування підозрюваного – .....123 (59,7 %)
- в) важко відповісти – .....15 (4,8 %)
- г) інша відповідь – .....1 (0,4 %)

12. Які *найбільш ефективні* дії після зупинення ДР, спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного (можливі декілька варіантів відповіді):

- а) допит потерпілих – .....37 (17,9 %)
- б) допит свідків – .....70 (33,9 %)
- в) допит сусідів, осіб з числа знайомих підозрюваного – .....106 (51,4 %)
- г) обшук – .....67 (32,5 %)
- г) призначення необхідних експертиз – .....12 (5,8 %)
- д) проведення негласних слідчих (розшукових) дій – .....130 (63,1 %)
- е) надання доручень оперативним підрозділам – .....125 (60,6 %)
- ж) взаємний обмін інформацією з оперативними підрозділами – .....82 (39,8 %)
- з) направлення запитів для перевірки одержаної інформації – ..67(32,5 %)
- і) перевірка місцезнаходження особи за обліками – .....86 (41,7 %)
- к) особистий пошук слідчого – .....22 (10,6 %)
- л) важко відповісти – .....5 (2,4 %)
- м) інша відповідь – .....2 (0,9 %)

13. Як між собою *співвідносяться* положення частини 5 статті 280: «Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного» та частини 1 статті 282 КПК: «Зупинене ДР відновлюється постановою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій»:

- а) доповнюють одна одну – .....80 (38,8 %)
- б) суперечать одна одній – ..... 59 (28,6 %)
- в) важко відповісти – .....64 (31 %)
- г) інша відповідь – .....3 (1,4 %)

14. Які слідчі (розшукові) дії відповідно до частини 5 статті 280 КПК можна віднести до тих, що *спрямовані* на встановлення місцезнаходження підозрюваного при зупиненні ДР:

- а) всі слідчі (розшукові) дії на розсуд слідчого чи прокурора – .....118 (57,2 %)
- б) всі слідчі (розшукові) дії, за винятком тих, при проведенні яких можуть бути обмежені або порушені права та законні інтереси громадян – ...40 (19,4 %)
- в) лише ті слідчі (розшукові) дії, проведення яких не передбачає погодження з прокурором чи дозвіл слідчого судді – .....14 (6,7 %)
- г) важко відповісти – .....27 (13,1 %)
- г) інша відповідь – .....5 (2,4 %)

15. Як Ви вважаєте, чи можливе зупинення досудового розслідування на підставі пункту 3 частини 1 статті 280 КПК, якщо в межах міжнародного співробітництва виникла необхідність проведення процесуальних дій за участю свідка або потерпілого:

- а) так, але лише коли можливість проведення подальшого розслідування залежить від проведення вказаної процесуальної дії – .....118 (57,2 %)
- б) ні, ДР може бути зупинене лише для проведення процесуальних дій щодо підозрюваного – .....48 (23,3 %)
- в) важко відповісти – .....38 (18,4 %)
- г) інша відповідь – .....2 (0,9 %)

16. Як має визначатися момент зупинення ДР відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК, якщо є необхідність *звернення* до компетентного органу іншої держави у *межах міжнародного співробітництва*:

- а) після виникнення необхідності щодо такого звернення та направлення запиту вже по зупиненому кримінальному провадженню – .....55 (26,6 %)
- б) після направлення компетентним органом, який здійснює кримінальне провадження, міжнародного запиту до уповноваженого (центрального) органу України для подальшого спрямування до компетентного органу іншої держави – .....91 (44,1 %)
- в) після отримання підтвердження від уповноваженого (центрального) органу України про направлення запиту до компетентного органу іншої держави – .....38 (18,4 %)
- г) важко відповісти – .....22 (10,6 %)
- г) інша відповідь – .....0 (0 %)

17. Чи можливе і з якого саме моменту зупинення ДР відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК, якщо виникла *необхідність* в наданні міжнародної правової допомоги *іншій державі*:

- а) так, одразу після отримання повідомлення від уповноваженого (центрального) органу України про надходження до нього запиту про

здійснення правової допомоги відносно підозрюваного, щодо якого здійснюється ДР –	74 (35,9 %)
б) так, але після надходження міжнародного запиту безпосередньо до органу досудового розслідування, який здійснює кримінальне провадження –	54 (26,2 %)
в) ні, надходження міжнародного запиту про проведення процесуальних дій щодо підозрюваного, що знаходиться в Україні, не є підставою для зупинення ДР –	36 (17,4 %)
г) важко відповісти –	40 (19,4 %)
д) інша відповідь –	0 (0 %)

18. Як має визначатися момент відновлення ДР після його зупинення відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК (коли була необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва на території іншої держави):

а) коли слідчий одержав інформацію (факсом, електронною поштою чи в інший спосіб) від компетентного органу іноземної держави про виконання міжнародного доручення –	36 (17,6 %)
б) коли уповноважений (центральний) орган України підтвердив одержання відповіді від компетентного органу іншої держави –	23 (11,1 %)
в) коли слідчий (прокурор) безпосередньо одержав матеріали кримінального провадження від уповноваженого (центрального) органу України –	124 (60,1 %)
г) важко відповісти –	21 (10,1 %)
г) інша відповідь –	2 (0,9 %)

Акти про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-06

№ 04-18/12-1733

"20" листа 2015 р.

Ректору Національної академії
внутрішніх справ
Черню В.В.

Шановний Володимире Васильовичу!

Повідомляємо, що підготовлені ад'юнктом кафедри кримінального процесу Расчотновим Євгенім Вікторовичем пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України за результатами наукового дослідження на тему: «Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні» Комітетом отримані, є слушними і будуть враховані у законодавчій роботі Комітету.

З повагою

Голова Комітету

А. Кожем'якін

ВДЗР НАВС	
Вх. №	4679
27	07 20 15 р.
кількість документів: +	

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника управління
Головного слідчого управління
МВС України

кандидат юридичних наук

М.С. Пуцкірідзе

2015 р.

АКТ

впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ матеріалів дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Расчотнова Євгенія Вікторовича на тему: «Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні»

Комісія у складі: старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ МВС України, кандидата юридичних наук Шевчишена А.В., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ МВС України, кандидата юридичних наук Мірковця Д.М., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ МВС України Довбаша С.С. склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Расчотнова Євгенія Вікторовича на тему: «Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні» можуть застосовуватися у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки.

Старший слідчий в особливо важливих справах

ГСУ МВС України

кандидат юридичних наук

А.В. Шевчишен

Старший слідчий в особливо важливих справах

ГСУ МВС України

кандидат юридичних наук

Д.М. Мірковець

Старший слідчий в особливо важливих справах

ГСУ МВС України

С.С. Довбаш

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
доктор юридичних наук,
професор

С. Д. Гусарєв

03 06 2015

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ад'юнкта кафедри кримінального процесу НАВС Расчотнова Євгенія
Вікторовича на тему: «Зупинення досудового розслідування у
кримінальному провадженні» у навчальний процес та науково-дослідну
роботу Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: заступника начальника навчально-методичного центру **Кобко Є. В.**, заступника начальника відділу організації науково-дослідної роботи, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника **Калиновського О. В.** та начальника докторантури та ад'юнктури, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника **Сербина Р. А.** склала даний акт про те, що результати дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри кримінального процесу НАВС Расчотнова Є. В. на тему: «Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні» (спеціальність 12.00.09) впроваджені у навчальний процес та науково-дослідну роботу академії.

1. Матеріали дисертаційного дослідження Расчотнова Є. В. застосовуються у навчальному процесі при підготовці лекційних, семінарських та практичних занять з дисципліни «Кримінальний процес».

2. Результати дисертаційного дослідження Расчотнова Є. В. використовувалися при розробці науково-практичних та навчально-методичних матеріалів з вищезазначеної дисципліни, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

– Расчотнов Є. В. Історичні аспекти становлення та розвитку інституту зупинення досудового розслідування / Є. В. Расчотнов // Бюлетень міністерства юстиції України. – 2013. – № 12. – С. 175–182.

– Расчѐтнов Е. В. Сравнительная характеристика института приостановления досудебного расследования по КПК Украины и ряда зарубежных стран / Е. В. Расчѐтнов // Право и политика. – 2013. – Специальный выпуск. – С. 134–137.

– Расчотнов Є. В. Поняття «тяжка хвороба» як підстава зупинення досудового розслідування / Є. В. Расчотнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон, 2014. – Вип. 2, т. 4. – С. 150–154.

– Расчотнов Є. В. Оголошення розшуку підозрюваного як підстава зупинення досудового розслідування [Електронний ресурс] / Є. В. Расчотнов // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 5. – С. 133–136. – Режим доступу :

http://www.lsej.org.ua/5_2014/37.pdf.

– Расчотнов Є. В. Відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні / Є. В. Расчотнов // Юридична наука. – 2015. – № 4. – С. 138–143.

– Расчотнов Є. В. Зупинення досудового розслідування за наявної необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва / Є. В. Расчотнов // Актуальні питання кодифікації законодавства України. – К., 2013. – Вип. 5. – С. 151–154.

– Расчотнов Є. В. Щодо вдосконалення редакції ч.1 ст.280 КПК України / Є. В. Расчотнов // Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти : матеріали V Всеукраїнської Інтернет-конф., (Київ, 10 груд. 2014 р.). – К., 2014. – С. 69–71.

Члени комісії:

**Заступник начальника
навчально-методичного центру НАВС**

Є. В. Кобко

**Заступник начальника відділу організації
науково-дослідної роботи НАВС,
кандидат юридичних наук
старший науковий співробітник**

О. В. Калиновський

**Начальник докторантури та
ад'юнктури НАВС,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Р. А. Сербин

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-виховної
роботи Національного
університету державної податкової
служби України
М.М. Касьяненко
«03» жовтня 2014 року

АКТ
впровадження результатів
дисертаційного дослідження в
навчальний процес

м. Ірпінь

«03» жовтня 2014 року

Комісія у складі: декана юридичного факультету Національного університету державної податкової служби України, доктора юридичних наук, професора Назарова Віктора Володимировича; завідувача кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету державної податкової служби України, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Цимбала Петра Васильовича; завідуючого навчальним відділом Національного університету державної податкової служби України, кандидат юридичних наук, доцент Глух Марини Василівни склали цей акт про те, що опубліковані результати дисертаційного дослідження на тему «Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні», підготовлені ад'юнктом кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Расчотновим Євгенієм Вікторовичем, відповідно до навчально-методичних матеріалів використовувалися у навчальному процесі при викладанні дисциплін у студентів та курсантів Національного університету державної податкової служби України, а саме:

1. Історичні аспекти становлення та розвитку інституту зупинення досудового розслідування / Є. В. Расчотнов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 12. – С. 175-182.

2. Сравнительная характеристика института приостановления досудебного расследования по УПК Украины и ряда зарубежных стран / Е. В. Расчетнов // Право и политика. – 2013. – Специальный выпуск. – С. 134-137.

3. Поняття «тяжка хвороба» як підстава зупинення досудового розслідування / Є. В. Расчетнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 2. – Т. 4. – С. 150-154.

4. Підстави зупинення досудового розслідування і оголошення підозрюваного у розшук / Є. В. Расчетнов // Досудове розслідування у сучасних умовах: проблеми, тенденції та перспективи: збірник матеріалів науково-практичного семінару (26 грудня 2012 року). – К.: Навчально-науковий інститут підготовки слідчих і криміналістів Національної академії внутрішніх справ, 2013. – С. 121-124.

5. Зупинення досудового розслідування за наявності необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва / Є. В. Расчетнов // Актуальні питання кодифікації законодавства: матеріали круглого столу в Інституті законодавства Верховної Ради України. – К., 2013. – С. 84-86.

Основні результати дисертаційного дослідження Расчетного Є.В. впроваджувалися:

- при читанні курсу «Кримінальний процес України» та спецкурсу «Проблеми досудового розслідування»;
- при підготовці робочих навчальних програм, методичних рекомендацій до проведення семінарських занять, організації самостійної та індивідуальної роботи з курсу «Кримінальний процес України» та спецкурсу «Проблеми досудового розслідування».

Комісія вважає, що сформульовані за результатами досліджень Расчетнова Євгенія Вікторовича пропозиції, висновки, рекомендації, які стосуються комплексної характеристики умов і підстав зупинення досудового розслідування відповідно до частини 1 статті 280 КПК України; обставин, що мають бути враховані при прийнятті такого процесуального рішення;

неврегульованості й суперечливості положення щодо процесуального порядку зупинення досудового розслідування, мають важливе теоретичне значення для підготовки майбутніх фахівців юридичного спрямування і можуть використовуватися при формуванні навчально-методичного забезпечення.

Члени комісії:

Декан юридичного факультету
доктор юридичних наук, професор

В.В. Назаров

Завідувач кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики
Національного університету ДПС України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

П.В.Цимбал

Завідувач навчальним відділом
Національного університету ДПС України,
кандидат юридичних наук, доцент

М.В. Глух

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
 THE UNIVERSITY OF "KIEV-MOHYLA ACADEMY"

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВНИЧИХ НАУК
 LAW SCHOOL

04655 м. Київ вул. Г.Сковороди 2, 4-ий корпус
 тел.425-6073, факс 463-7109 E-mail: lawschool@ukma.kiev.ua

А К Т

впровадження у навчальний процес факультету правничих наук
 результатів дисертаційного дослідження Є. В. Расчотнова

Комісія у складі: голови – декана факультету правничих наук, професора Мелешевича А. А., членів комісії – завідувачки кафедри галузевих правових наук, кандидата юридичних наук, доцента Ханник-Посполітак Р. Ю., доцента кафедри галузевих правових наук, кандидата юридичних наук, доцента Дзери І. О., розглянула матеріали дисертації ад'юнкта кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Расчотнова Є. В. на тему «Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

При розгляді зазначених матеріалів дисертації Є. В. Расчотнова комісія дійшла до висновку, що у них розроблені теоретично й практично значущі положення щодо підстав і умов прийняття процесуального рішення про зупинення досудового розслідування, які використовуються на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» при викладанні курсу кримінального процесуального права.

Відповідно до навчально-методичних матеріалів, студентам при підготовці до занять з тем «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження», «Повідомлення про підозру. Зупинення досудового розслідування», «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» рекомендовані опубліковані наукові праці Є. В. Расчотнова, зокрема:

1. Расчотнов Є. В. Історичні аспекти становлення та розвитку інституту зупинення досудового розслідування // Бюлетень Міністерства юстиції України. – Грудень 2013. – № 12. – С. 175-182.

2. Расчотнов Є. В. Поняття «тяжка хвороба» як підстава зупинення досудового розслідування // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Вип. 2. – Т. 4. – 2014. – С. 150-154.

3. Расчотнов Є. В. Підстави зупинення досудового розслідування і оголошення підозрюваного у розшук // Досудове розслідування у сучасних умовах : проблеми, тенденції та перспективи : тези наукових доповідей та повідомлень круглого столу (26 грудня 2012 року). – К., 2013. – С. 121-124.

4. Расчотнов Є. В. Зупинення досудового розслідування за наявної необхідності виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва // Актуальні питання кодифікації законодавства України : матеріали круглого столу в Інституті законодавства Верховної Ради України (м. Київ, травень 2013 року). – К., 2013. – С. 84-86.

Голова комісії:

**Декан факультету правничих наук,
професор**

А. А. Мелешевич

Члени комісії:

**Завідувачка кафедри галузевих правових наук,
кандидат юридичних наук, доцент**

Р. Ю. Ханік-Посполітак

**Доцент кафедри галузевих правових наук,
кандидат юридичних наук, доцент**

І. О. Дзера

*Мелешевич А. А.
Ханік-Посполітак Р. Ю.
Дзера І. О.
Підпис*